

Republika Hrvatska
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU

OPERATIVNI PROGRAM
REGIONALNA KONKURENTNOST

2007.-2013.

rujan 2013.

Sadržaj

UVOD	6
POGLAVLJE 1: ANALIZA	8
1.1. Osnovna i SWOT analiza	8
1.2. Pouke iz prethodno provedenih intervencija EU-a.....	47
POGLAVLJE 2: STRATEGIJA.....	50
2.1. Opći cilj Operativnog programa.....	50
2.2. Specifični ciljevi	51
2.3. Određivanje prioritetnih osi	53
2.4. Usklađivanje s nacionalnom i politikama EU.....	57
2.5. Ex-ante evaluacija.....	66
2.6. Procjena značajnog utjecaja na okoliš (PZUO).....	68
2.7. Proces suradnje	70
2.8. Horizontalne teme.....	71
POGLAVLJE 3: PRIORITETNE OSI.....	75
3.1. Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija.....	75
3.2. Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.....	80
3.3. Prioritetna os 3: Tehnička pomoć	90
3.4. Komplementarnost i razgraničenje	95
POGLAVLJE 4: PROVEDBA	101
4.1. Upravljanje	101
4.2. Nadzor i evaluacija	104
4.3. Financijski tokovi	107
4.4. Informiranje i oglašavanje	108
4.5. Sustav za upravljanje informacijama (MIS)	109
4.6. Usklađenost s pravilima o državnim potporama i javnoj nabavi.....	110
POGLAVLJE 5: FINACIJSKE TABLICE.....	112
5.1. Godišnje obveze	112
5.2. Ukupna dodjela financijskih sredstava	113
5.3. Kategorizacija troškova i Lisabonska namjenska raspodjela sredstava	114
DODACI	115
Dodatak 1 - Sastav skupine za izradu nacrtu OPRK-a 2007. - 2013. (konačni nacrt 2007.-2013.)	115
Dodatak 2 - Statističke tablice	117
Dodatak 3 - Usklađivanje hrvatskih strategija i operativnih aktivnosti OPRK-a 2007 - 2013.....	132
Dodatak 4 - Kvantifikacija trenutne situacije u hrvatskom gospodarstvu korištenjem strukturnih indikatora	134
Dodatak 5 - Sektorske smjernice	135
Dodatak 6 - Financijski tokovi.....	136

Popis kratica

<i>ARR</i>	<i>Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske</i>
<i>BDP</i>	<i>Bruto domaći proizvod</i>
<i>BDV</i>	<i>Bruto dodana vrijednost</i>
<i>BICRO</i>	<i>BICRO - Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske</i>
<i>CARDS</i>	<i>Program pomoći Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation)</i>
<i>CEDB</i>	<i>Razvojna banka Vijeća Europe (Council of Europe Development Bank)</i>
<i>CSG</i>	<i>Strateške smjernice Zajednice (Community Strategic Guidelines)</i>
<i>DSP</i>	<i>Decentralizirani sustav provedbe</i>
<i>DZIV</i>	<i>Državni zavod za intelektualno vlasništvo</i>
<i>DZS</i>	<i>Državni zavod za statistiku</i>
<i>EBRD</i>	<i>Europska banka za obnovu i razvoj (European Bank for Reconstruction and Development)</i>
<i>EIB</i>	<i>Europska investicijska banka</i>
<i>EK</i>	<i>Europska komisija</i>
<i>EPO</i>	<i>Europski ured za patente (European Patent Office)</i>
<i>ERA</i>	<i>Europski istraživački prostor (European Research Area)</i>
<i>EFRR</i>	<i>Europski fond za regionalni razvoj</i>
<i>ESDP</i>	<i>Razvojni projekt za sektor obrazovanja</i>
<i>ESF</i>	<i>Europski socijalni fond</i>
<i>EU</i>	<i>Europska unija</i>
<i>FINA</i>	<i>Hrvatska financijska agencija</i>
<i>HAMAG INVEST</i>	<i>Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije</i>
<i>HGK</i>	<i>Hrvatska gospodarska komora</i>
<i>HIT</i>	<i>Hrvatski institut za tehnologiju</i>
<i>HNB</i>	<i>Hrvatska narodna banka</i>
<i>HRST</i>	<i>Ljudski potencijali u znanosti i tehnologiji (Human Resources in Science and Technology)</i>
<i>IFI</i>	<i>Međunarodni financijski instrumenti (International Funding Instruments)</i>
<i>IGK</i>	<i>Indeks globalne konkurentnosti</i>
<i>IKT</i>	<i>Informacijsko-komunikacijske tehnologije</i>
<i>ILO</i>	<i>Međunarodna radnička organizacija (International Labour Organization)</i>
<i>I&R</i>	<i>Istraživanje i razvoj</i>
<i>IPA</i>	<i>Instrument pretpristupne pomoći (Instrument for Pre-Accession Assistance)</i>
<i>IPA OPRK</i>	<i>IPA IIIc Operativni program Regionalna konkurentnost 1. siječnja 2007.-30. lipnja 2013.</i>
<i>IPC</i>	<i>Indeks potrošačkih cijena</i>
<i>IRCRO</i>	<i>Program I&R usmjeren na male i srednje tvrtke</i>
<i>ISU</i>	<i>Izravna strana ulaganja</i>
<i>IT</i>	<i>Informacijska tehnologija</i>

<i>IUS</i>	<i>Europska ljestvica inovativnosti (Innovation Union Scoreboard)</i>
<i>KT</i>	<i>Transfer znanja</i>
<i>LLL</i>	<i>Cjeloživotno učenje (Lifelong Learning)</i>
<i>MINGO</i>	<i>Ministarstvo gospodarstva</i>
<i>MINPO</i>	<i>Ministarstvo poduzetništva I obrta</i>
<i>MIS</i>	<i>Sustav upravljanja informacijama</i>
<i>MPA</i>	<i>Prijava za kapitalne projekte (Major Project Application)</i>
<i>MRRFEU</i>	<i>Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU</i>
<i>MZOS</i>	<i>Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta</i>
<i>MZSS</i>	<i>Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi</i>
<i>MT</i>	<i>Ministarstvo turizma</i>
<i>NGO</i>	<i>Nevladina organizacija</i>
<i>NSRO</i>	<i>Nacionalni strateški referentni okvir</i>
<i>NUTS</i>	<i>Klasifikacija prostornih jedinica za statistiku (Nomenclature of Territorial Units for Statistics)</i>
<i>OP</i>	<i>Operativni program</i>
<i>OPP</i>	<i>Operativni program Promet</i>
<i>OP RLJP</i>	<i>Operativni program Razvoj ljudskih potencijala</i>
<i>OPRK</i>	<i>EFRR Operativni program Regionalna konkurentnost 2007.-2013.</i>
<i>PGO</i>	<i>Program gospodarskog oporavka</i>
<i>PI</i>	<i>Poslovna infrastruktura</i>
<i>PPS</i>	<i>Standardi kupovne moći (Purchasing Power Standards)</i>
<i>PPI</i>	<i>Poduzetničke potporne institucije</i>
<i>PT</i>	<i>Posredničko tijelo</i>
<i>SDURF</i>	<i>Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije</i>
<i>SRR</i>	<i>Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske</i>
<i>UT</i>	<i>Upravljačko tijelo</i>
<i>UTT</i>	<i>Ured za transfer tehnologije</i>
<i>ŽRA</i>	<i>Županijska razvojna agencija</i>

Popis tablica

Tablica 1: Opća usporedba NUTS 2 regija	14
Tablica 2: Hrvatske županije (razina NUTS 3) prema indeksu razvijenosti	16
Tablica 3: Model regionalnog indeksa konkurentnosti	19
Tablica 4: Položaj regija i županija prema njihovoj konkurentnosti 2010.	20
Tablica 5: Poduzeća prema inovacijama, aktivnosti i veličini, 2008.-2010.....	26
Tablica 6: Rastuće tvrtke u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda	26
Tablica 7: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj kao udio BDP-a	33
Tablica 8: Smještajni kapaciteti 2010., broj kreveta,	38
Tablica 9: Prosječni broj noćenja po krevetima 2011.,	39
Tablica 10: Posjeti nacionalnim parkovima.....	42
Tablica 11: Specifični ciljevi OPRK-a.....	52
Tablica 12: Usklađenost OPRK-a sa Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji.....	58
Tablica 13: Usklađenost OPRK-a sa Strateškim okvirom za razvoj (SOR) 2006.-2013.	61
Tablica 14: Usklađenost OPRK-a sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013.	64
Tablica 15: Komplementarnost s OP-om Razvoj ljudskih potencijala 2007.-2013.	97
Tablica 16: Komplementarnost i razgraničenje s planom za poljoprivredu i ruralni razvoj 2007.-2013. - program IPARD.....	98
Tablica 17: Komplementarnost i razgraničenje s OP-om Okoliš (OPO) 2007.-2013.	99
Tablica 18: Posrednička tijela određena za OPRK 2007.-2013.	103
Tablica 19: Financijski plan OPRK-a koji detaljno opisuje godišnje dodjele iz EFRR-a, u EUR .	112
Tablica 20: Financijski plan programskog razdoblja s dodjelom finansijskih sredstava iz EFRR-a, stope nacionalnog sufinanciranja i sufinanciranja za prioritetne osi unutar OPRK-a, u EUR	113

Popis slika

Slika 1: Prosječne stope rasta realnog BDP-a u izabranim zemljama 2001.-2011. godine	8
Slika 2: BDP po gl. stan. prema standardu kupovne moći, u odabr. zemlj., 2011., EU27=100 ...	9
Slika 3: Stopa nezaposlenosti (ILO) u izabranim zemljama 2011. godine	11
Slika 4: ISU po glavi stanovnika u izabranim zemljama od 2000. do 2011. godine	11
Slika 5: Hrvatske NUTS 2 regije 2012. godine	13
Slika 6: Stopa nezaposlenosti u hrvatskim županijama 2011. godine	16
Slika 7: Ljestvica županija prema konkurentnosti i BDP-u po glavi stanovnika.	21
Slika 8: Udio prihoda od inovativnih proizvoda/usluga u ukupnim приходima tvrtke	27 26
Slika 9: Udio inovativnih tvrtki u ukupnom broju tvrtki 2008. (%).....	31
Slika 10: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj kao udio BDP-a	33
Slika 11: Turistički promet po mjesecima	37

Uvod

Operativni program Regionalna konkurentnost (OPRK) predstavlja programski dokument pripremljen za korištenje fondova EU, koji se posebno odnosi na Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) i koji je predviđen za provedbu kohezijske politike EU u Republici Hrvatskoj za financijsku perspektivu 2007.-2013., u okviru Cilja konvergencije.

OPRK se nadovezuje na prethodna ulaganja i inicijative za izgradnju kapaciteta vezane uz regionalnu konkurentnost i financirane kroz ranije programe EU uključujući Instrument pretpristupne pomoćipomoći (IPA) i ima za cilj poboljšanje aktivnosti nužnih za razvoj gospodarskog okruženja koje će olakšati kovergenciju Hrvatske i njezinih regija u skladu s razinama EU.

OPRK se temelji na Uredbi Vijeća (EZ) 1083/2006 koja obuhvaća opće odredbe o korištenju sredstava EFRR-a. Osim toga, aktivnosti planirane u okviru ovog OP-a u skladu su s Uredbom Vijeća (EZ) 1080/2006, koja propisuje specifične zadatke, obuhvat i pravila prihvatljivosti za pomoć u okviru EFRR-a¹.

OPRK je pripremljen u okviru Nacionalnog strateškog referentnog okvira (NSRO), ključnog strateškog dokumenta za korištenje strukturnih fondova i Kohezijskog fonda EU, kojim se jamči da je pomoć iz fondova sukladna kako EU, tako i nacionalnim ciljevima i smjernicama. NSRO-om su definirana prioritetna područja koja će biti financirana u okviru ovog OP-a i opisano je kako će provedba OP-a pridonijeti ostvarenju strateških ciljeva i tematskih prioriteta NSRO-a. Ključno za OPRK je ostvarivanje sljedećeg sveukupnog cilja koji je također i tematski prioritet NSRO-a:

„Veća konkurentnost malog i srednjeg poduzetništva (MSP) i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju”.

Uzimajući u obzir izazove djelovanja na jedinstvenom europskom tržištu i prilike koje su utvrđene za hrvatske tvrtke, OPRK 2007.-2013. je strukturiran na sljedeći način:

Prioritetna os 1: *Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija*

Prioritetna os 2: *Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva*

Prioritetna os 3: *Tehnička pomoć*

Strategija se sastoji u povećanju hrvatske konkurentnosti putem stvaranja povoljne poslovne klime, što uključuje i podršku za MSP, istraživanje i razvoj, poslovnu i turističku infrastrukturu i umrežavanje i grupiranje, poštujući pritom načelo uravnoteženog regionalnog razvoja.

OPRK je izradilo Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU) primjenom ključnih načela kohezijske politike EU te uzimajući u obzir zahtjeve iz članaka 10.-11. Opće uredbe vezano uz proces programiranja i partnerstva. Vođeno načelima partnerstva, MRRFEU je posvetilo veliku pozornost izgradnji širokih mreža kontakata kako bi se uspostavila bliska suradnja među partnerima - Državom i Europskom komisijom (EK) s jedne strane i raznim nadležnim tijelima s druge (nadležna regionalna, lokalna i druga javna tijela, gospodarski i socijalni partneri kao i tijela koja predstavljaju civilno društvo, partnere u području zaštite okoliša i nevladine organizacije i tijela odgovorna za promicanje ravnopravnosti spolova te druga relevantna pitanja).

¹ Do 1. srpnja 2013. na ovaj dokument i njegovo upravljanje i provedbu primjenjivala se IPA Uredba Vijeća (EZ-a) 1085/2006 o uspostavljanju Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) i Uredba Komisije (EU) 718/2007, 80/2010 o provedbi IPA-e.

Polazište za pripremu OPRK 2007.-2013. je analiza trenutne situacije vezane uz konkurentnost Hrvatske, s osobitim naglaskom na sektor malog i srednjeg poduzetništva (MSP), resurse na području istraživanja i razvoja (I&R), turizam te pitanja značajna za regionalni razvoj. Dokument također uključuje i analizu SWOT i strategiju za relevantno programsko razdoblje te sadrži i opis prioriternih osi OPRK-a, mjere, aktivnosti i predložene intervencije, kao i financijske tablice u skladu s uredbama EK te informacije o odredbama vezanima uz provedbu.

Očekuje se da će određene programske značajke NSRO-a i OPRK-a 2007.-2013. poduprijeti provedbu strategija koje je utvrdila Vlada RH te pridonijeti rješavanju slabosti u točno određenim sektorima gospodarstva za koje će biti osigurana pomoć iz fondova EU. Osim toga, strategija OPRK-a 2007.-2013. snažno se oslanja na pouke i prednosti utvrđene tijekom provedbe IPA IIIc Operativnog programa Regionalna konkurentnost (IPA OPRK), putem kojeg je u razdoblju od 2007. do 30. lipnja 2013. alocirano oko 96,8 milijuna eura.

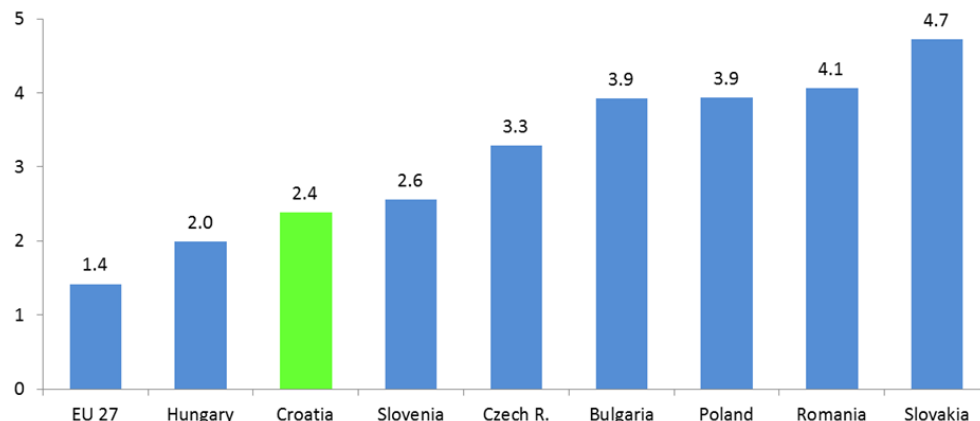
EFRR OPRK je odobren od strane Nadzornog odbora OPRK-a 24. srpnja 2013. godine, dostavljen Europskoj komisiji 1. kolovoza 2013. te je usvojen Odlukom Komisije od 6. rujna 2013. godine (Odluka Komisije C(2013) 5650).

POGLAVLJE 1: ANALIZA

1.1. Osnovna i SWOT analiza

Hrvatsko gospodarstvo je gospodarstvo male države, s 4,3 milijuna stanovnika i **bruto domaćim proizvodom** u tekućim cijenama od 45 milijardi eura². U razdoblju između 2000.-2008. godine zabilježilo je relativno stabilan rast praćen niskom inflacijom; prosječna stopa rasta realnog BDP-a iznosila je 4,2 %. Međutim, nakon stope rasta od 5,1 % 2007. i 2,4 % 2008., realni BDP pao je za 6,9 % 2009. godine, što je posljedica ekonomske krize. Slabljenje ekonomskih aktivnosti bilo je značajno, a oporavak prilično spor; 2010. i 2011. godine stopa rasta realnog BDP-a iznosila je -1,4 % i 0,0 %³. Prosječna stopa rasta u razdoblju između 2001.-2011. godine stoga je bila 2,4 %, što je relativno skromno u odnosu na druge izabrane zemlje članice.

Slika 1: Prosječne stope rasta realnog BDP-a u izabranim zemljama 2001.-2011. godine

Source: Eurostat

Struktura **bruto dodane vrijednosti** (BDV) prema djelatnostima pokazala je da se hrvatsko gospodarstvo mijenja u smjeru prosječne strukture u razvijenim zemljama⁴. U razdoblju od 2000.-2011. godine primarni i sekundarni sektor zabilježili su pad udjela u ukupnoj BDV-u; primarni sektor od 6,48 % do 5,15 %, a sekundarni sektor od 29,20 % do 26,46 % od ukupne bruto dodane vrijednosti 2011. godine. U istom razdoblju tercijarni sektor porastao je s 34,26 % na 38,53 %, a kvartarni se nije značajno promijenio, krećući se oko 29 % od ukupne bruto dodane vrijednosti.

U posljednjih nekoliko godina, rast proizvodnje bio je potaknut rastom domaće potražnje, posebice rastom ulaganja i osobne potrošnje. U razdoblju između 2000. i 2008. godine, ulaganja u fiksni kapital rasla su po prosječnoj stopi od 8,7 % te je 2008. godini udio bruto ulaganja u fiksni kapital bio 8,7 %.

Međutim, odražavajući smanjenje gospodarske i industrijske aktivnosti, od 2009. godine ulaganja u fiksni kapital zabilježila su značajan pad i to -14,2 % (2009.), -15,0 % (2010.) i

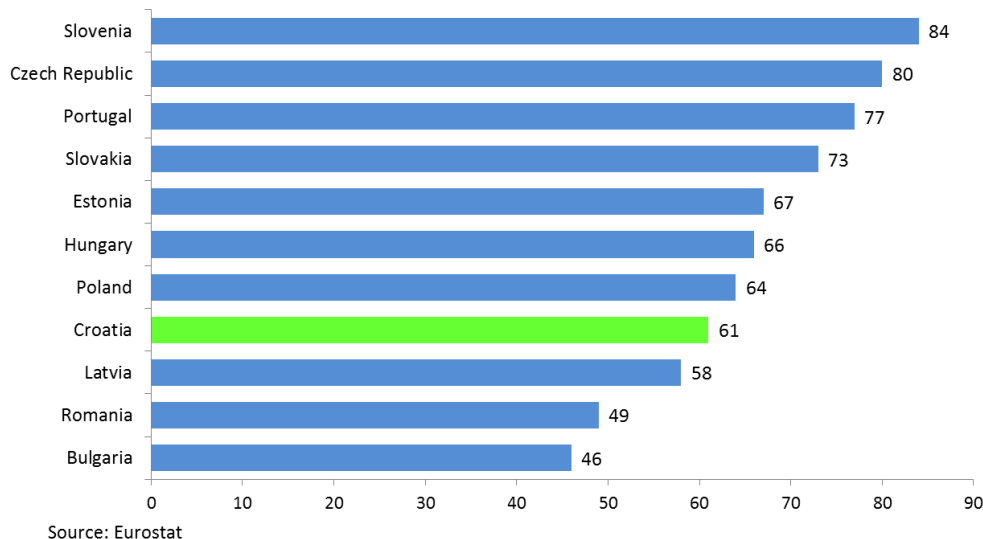
² Osnovni makroekonomski pokazatelji predstavljeni su u Dodatku 1, Tablici 1.

³ Preliminarni podaci za 2010. i 2011.

⁴ Struktura svakog sektora s njihovim udjelima u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti predstavljena je u Dodatku 1, Tablicama 2 i 3.

-7,2 % (2011.). Nakon stabilnog gospodarskog rasta slijedilo je dugotrajnije krizno razdoblje koje je dovelo do smanjenja dohodovnog jaza u odnosu na EU27.

Slika 2: BDP po gl. stan. prema standardu kupovne moći, u odabr. zemlj., 2011., EU27=100

Trgovinski deficit hrvatskog gospodarstva (prosječni deficit tekućeg računa u razdoblju od 2001. do 2011. godine iznosio je 5,0 %) odražava putanju rasta i ovisnost domaćih gospodarskih aktivnosti o uvozu. Glavne kategorije uvoza su kapital, repromaterijal i energija, koje su ujedno i glavni pokretači rasta. Udio rasta neto izvoza tijekom posljednjih nekoliko godina uglavnom je bio negativan jer je hrvatsko gospodarstvo uvelike ovisno o uvozu. Udio ukupnog izvoza pao je s 1,7 % 2008. godine na -16,2 % 2009., da bi opet narastao na 2,0 % 2011. godine. Udio ukupnog uvoza također je pao s 4,0 % 2008. godine na -21,4 % 2009. godine, a zatim ponovno porastao na 1,2 % 2011. godine. Unatoč snažnom rastu izvoza usluga, suficit na računu usluga nije bio dovoljno visok da bi neutralizirao negativne učinke deficita. Tijekom 2011. izvoz robe iznosio je 9,6 milijardi eura, dok je uvoz robe iznosio 16,3 milijarde eura (oba bilježe godišnji rast od 7,6 %). S druge strane, unatoč određenom ubrzanju izvoza i rasta tijekom posljednjih nekoliko godina prije početka globalne krize, poteškoće izvoznog sektora u ostvarenju većeg širenja na inozemna tržišta i dalje su prisutne. Razlozi se odnose na konkurentnost izvoznog sektora, njegovu sposobnost inovacije, ali i na činjenicu da je priljev „greenfield“ (ulaganja u novo) stranih ulaganja bio vrlo nizak.

Kao posljedica toga, stalni jaz između štednje i ulaganja doveo je do visokog deficita tekućeg računa i gomilanja inozemnog duga. U razdoblju između 2000. i 2007., prosječni deficit tekućeg računa bio je 5,1 % BDP-a. Na kraju 2008. godine deficit tekućeg računa dosegao je najvišu razinu od 9,2 % BDP-a, da bi na kraju 2009. pao na 5,1 % BDP-a. U sljedeće dvije godine se stabilizirao na -1,1 % (2010.) i -1,0 % (2011.). Shodno tome, bruto inozemni dug je rastao, a na kraju 2008. godine iznosio je 40,6 milijarde eura, dok je na kraju 2011. godine dosegao 45,7 milijarde eura, što čini 101,8 % BDP-a.

Kako bi spriječila prekomjernu kreditnu aktivnost financiranu uglavnom kroz zaduživanje poslovnih banaka u inozemstvu što je doprinijelo rastu inozemnog duga, Hrvatska narodna banka poduzela je niz mjera kojima je bio cilj destimulirati banke od dodatnog zaduživanja u inozemstvu. Međutim, daljnja fiskalna konsolidacija smatra se najvažnijim alatom za potporu procesu rješavanja vanjske neravnoteže. Od 2004. godine, fiskalna

politika je u stalnom procesu fiskalne konsolidacije, što je omogućilo smanjenje salda konsolidirane opće države s -4,1 % BDP-a 2002. na -1,4 % 2008⁵.godine. Tijekom 2009. godine, zbog negativnih učinaka krize, zabilježio je novi pad od -4,1 % BDP-a, koji se nastavio u proteklom razdoblju, pa je 2011. iznosio -5,1 % BDP-a.

Inflacija u Hrvatskoj, mjerena indeksom potrošačkih cijena u razdoblju od 2000. do 2007. godine, bila je umjerena, uglavnom zbog aprecijacije tečaja HRK/EUR, sporog povećanja nominalnih plaća, blagog rasta produktivnosti radne snage i intenzivne konkurencije u trgovini na malo. Daljnji rast cijena prehrambenih proizvoda i energenata na svjetskom tržištu izazvao je znatan rast indeksa potrošačkih cijena od 6,1 % 2008. godine. Međutim, u sljedećem razdoblju (2009.-2011.) taj indeks je smanjen, pa je tako iznosio 2,4 %, 1,1 % i 2,3 %.

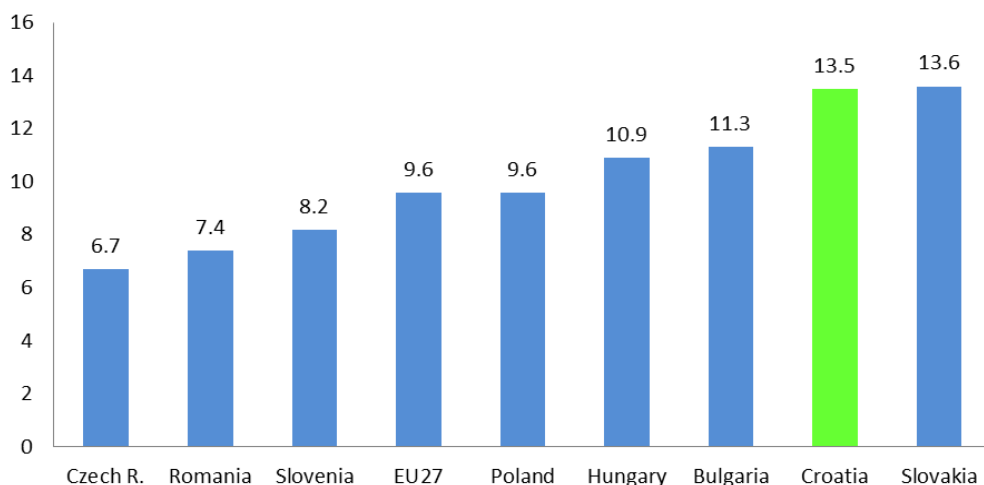
Hrvatska ima upravljani fluktuirajući tečaj. Hrvatska narodna banka održava stabilan tečaj izravnim deviznim intervencijama i reguliranjem likvidnosti bankovnog sustava. Relativno snažan priljev stranog kapitala i rast produktivnosti uvjetovan je postupnom realnom aprecijacijom tečaja. U razdoblju od 2001. do 2011. godine prosječni tečaj HRK/EUR kretao se između 7,22 i 7,56.

Zbog relativno stabilnog gospodarskog rasta prije krize, **tržište rada** bilježilo je pozitivne trendove, a broj zaposlenih se povećavao, dok je stopa nezaposlenosti konstantno opadala od 2000. godine, kada je dosegla maksimum od 16,1 % (mjereno po usporedivoj stopi ILO-a). Povoljna kretanja na tržištu rada nastavila su se 2008. godine, kada je stopa nezaposlenosti iznosila 8,4 % i dostigla svoju najnižu razinu u posljednjih 15 godina. Međutim, 2009. godine dugoročni trend smanjivanja nezaposlenosti bio je prekinut krizom. ILO usporediva stopa nezaposlenosti porasla je prvi put na 9,1 % 2009. godine i nastavila rasti do 13,5 % 2011. godine. Stopa nezaposlenosti zabilježena na kraju 2011. godine bila je 17,8 % veća u odnosu na kraj prethodne godine. Kriza je najjače pogodila proizvodnu i građevinsku industriju, u kojima većinu zaposlenih čine muškarci. Osim trenutno visoke cikličke nezaposlenosti, hrvatsko tržište rada također karakterizira nekoliko dugoročnih strukturnih problema. Ukupna stopa zaposlenosti od 50,9 % 2011. godine je još uvijek relativno niska, što odražava nedovoljnu aktivnost unatoč pozitivnim kretanjima u posljednjih nekoliko godina. Stopa nezaposlenosti mladih i žena relativno je visoka, djelomično zbog prepreka na koje nailaze u pristupu zapošljavanju.

Dugoročna stopa nezaposlenosti (osobe nezaposlene 12 mjeseci i više) 2011. godine iznosila je 8,6 %, što odražava lošu zapošljivost, općenito smanjenu aktivnost i ograničen pristup zapošljavanju.

⁵ Prema metodologiji ESA 95

Slika 3: Stopa nezaposlenosti (ILO) u izabranim zemljama 2011. godine

Source: Eurostat

Izravna strana ulaganja (ISU) smatraju se glavnim izvorom stranog financiranja i ona financiraju veliki dio deficita tekućeg računa. Ukupan priljev izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. - 2011. godine iznosio je 22,3 milijardi eura ili 5.033 eura po stanovniku. Tijekom 2008., Hrvatska je dobila 4,2 milijardi eura izravnih stranih ulaganja, što je bio najviši godišnji priljev u posljednjih 15 godina. Kriza je uzrokovala pad 2009. i 2010. godine, kada je godišnji priljev izravnih stranih ulaganja iznosio 2,4 i 0,3 milijarde eura. Tijekom 2011., priljev je ponovno porastao na 1,1 milijardi eura. Izravne strane investitore u Hrvatskoj uglavnom su potaknula strateška ulaganja tijekom procesa privatizacije i nisu bili privučeni niskim troškovima rada. Za razliku od novih država članica, priljev izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj uglavnom predstavljaju brownfield ulaganja (ulaganja u postojeće izgradnje). Više od 56 % od ukupnog priljeva izravnih stranih ulaganja u razdoblju od 2000. do 2011. ostvareno je u sektoru financijskog posredovanja, trgovine na veliko i posredovanja u trgovini te poslovanja nekretninama. Uočena je potreba za poboljšanjem poslovne i ulagačke klime, zajedno s potrebom za strukturnim reformama.

Slika 4: ISU po glavi stanovnika u izabranim zemljama od 2000. do 2011. godine

Source: CNB

Izvješće o globalnoj konkurentnosti (GCR) 2012.-2013.⁶ analizira konkurentnost 144 zemalja/gospodarstava svrstavajući ih prema njihovom položaju u tri različite faze razvoja ovisno o kombinaciji makroekonomskih i mikroekonomskih pokazatelja i institucionalnim čimbenicima⁷. Hrvatska se nalazi u skupini zemalja u tranziciji iz faze "gospodarstva potaknutog učinkovitošću" do "gospodarstva potaknutog inovacijama", zajedno sa svojim potencijalno usporedivim konkurentima u Srednjoj i Istočnoj Europi: Estonijom, Mađarskom, Latvijom, Litvom i Poljskom. Prema indeksu globalne konkurentnosti (IGK) od 4,0 2011. godine, Hrvatska je svrstana na 81. mjesto (od 144), uz stabilnu ocjenu konkurentnosti (4,0 2009. i 4,1 2010. godine). Gledajući 12 stupova konkurentnosti, negativni trend razvoja se nastavio.

Rezultati izvješća pokazuju da je Hrvatska zabilježila pad u infrastrukturi i tehnološkoj spremnosti, dok su rezultati u zdravstvu i osnovnoškolskom obrazovanju i dalje zabrinjavajući. Na ljestvici stupova konkurentnosti kao što su razvoj financijskog tržišta, poslovna sofisticiranost i institucije, rezultati su ocijenjeni ispod optimalnih, dok visoko obrazovanje, učinkovitost tržišta roba i veličina tržišta predstavljaju stupove koji stagniraju.

Pad u procjeni inovacija je bio zaustavljen, dok je poboljšanje zabilježeno u procjeni učinkovitosti tržišta rada, iako je ono i dalje na nižoj razini. Iako postoje neke konkurentne prednosti koje se nalaze uglavnom u stupovima koji se odnose na infrastrukturu, zdravlje i osnovno obrazovanje te tehnološku spremnost, hrvatsko gospodarstvo će se morati posebno usredotočiti na povećanje poslovne sofisticiranosti i inovacija kako bi ostalo konkurentno. Svi ti stupovi pokrivaju prvu i drugu fazu žarišta razvoja i trebali bi biti dodatno poboljšani.

1.1.2. Regionalni razvoj i konkurentnost hrvatskih regija

Hrvatska je podijeljena u dvije NUTS 2 regije: Jadransku i Kontinentalnu Hrvatsku⁸.

Ove regije predstavljaju isključivo statističke jedinice, za razliku od županija (na NUTS 3 razini) koje su administrativne i samoupravne jedinice (postoji 21 županija u Hrvatskoj uključujući Grad Zagreb). Osim činjenice da su ove statističke regije trenutno važne za programiranje i dodjelu raspoloživih sredstava iz fondova EU namijenjenih u svrhe kohezijske politike, one još uvijek imaju značajnu ulogu u radu regionalnih aktera pri planiranju u kojem se moraju uzeti u obzir regionalne specifičnosti.

Iako na razini statističkih regija trenutno postoji samo nekoliko struktura, npr. partnerska vijeća statističkih regija, koordinacije županijskih razvojnih agencija, one će se nastaviti razvijati.

Regionalni razvoj u Hrvatskoj reguliran je putem niza zakona i drugih zakonskih akata, a najvažniji od njih su Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske (SRR). Na razini svake županije imenovan je

⁶ objavio u rujnu 2012. Svjetski gospodarski forum

⁷ Konkurentnost se mjeri prema indeksu globalne konkurentnosti (na skali od 1-7), kojim se mjere različiti aspekti grupirani u 12 stupova konkurentnosti: institucije, infrastruktura, makroekonomsko okruženje, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje, učinkovitost tržišta roba, učinkovitost tržišta rada, razvoj financijskog tržišta, tehnološka spremnost, veličina tržišta, poslovna sofisticiranost i inovativnost.

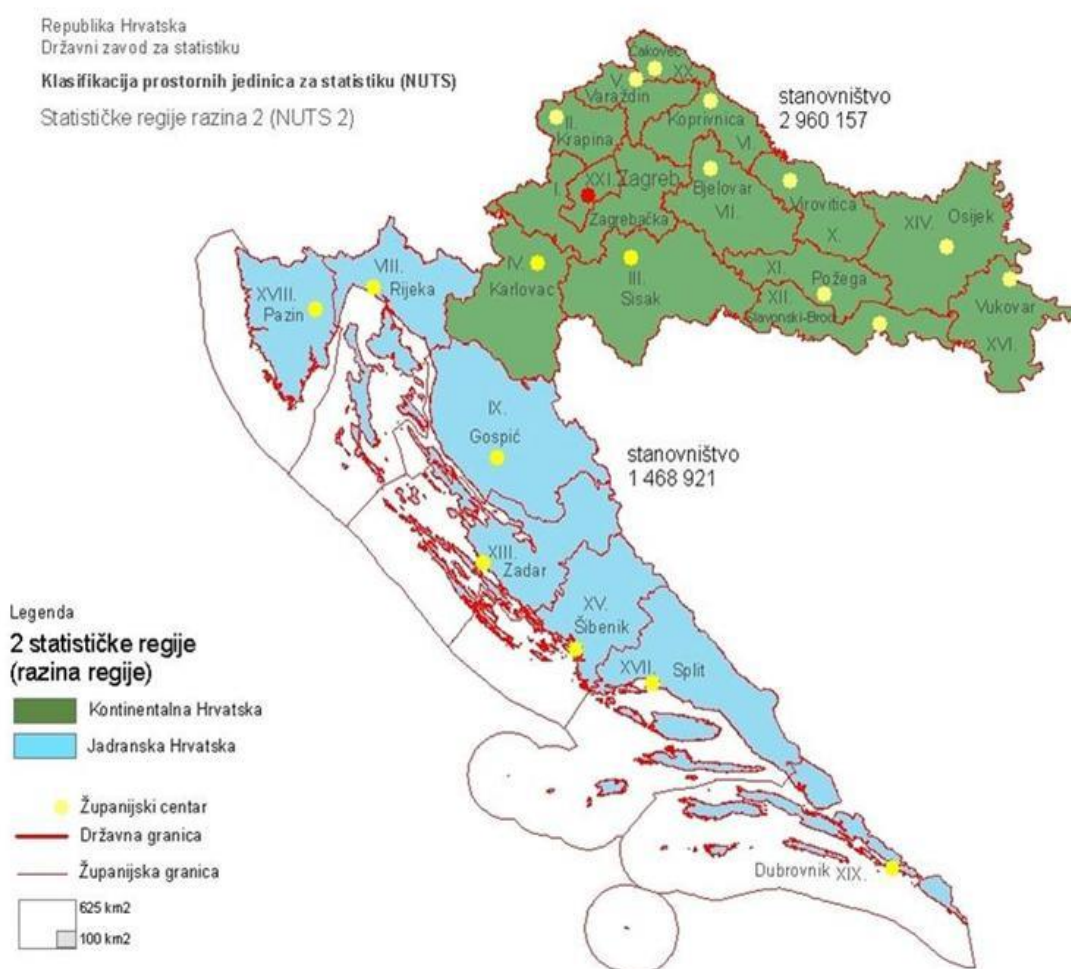
⁸ Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku (NN 96/2012).

regionalni koordinator (u većini slučajeva tu funkciju obavljaju regionalne razvojne agencije), a osigurana je i stalna komunikacija s Ministarstvom regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Kontinentalna Hrvatska sastoji se od 14 županija: Grada Zagreba, Zagrebačke, Krapinsko-zagorske, Varaždinske, Koprivničko-križevačke, Međimurske, Bjelovarsko-bilogorske, Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske, Brodsko-posavske županije, Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Karlovačke i Sisačko-moslavačke županije

Jadranska Hrvatska sastoji se od sedam županija: Primorsko-goranske, Ličko-senjske, Zadarske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske, Istarske i Dubrovačko-neretvanske županije.

Slika 5: Hrvatske NUTS 2 regije 2012. godine

Regionalne i lokalne razlike

U Hrvatskoj je vrlo važna proaktivna regionalna politika temeljena na usklađivanju, konkurentnosti i suradnji jer postoje značajne i dugoročne unutarnje razvojne razlike. Hrvatske županije nisu razvijene na uravnotežen način, što je uzrokovano čimbenicima kao što su njihov zemljopisni položaj, povijesne prilike (uključujući nedavne ratne štete na cestovnim i/ili vodenim vezama s drugim regijama i državama), lokalni uvjeti, prirodni resursi i različita tradicija.

Ova razvojna neravnoteža može se promatrati na dvije razine:

- U odnosu na prosječnu europsku razinu,
- Na međuregionalnoj razini - razlike među NUTS 2 regijama, na županijskoj (NUTS 3) i lokalnoj razini.

U odnosu na prosječnu europsku razinu, hrvatski BDP po glavi stanovnika⁹ za 2010. godinu iznosio je 10.200 eura, što je prosječno niže od EU27 koja ima prosjek od 24.500 eura.

Tijekom 2009.godine, BDP po glavi stanovnika mjeren prema standardu kupovne moći (PPS) (u usporedbi s EU27=100) u Kontinentalnoj Hrvatskoj bio je 63 %, odnosno nešto više od 60 % u Jadranskoj Hrvatskoj, dok je cijela zemlja prema istom indeksu bila na 62 %¹⁰ (Dodatak 2, Tablica 18). Što se tiče **međuregionalne dimenzije** - usporedba **NUTS 2 regija** vidljiva je u donjoj tablici.

Tablica 1: Opća usporedba NUTS 2 regija

Pokazatelj	Kontinentalna Hrvatska	Jadranska Hrvatska	Hrvatska
Teritorij u km ²	31.889	24.705	56.594
Stanovništvo (2011.) ¹¹	2.872.954	1.411.935	4.284.889
BDP po stanovniku PPS u EUR (2009.) ³	14.900	14.100	14.600
Stopa nezaposlenosti (2011.)	17,35 %	16,39 %	17,04 %

Izvor: DZS, Hrvatski zavod za zapošljavanje, EUROSTAT

Iako razlike možda nisu značajne na NUTS 2 razini, znatnije razlike mogu se primijetiti na razini pojedinih županija (NUTS 3).

Tri najrazvijenije županije prema BDP-u po glavi stanovnika 2009. godine bile su Grad Zagreb (176,2 % u usporedbi s nacionalnim prosjekom), Istarska županija (126,7 %) i Primorsko-goranska županija (121,7 %). Te županije su jedine koje su dosegle razinu BDP-a po glavi stanovnika veću od hrvatskog prosjeka. Najnerazvijenije županije bile su Brodsko-posavska (55,4 %), Vukovarsko-srijemska (59,1 %), Požeško-slavonska (61,6 %) i Virovitičko-podravska (63,3 %) u kojima su razine BDP-a po glavi stanovnika bile niže od 65 % od

⁹ EUROSTAT, 2009.

¹⁰ EUROSTAT, 2012.

¹¹ Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

nacionalnog prosjeka¹². Tri od četiri gore navedenih županija nalaze se u istočnom dijelu Kontinentalne Hrvatske (vidi Dodatak 2, Tablica 20).

Najrazvijenije regije proizvode dodatnu vrijednost uglavnom u sektorima poslovnih usluga i industrije, dok dodatna vrijednost onih manje razvijenih županija dolazi iz poljoprivrede, nakon koje slijedi industrija. Iako nema značajnih razlika u postojećim javnim uslugama, postoje očite razlike u produktivnosti regija¹³.

Analiza ekonomske strukture pokazuje da su **poslovni sektori koji prevladavaju** u zapadnom dijelu Kontinentalne Hrvatske **financijsko posredovanje** i **poslovanje nekretninama** (uglavnom zbog utjecaja Grada Zagreba), nakon kojih slijede prerađivačka industrija, trgovina, građevinarstvo, poljoprivreda i šumarstvo.

Istočni dio Kontinentalne Hrvatske je gospodarski najhomogenije područje koje pokazuje usku gospodarsku bazu usmjerenu ka jednoj dominantnoj djelatnosti, **poljoprivredi** i **šumarstvu**. Jadranska Hrvatska pokazuje značajnu heterogenost i uglavnom je specijalizirana za **turizam**, nakon kojeg slijede **građevinarstvo** i **transport**¹⁴. I kod **ulaganja**, koja su zasigurno jedan od najvažnijih izvora rasta, zabilježene su neke razlike među regijama.

Od ukupnog ulaganja u Republici Hrvatskoj 2009. godine, 63 % ostvareno je u Kontinentalnoj Hrvatskoj¹⁵. Međutim, ako se bruto ulaganja u fiksni kapital u novu dugotrajnu imovinu razmatraju po glavi stanovnika, vrijednosti su manje ili više jednake, uz blagu prednost koju ima Jadranska Hrvatska. Analiza na NUTS 3 razini pokazuje da se oko 50 % svih ulaganja u Hrvatskoj odnosi na tri županije - Grad Zagreb (s 32,9 % ukupnih ulaganja), Primorsko-goransku (9,9 %) i Splitsko-dalmatinsku (7,9 %) županiju. S druge strane, najniža ulaganja zabilježena su u Požeško-slavonskoj i Virovitičko-podravskoj županiji (obje su bile na oko 0,6 % ukupnih ulaganja u Republici Hrvatskoj). Ova činjenica lako može dovesti do povećanja regionalnih razlika jer je vjerojatnije da će se veća ulaganja realizirati u najrazvijenijim regijama.

U gotovo svim županijama, u posljednjih nekoliko godina zabilježen je porast **izvoza** (Brodsko-posavska županija bila je jedina s padom izvoza u razdoblju od 2009. do 2010. godine). Iako se 35 % ukupnog izvoza odnosi na Grad Zagreb, vrijedi napomenuti da su se Istra, Splitsko-dalmatinska i Primorsko-goranska županija, koje se sve nalaze na području Jadranske Hrvatske, nalazile unutar prvih pet na toj ljestvici. Najniže mjesto na njoj zauzele su Ličko-senjska županija (sa samo 0,07 % od ukupnog hrvatskog izvoza), Dubrovačko-neretvanska i Požeško-slavonska županija¹⁶. Što se tiče **stope nezaposlenosti**, ne postoje značajne razlike između NUTS 2 regija. Kontinentalna Hrvatska imala je višu stopu nezaposlenosti u 2011. (17,35 % u odnosu na nacionalni prosjek, koji je iznosio 17,0 %), dok je stopa nezaposlenosti u Jadranskoj Hrvatskoj bila niža od prosjeka i iznosila 16,39 %. Međutim, analiza na razini NUTS 3 ponovno je pokazala važne razlike između županija (Slika 10). Dok je najniža stopa nezaposlenosti od 8,2 % zabilježena u Gradu Zagrebu i u Istri (8,6 %), stopa nezaposlenosti dosegla je najvišu razinu u Brodsko-posavskoj (31,8 %), Virovitičko-podravskoj (30,5 %), Sisačko-moslavačkoj (29,9 %) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (29,6 %)¹⁷.

Postoje regionalne razlike ne samo u ekonomskim aspektima (u smislu BDP-a, nezaposlenosti, ekonomske strukture, poslovne infrastrukture, broja tvrtki i sl.), nego i u smislu temeljne infrastrukture, npr. prijevoza i zaštite okoliša, kao i društvene i obrazovne

¹² DZS (Priopćenje br. 12.1.2., 14. ožujka 2012).

¹³ FINA, "Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika po županijama", 2008.

¹⁴ Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013.

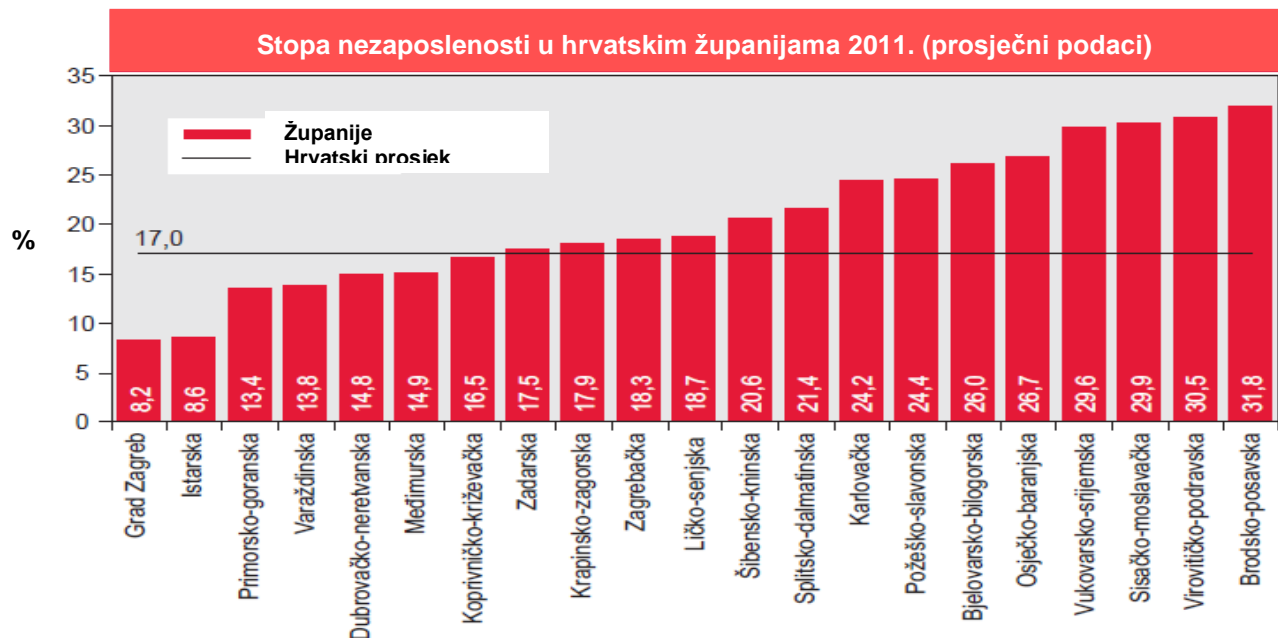
¹⁵ Statistički ljetopis DZS-a 2011.

¹⁶ Statistički ljetopis DZS-a 2011.

¹⁷ Hrvatski zavod za zapošljavanje - Godišnjak 2011.

infrastrukture. Postojeći problemi vezani uz PI i PPI detaljnije su analizirani u poglavlju koje se odnosi na razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Slika 6: Stopa nezaposlenosti u hrvatskim županijama 2011. godine

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i podzakonskim aktima te s obzirom na čimbenike koji dovode do regionalnih različitosti, 2010. je izračunan indeks razvijenosti za sve hrvatske županije i jedinice lokalne samouprave (gradove i općine). Indeks razvijenosti uključuje podatke o stopi nezaposlenosti, dohotku po stanovniku, proračunskim prihodima jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, kretanju broja stanovnika i stopi obrazovanosti. Na temelju izračuna ustanovljeno je da ukupno 11 hrvatskih županija značajno zaostaje, s indeksom razvijenosti ispod 75 % nacionalnog prosjeka. Osim tih županija, još pet ima indeks razvijenosti ispod hrvatskog prosjeka (Tablica 2).

Tablica 2: Hrvatske županije (razina NUTS 3) prema indeksu razvijenosti

Skupina I (ispod 75 % od prosjeka)	Skupina II (75-100 % od prosjeka)	Skupina III (100-125 % od prosjeka)	Skupina IV (iznad 125 % od prosjeka)
Bjelovarsk.-bilogorska, Brodsko - posavska, Karlovačka, Kopivničko - križev., Ličko-senjska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslav., Šibensko-kninska, Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska.	Krapinsko-zagorska, Međimurska, Splitsko-dalmatinska, Varaždinska Zadarska.	Dubrovačko-neretv., Zagrebačka.	Grad Zagreb, Istarska, Primorsko-goranska.

U Hrvatskoj postoji 127 gradova i 429 općina. Gradovi predstavljaju polove rasta razvijene kroz kontinuirani proces urbanizacije. To je dovelo do činjenice da oko dvije trećine stanovništvo živi na urbanim područjima, a samo trećina živi u ruralnim područjima. Stalno jačanje urbanizacije uvjetovano je u procesom **unutarnje migracije**.

Ovaj proces je dugotrajan i stvara razlike među regijama (uglavnom u korist regija s velikim gradovima) te jaz između urbanih i ruralnih područja. Unutarnje migracije u županijama su dugoročan i intenzivan proces. Tijekom 2011. godine, samo šest županija (među njima i Grad Zagreb i Zagrebačka županija) imalo je ukupan pozitivan saldo migracije (Dodatak 2, Tablica 21), što znači da je petnaest županija bilo suočeno s padom stanovništva u usporedbi s deset županija 2008. Taj proces događao se zajedno s **negativnim prirodnim prirastom stanovništva** (-2,2 na 1.000 stanovnika 2011. godine¹⁸) što je rezultiralo starenjem stanovništva (prosječna dob bila je 41,5 2011. godine u odnosu na 41,3. 2010., 41,1 2009., 41 2008. i 40,8 2007.¹⁹). Osim toga, 2011. godine sve županije osim Grada Zagreba zabilježile su negativan prirodni prirast. Ovi procesi imaju dva različita utjecaja: jedan je progresivna depopulacija nekih ruralnih područja, a drugi je koncentracija stanovništva u velikim gradovima i njihovim okolicama (Zagreb, Rijeka, Osijek, Split, Šibenik i Dubrovnik). Osim toga, uobičajena je pojava i svakodnevni odlazak na posao stanovništva iz prigradskih u gradska područja.

Polarizacija stanovništva povezana je s infrastrukturnim problemima koji su se pojavili u gradovima i okolnim područjima (npr. problemi vezani uz ceste, parkirna mjesta, javni prijevoz, obnavljanje urbanih područja koja nisu bila projektirana za tako veliki rast i razvoj, itd.).

Istočni dio Kontinentalne Hrvatske doživljava značajnu depopulaciju u svim svojim županijama. Te regije također imaju slabe ekonomske pokazatelje, nerazvijenu infrastrukturu i niske razine prihoda.

Četiri grada u Hrvatskoj imaju preko 100.000 stanovnika (Zagreb, Split, Rijeka and Osijek), a još pet ih ima između 50.000 i 100.000 stanovnika (Zadar, Velika Gorica, Slavonski Brod, Pula and Karlovac). Zagreb, glavni grad Hrvatske, međunarodna je metropola nižeg stupnja i jedna od najdinamičnijih regija u ovom dijelu Europe. Iako se suočava s problemima kao što su prometna infrastruktura i obnova nekih zapuštenih dijelova grada, jedan je od najvažnijih stupova razvoja u Hrvatskoj sposoban proizvesti i potaknuti razvoj i inovacije širom zemlje.

Međutim, rješavanje problema koncentracije stanovništva u velikim gradovima nije jedini cilj. Neophodno je istodobno slijediti dva zacrtana cilja: smanjenje postojećih razlika pri čemu se ne smije dovesti u pitanje daljnji razvoj najrazvijenijih regija, već ga, naprotiv, poticati jer je to od ključne važnosti za socio-ekonomski razvoj cijele zemlje. Stoga se mora posvetiti osobita pozornost razvoju poslovne infrastrukture u manje razvijenim područjima i onima suočenima s problemima, ali djelovanje se ne smije usredotočiti samo na njih jer je potrebno poduprijeti i one bolje razvijene regije.

Za nižu, NUTS 3 razinu, koja je u Hrvatskoj ustanovljena na razini županija moraju se osigurati teritorijalni prioriteti kojima je cilj smanjivanje razvojnih razlika. Pri tom se koristi specifični “bottom-up” pristup (“pristup odozdo prema gore”) kako bi se osiguralo teritorijalno fokusiranje, budući da svaka županija ima vlastitu Županijsku razvojnu strategiju za razdoblje od 2011. do 2013. u kojoj su opisani sektorski prioriteti svake županije. Međutim, pristup korišten u pripremi županijskih razvojnih strategija nije bio dovoljno specifičan i, iako su teritorijalne razlike i razlike u kapitalu dobro prepoznate, ta činjenica je rijetko praćena odlukama o sektorskoj specijalizaciji u dotičnim regijama.

¹⁸ DZS, Priopćenje broj 7.1.1. od 19.7.2012.

¹⁹ DZS, Mjesečno statističko izvješće 1/2010 i Mjesečno statističko izvješće 8/2012

SRR i županijske razvojne strategije, ali i projektne ideje predložene kroz središnju elektroničku bazu razvojnih projekata ukazuju na veliko zanimanje i potrebu za razvojem poslovne infrastrukture i turističke ponude.

Daljnja analiza tih tema uključena je u poglavlja koja se odnose na razvoj malog i srednjeg poduzetništva i turizma. Također, projektne ideje na regionalnoj razini (*bottom-up*) nisu uvijek dovoljno razvijene i nemaju uvijek svu potrebnu tehničku i projektnu dokumentaciju, pa je potrebna pomoć oko kvalitetne pripreme takvih projekata.

Konkurentnost hrvatskih regija

Obuhvat i intenzitet napretka pojedinih regija ili županija te njihova sposobnost da sustignu najrazvijenije dijelove Hrvatske i Europske unije najbolje se mogu razumjeti putem analize konkurentnosti. Istraživanje konkurentnosti provedeno u Hrvatskoj 2007. temeljeno je na metodologiji Svjetskog gospodarskog foruma 2002. koja daje dobru podlogu za praćenje promjena i prilagodbi nacionalnih politika usmjerenih na otklanjanje prepreka za razvoj i poboljšanje konkurentnosti.

Nacionalna konkurentnost se, između ostalog, temelji i na komparativnoj konkurentnosti tvrtki, tj. povoljnom poslovnom okruženju za tvrtke i poslovni sektor u cijeloj zemlji. Kako bi se postigla bolja kvaliteta života za sve i poboljšanje nacionalne konkurentnosti, regije moraju surađivati kako bi razmjenjivale znanja o razvoju, inovacijama i korištenju prirodnih resursa, odrediti motore rasta u svakoj pojedinoj regiji te ukloniti prepreke za rast konkurentnosti.

Istraživanje konkurentnosti provedeno 2007. godine omogućilo je analizu početnog stanja regionalne konkurentnosti u Hrvatskoj, što je bio prvi i ključni korak ka uspostavi učinkovitije politike regionalnoga razvoja. Otkako je 2002. godine započelo praćenje regionalne konkurentnosti Hrvatske, njezina regionalna konkurentnost neprestano je padala. Od 2002. do 2006. godine, Hrvatska se na toj ljestvici kretala oko 60. mjesta da bi 2009. godine pala na 72., 2010. na 77., a 2011. na 81 mjesto²⁰.

Niska produktivnost poslovnog sektora²¹ i stalna prisutnost raznih prepreka u poslovnom okruženju²² uzrokovane prvenstveno neučinkovitošću pravosuđa i javnih institucija sustava, korupcijom, nedostatkom sposobnosti za upijanjem novih znanja, tehnologija, inovacija i neučinkovitim tržištem rada, znatno otežavaju jačanje konkurentnosti. Činjenica da neki procesi institucionalnih promjena još nisu završeni (npr. "giljotina" nepotrebnih propisa - projekt HITROREZ²³) znatno usporava razvoj jednostavnijeg i transparentnijeg regulatornog okvira za poslovno okruženje, a također i otežava stvaranje pozitivne energije za promjene u društvu.

Konkurentnost hrvatskog gospodarstva na nacionalnoj razini je odraz konkurentnih sposobnosti na lokalnoj i regionalnoj razini, što samo povećava važnost i potrebu za regionalnim i lokalnim razvojem zemlje. Dakle, hrvatske nacionalne i regionalne razvojne politike moraju biti komplementarne i usklađene s regionalnom politikom Europske unije. Regionalni indeks konkurentnosti 2010. (RIK 2010.) prati i ocjenjuje konkurentnost regija, kao i konkurentnost svih hrvatskih županija i Grada Zagreba (NUTS 3 razina), kao i u istraživanju provedenom 2007. godine.

²⁰ Prema Godišnjim izvješćima o konkurentnosti Hrvatske, Nacionalnog vijeća za konkurentnost

²¹ Produktivnost rada u Hrvatskoj bila je 59.2 % od prosjeka EU 25 (2006). Međutim, produktivnost još više zaostaje u usporedbi s prosjekom EU 15, koji je 106 % od prosjeka EU 25. ("Path to Faster Convergence: Challenges and Cooperation Overview", World Bank, Zagreb, January 2008, p.18.)

²² Prema studiji Svjetske banke o lakoći poslovanja Hrvatska je na 103. mjestu od 183 zemlje. (Doing Business, World Bank, 2010.)

²³ Projekt se provodio 2006. i 2007., revidirano je 1.455 propisa vezanih uz gospodarstvo, predloženo je 799 izmjena/povlačenja, a 368 je i primjenjeno. Sažetak o provedbi projekta HITROREZ (od 28.7.2013.) dostupan je na www.hitrorez.hr.

Korišteni analitički pristup temelji se na kombinaciji statističkih i perceptivnih indikatora za procjenu kvalitete poslovnog okruženja i poslovnog sektora (Tablica 3).

Tablica 3: Model regionalnog indeksa konkurentnosti

Stupovi konkurentnosti			
1. Demografija, zdravlje i kultura	Poslovno okruženje	Statistički indikatori (2/3)	Regionalni Indeks konkurentnosti
2. Obrazovanje			
3. Osnovna infrastruktura i javni sektor			
4. Poslovna infrastruktura			
5. Investicije i poduzetnička dinamika	Poslovni sektor		
6. Razvijenost poduzetništva			
7. Ekonomski rezultati – razina			
8. Ekonomski rezultati – dinamika			
1. Lokacijske prednosti	Poslovno okruženje	Perceptivni indikatori (7/3)	
2. Lokalna uprava			
3. Infrastruktura			
4. Vladavina prava			
5. Obrazovanje			
6. Financijsko tržište i lokalna konkurencija	Poslovni sektor		
7. Tehnologija i inovativnost			
8. Klasteri			
9. Marketing i menadžment			

Izvor: Nacionalno vijeće za konkurentnost 2010

RIK iz 2007. potaknuo je većinu županija na raspravu o jazu u regionalnoj i županijskoj konkurentnosti. To je stvorilo veliko zanimanje za poboljšanje i bolje iskorištavanje vlastitih postojećih potencijala, što je neophodno za poboljšanje razvojnih kapaciteta, konkurentnosti i kvalitete života svih građana. Korištenjem RIK-a olakšava se praćenje i analiza utjecaja različitih elemenata iz okoliša i stvaranje povoljne poslovne i ulagačke klime, kao i praćenje i analiza vitalnosti poslovnog sektora. Istovremeno, poslovni sektor koristi se RIK-om radi donošenja odluka o ulaganjima i procjene potencijalnih lokacija za svoje nove poslovne poduhvate dok se lokalni političari njime koriste kako bi vlastitu politiku usporedili s onom iz drugih županija te je eventualno poboljšali. Javni sektor i državna administracija također zahtijevaju nove i neprestano ažurirane informacije o razini regionalnog/županijskog razvoja i konkurentnosti. RIK pruža te informacije kao podlogu za usvajanje razvojnih programa i provedbu svih relevantnih politika (u rasponu od obrazovanja, inovacija, socijalne i porezne politike te ulaganja) usmjerenih na premošćivanje razlika u relativnom razvoju širom zemlje.

Sve do sada, razine razvoja različitih dijelova Hrvatske (županija, gradova, općina) obično su se procjenjivale uz pomoć pokazatelja kao što su BDP po glavi stanovnika ili stopa nezaposlenosti. RIK Hrvatske temelji se na 123 statistička indikatora iz različitih izvora i 68 perceptivnih indikatora zabilježenih tijekom provedbe istraživanja. Takav raspon indikatora omogućio je sveobuhvatniju usporedbu regija i županija. Indeks uključuje niz indikatora o kvaliteti života na regionalnoj i lokalnoj razini i pruža bogatu i kvalitetnu podlogu za neprestano praćenje hrvatske regionalne konkurentnosti. Rezultati za županije (Tablica 4) pokazuju da se među prvih 5 nalaze Varaždinska županija, Grad Zagreb, Istarska, Međimurska i Zagrebačka županija, koje su također prvih 5 županija prema RIK-u. Najmanje konkurentne županije su Požeško-slavonska, Vukovarsko-srijemska, Sisačko-moslavačka i Ličko-senjska, tj. one županije koje su bile najviše pogođene u Domovinskom ratu. Deset županija s najslabijom konkurentnošću su i one koje imaju najniži indeks

razvijenosti (ispod 75 % prosjeka Republike Hrvatske). To preklapanje pokazuje da su uzroci njihovog slabog razvoja uglavnom i uzroci slabe konkurentnosti.

Tablica 4: Položaj regija i županija prema njihovoj konkurentnosti 2010.

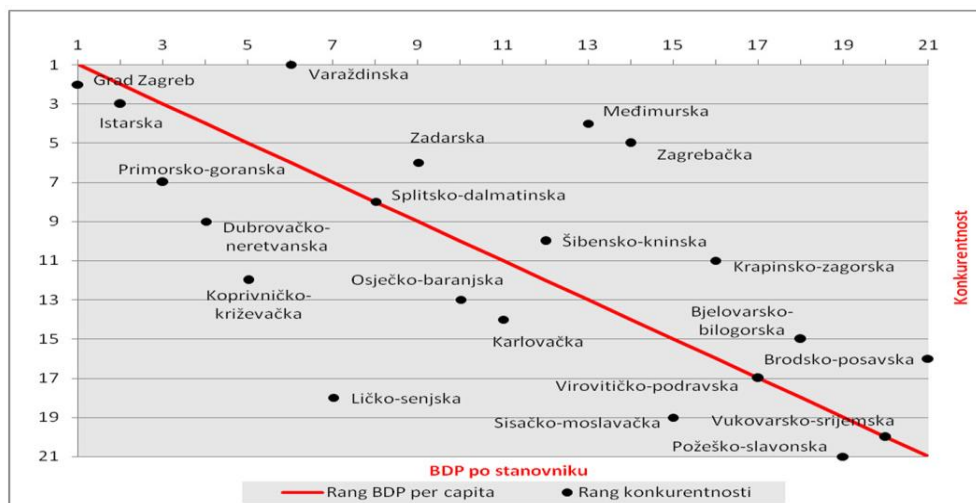
Izvor: Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2010.

Položaj prema ukupnoj konkurentnosti		Županije	Poslovno okruženje	Poslovni sektor	Statistički položaj			Perceptivni položaj		
2010.	2007.				Ukupno	Poslovno okruženje	Poslovni sektor	Ukupno	Poslovno okruženje	Poslovni sektor
1	4	Varaždinska	1	1	6	5	7	1	1	1
2	1	Grad Zagreb	2	4	2	1	3	7	9	7
3	3	Istarska	7	5	1	2	1	13	13	10
4	2	Međimurska	6	2	3	7	2	6	6	6
5	5	Zagrebačka	3	6	7	4	9	5	5	3
6	9	Zadarska	4	3	10	13	8	3	2	5
7	6	Primorsko-goranska	8	7	5	6	4	12	11	12
8	8	Splitsko-dalmatinska	12	9	4	3	5	14	17	13
9	10	Dubrovačko-neretvanska	11	11	9	8	10	11	12	9
10	13	Šibensko-kninska	14	13	8	9	6	16	16	20
11	15	Krapinsko-zagorska	13	10	11	10	12	8	10	8
12	7	Koprivničko-križevačka	9	8	13	14	14	4	4	4
13	14	Osiječko-baranjska	5	12	14	12	20	2	3	2
14	12	Karlovačka	10	14	12	11	11	10	7	11
15	11	Bjelovarsko - bilogorska	16	17	15	15	17	15	14	16
16	18	Brodsko-posavska	15	16	19	18	19	9	8	11
17	17	Virovitičko - Podravska	17	15	17	16	16	17	18	14
18	19	Ličko-senjska	18	18	18	21	13	18	15	21
19	16	Sisačko-moslavačka	19	19	16	17	15	20	20	18
20	21	Vukovarsko-srijemska	20	20	20	19	18	19	19	19
21	20	Požeško-slavonska	21	21	21	20	21	21	21	17

Usporedba podataka o konkurentnosti županija (npr. njihovog potencijala za rast) s podacima o BDP-u po glavi stanovnika ili trenutačnim razinama razvoja, pokazuje visoki stupanj korelacije (Slika 11).

Nisku konkurentnost obično prati niski BDP po glavi stanovnika. Manje povoljna razina konkurentnosti pokazuje da je održivost višeg BDP-a po glavi stanovnika dugoročno ugrožena. Kad je jaz između BDP-a i razina konkurentnosti velik, to obično ukazuje na to da BDP uključuje prtok vrijednosti izvan regije/županije (npr. potpore ili ulaganja).

Slika 7: Ljestvica županija prema konkurentnosti i BDP-u po glavi stanovnika.

Izvor: Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2010.

Najveći nesklad između konkurentnosti i razvoja utvrđen je u Ličko-senjskoj županiji koja se nalazi pri dnu ljestvice konkurentnosti, ali je na 7. mjestu prema BDP-u po glavi stanovnika. To nesuglasje nije dugoročno održivo i ukazuje na potrebu za drugačijim pristupom razvoju, što je potvrđeno promjenama koje su se dogodile između istraživanja o regionalnoj konkurentnosti iz 2007. i onoga iz 2010. Ličko-senjska županija bila je jedina u kojoj je BDP po glavi stanovnika bio niži 2010. (HRK 60.432) nego 2007. (HRK 62.485)²⁴. Međimurska i Zagrebačka županija nalaze se na boljem položaju po konkurentnosti nego prema BDP-u po glavi stanovnika, što dovodi do pitanja zašto se ta sposobnost konkurentnosti nije odrazila na rast bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika.

Kako bi se utvrdila razvojna politika na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini važno je dopuniti informacije o županijskim/regionalnim poslovnim sektorima i okruženju s informacijama o kvaliteti elemenata koji određuju poslovno okruženje i poslovni sektor.

U **Kontinentalnoj Hrvatskoj** se nalaze najkonkurentnije županije, uglavnom u njezinom sjeverozapadnom dijelu, ali i one najmanje konkurentne koje se nalaze na dnu ljestvice. Najveća prednost sjeverozapadnog dijela je razina poduzetničkog razvoja, kao i povoljni indikatori vezani uz demografiju, zdravlje, kulturne aktivnosti, obrazovanje i temeljnu infrastrukturu. Još uvijek postoje dublji razvojni problemi u Krapinsko-zagorskoj i Kopriivničko-križevačkoj županiji zato što one još uvijek zaostaju u odnosu na njihovo okruženje, Varaždinsku županiju, Grad Zagreb, Zagrebačku i Međimursku županiju koje su na vrhu ljestvice s obzirom na niz statističkih pokazatelja (osobito što se tiče ulaganja i poduzetničkih trendova, obrazovanja, demografije i ekonomskih rezultata poslovnog sektora). Međutim, istočni dio regije je najmanje konkurentan i trebat će mu više ulaganja da bi dostigao razinu konkurentnosti drugih regija. To se odnosi na sve stupove konkurentnosti. Ipak, u situaciji poput ove, kad je prostor za rast puno veći, dinamika postignuća u poslovnom sektoru i opipljivi ekonomski rezultati mnogo su bolji nego u sjeverozapadnom dijelu. Istočne županije se nalaze na dnu ljestvice konkurentnosti (od 13. do 21. mjesta), kako prema njihovoj konkurentnosti tako i prema BDP-u po stanovniku.

Jadranska Hrvatska, iako slična ako se pokazatelji promatraju na prosječnim razinama odnosno na NUTS 2 razini, ima znatno drugačiji profil konkurentnosti od Kontinentalne Hrvatske. Razlog za tu razliku je vrlo dobro poslovno okruženje (demografija i obrazovanje) i prisutnost dobrih pokazatelja poslovnog sektora (ulaganja i poduzetnički

²⁴ Studija o regionalnoj konkurentnosti provedena 2007. koristila se podacima o BDP-u po glavi stanovnika iz 2004., dok se studija iz 2010. koristila podacima o BDP-u iz 2007.

trendovi te trendovi u poslovnim ekonomskim rezultatima). Regija se još uvijek suočava s problemima kao što su kvaliteta temeljne i poslovne infrastrukture te poduzetnički razvoj, što je osobito naglašeno u Ličko-senjskoj županiji.

Ključni izazovi

Najvažniji izazovi u području **regionalnoga razvoja** su:

- razvojne razlike obje hrvatske NUTS 2 regije u usporedbi s EU razinom;
- značajne društveno-gospodarske razlike među NUTS 3 regijama;
- nedovoljna osnovna poslovna i turistička javna infrastruktura - u smislu broja, lokacija, veličine, kvalitete i primjerenosti objekata; i
- progresivna depopulacija nekih regija i koncentracija stanovništva u velikim gradovima i njihovim zaleđima.

1.1.3.1. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva (MSP)

U posljednja dva desetljeća hrvatsko gospodarstvo obilježio je proces tranzicije, pretvorba državnog u privatno vlasništvo te osnivanje novih, malih privatnih tvrtki. Rezultat procesa odražava se u povećanju udjela MSP-a i stvarnim financijskim rezultatima. Prema podacima financijskih izvješća za 2011. godinu²⁵, u Hrvatskoj je bilo 98.530 poslovnih subjekata koji su obveznici poreza na dobit, od čega je 96 855 mikro i malih poduzeća, 1.316 srednjih poduzeća, 359 velikih poduzeća, te 86.230 obrta. Svi oni zapošljavali su ukupno 851.386 radnika. Podaci prikazuju kontinuirani rast broja poduzetnika u posljednjih pet godina te živost i rast malog i srednjeg poduzetništva u Hrvatskoj.

Mali i srednji poduzetnici u Hrvatskoj predstavljaju 99,7 % od ukupnog broja tvrtki, slično kao u EU27, gdje predstavljaju 99,8 % svih tvrtki²⁶. Mikro subjekti u prosjeku čine 80 % od ukupnog broja MSP-a, obveznika financijskih izvješća. U Obrtnom registru Ministarstva poduzetništva i obrta (MPO) krajem prosinca 2011. godine zabilježeno je 86.230 aktivnih obrta koji su zapošljavali 195.281 obrtnika i radnika.

Od 2003. do 2010. godine, u subjektima malog poduzetništva bilo je prosječno od 4 do 5 zaposlenih, dok je prosječni broj zaposlenih u srednje velikim subjektima tijekom istog razdoblja porastao za 87 % (prosječno, od 61 zaposlenih 2003. godine do prosjeka od 114 zaposlenih 2010. godine). Gledano prema udjelu u ukupnoj zaposlenosti, mala i srednja poduzeća imala su udio od 67,2 % u ukupnoj zaposlenosti, dok je u EU27 udio malih i srednjih poduzeća u ukupnoj zaposlenosti bio 67 %²⁷.

Ovisno o promatranoj poslovnoj godini, udio malih poslovnih subjekata u BDP-u kreće se od 33 do 33,8 %, udio srednjih poduzeća oko 19 %, a ukupno je njihov udio viši od 50 %. Udjeli u izvozu malih i srednjih poduzeća gotovo su izjednačeni, udio svakog entiteta u ukupnom izvozu je oko 21 %, što ukupno čini oko 41 %.

Gustoća MSP mjeri se brojem malih i srednjih poduzeća na 1000 stanovnika. U razdoblju od 2001. do 2010. godine gustoća MSP u Hrvatskoj porasla je s 12,71 % 2001. godine na 22,47 % 2010. godine, što je rezultat povećanja broja malih i srednjih poduzeća bez obzira na smanjenje broja stanovnika.

²⁵ FINA

²⁶ SBA fact sheet Croatia 2010/2011

²⁷ SBA fact sheet Croatia 2010/2011

Sektor MSP-a sudjeluje s oko 57,1 % u ukupnoj dodanoj vrijednosti u usporedbi s 58,5 % u EU27 prema podacima iz 2008. godine²⁸. Tijekom 2010. godine, godine općih gubitaka, kada se BDP smanjio za 1,2 %, sektor MSP-a i dalje je ostvarivao pozitivne rezultate. Međutim, osnovno obilježje navedenog razdoblja je postojanje velikog broja poduzetnika koji su poslovali s gubicima (41,9 %).

Vodeći sektori prema produktivnosti u Hrvatskoj su²⁹: trgovina na veliko i maloprodaja (24,35 % poduzeća), prerađivačka industrija (13,27 %), građevinarstvo (13,07 %), ugostiteljstvo, priprema i posluživanje hrane (10,67 %) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (10,38 %). Ovih pet sektora obuhvaća 72 % svih malih i srednjih poduzeća³⁰.

Mala i srednja poduzeća koncentrirana su u nizu proizvodnih sektora i podsektora. Glavni sektori su: proizvodnja i prerada hrane, tekstil (osobito odjeća), proizvodnja drvnih proizvoda (osim namještaja), proizvodi od slame i materijal za bojanje, gumeni i plastični proizvodi te proizvodnja metalnih i strojnih proizvoda. Analiza proizvodnog sektora pokazuje kako postoji značajna razlika između sektora i podsektora u kojima posluje većina malih i srednjih poduzeća (prehrambeni proizvodi, odjeća, osnovni proizvodi od drva, izrada metalnih proizvoda) od kojih su najprofitabilniji sljedeći: pića, proizvodi od kože, farmaceutski proizvodi, računala i elektronika, prikolice i motorna vozila te popravak strojeva i opreme.

U odnosu na zemljopisni položaj malih i srednjih poduzeća u dvije regije NUTS II (Jadranskoj i Kontinentalnoj), 38,58 % malih i srednjih poduzeća nalazi se u Jadranskoj regiji, dok se 61,42 % nalazi u Kontinentalnoj regiji. U smislu BDP-a po glavi stanovnika, prema standardima kupovne moći (PPS), u usporedbi s EU27 = 100, obje NUTS II regije Hrvatske karakterizirane su kao podjednako razvijene, pri čemu Kontinentalna ima indeks od 63 %, a Jadranska 60 %. Hrvatska na razini čitave države, ima indeks od 62 %³¹. Međutim, važno je naglasiti kako su razlike vrlo izražene u pogledu strukture razvoja MSP-a na županijskoj razini. Na primjer, u sjeverozapadnim županijama (NUTS III regijama) koje su dio Kontinentalne NUTS II regije nalazi se najveći broj malih i srednjih poduzeća, s najvećim udjelom u ukupnom broju zaposlenih i najvećom dodanom vrijednošću stvorenom od strane malih i srednjih poduzeća. S druge strane, središnje i istočne županije te iste regije imaju najmanji broj poduzeća, najmanji udio u broju zaposlenih u malim i srednjim poduzećima i najniže generiranje dodane vrijednosti (2008. godine ostvareno je samo 7,9 % ukupne dodane vrijednosti), što ih čini najsiromašnijim hrvatskim županijama u smislu malih i srednjih poduzeća. Profitabilnost je akutan problem u obje regije, pri čemu je 41,9 % poduzeća u Jadranskoj regiji bilo u gubicima, u odnosu na 61,6 % u Kontinentalnoj regiji. Najveći broj profitabilnih poduzeća bio je u sjeverozapadnim hrvatskim županijama.

Podaci o sjedištima gospodarske aktivnosti na županijskoj razini, mjereni u odnosu na registrirane tvrtke, pokazuju **koncentraciju malog i srednjeg poduzetništva u nekoliko većih urbanih centara** i njihovim okolnim područjima. Činjenica da je gospodarska aktivnost u velikoj mjeri povezana s većim urbanim centrima (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek) i njihovim okolnim područjima ukazuje na nedostatak uravnoteženog razvoja poslovanja među hrvatskim županijama. Urbane centre predvodi Grad Zagreb, čiji je udio u ukupnom broju poduzetnika 2011. godine iznosio 33,45 %. S druge strane, u Požeško-slavonskoj i Ličko-senjskoj županiji taj je udio u istoj godini bio samo 0,7 %³².

Kad je riječ o politici malog i srednjeg poduzetništva, Hrvatska je primjenjivala smjernice Europske povelje o malim i srednjim poduzećima sve dok ih nisu zamijenila one iz Akta o malom gospodarstvu za Europu iz 2009. godine na temelju kojeg će se nastaviti provoditi dobre prakse. Međutim, indeks politike MSP-a i dalje će se koristiti kao alat za njihovo vrednovanje.

²⁸ SBA fact sheet Croatia 2010/2011 (vidi Dodatak 2)

²⁹ Izvješće o malim i srednjim poduzećima 2012.

³⁰ Izvješće o malim i srednjim poduzećima 2012.

³¹ EUROSTAT, 2012.

³² DZS

Sposobnost provedbe indeksa politike MSP relativno je dobro strukturirana, financirana i uokvirena u sažeti skup strategija i operativnih planova namijenjenih malom gospodarstvu. Postoji podjela uloga između Ministarstva poduzetništva i obrta (MPO) i Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST). Hrvatska je uskladila Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva³³ s EU definicijom malog i srednjeg poduzetništva, ali puna usklađenost još uvijek se mora osigurati Zakonom o računovodstvu³⁴. Prema ekonomskim kriterijima i preporukama u Izvješću o napretku Hrvatske za 2012. godinu poboljšanje poslovnog okruženja treba ostati prioritet kad je riječ o poduzetništvu i industrijskoj politici te je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se to ostvarilo.

Unatoč pokazatelju relativno dobre informatičke pismenosti po stanovniku, upotreba online platnog prometa i online razmjene roba i usluga prilično je niska. Statistika pokazuje kako 61 % ukupnog broja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj ima web stranice, 85 % ih koristi financijske i bankarske usluge, a 63 % javne usluge putem Interneta (e-government). Prema izmjenama i dopunama Pravilnika o PDV-u Hrvatskoj, počevši od 1. kolovoza 2011. godine e-fakturiranje i e-račun izjednačeni su s papirnatim računom. U veljači 2012. godine bilo je 527 korisnika usluga e-računa u Hrvatskoj i taj broj raste na dnevnoj bazi, 97 % poduzeća imalo je Internet, 84 % širokopojasni Internet, a 11 % vrlo brz pristup Internetu (iznad 30 Mbps), dok je 39 % tvrtki kupovalo robe i usluge putem Interneta, a 26 % je koristilo Internet za prodaju svojih proizvoda.

Program mjera za pojednostavljenje poslovanja subjekata malog gospodarstva u sklopu Vladinog Programa gospodarskog oporavka razvijen od strane bivšeg Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva (MINGORP), a usvojen u lipnju 2010. godine obuhvaća 27 mjera koje, između ostalog, pokrivaju pojednostavljenje poslovanja i smanjenje troškova, olakšan pristup financijskim izvorima, e-poslovanje, obrazovanje za poduzetništvo, poslovno savjetovanje i promociju.

Prema Vladinom Programu za poticaje malog i srednjeg poduzetništva 2008. - 2012. godine, Ministarstvo poduzetništva i obrta (MINPO) na godišnjoj razini daje poticaje za male i srednje poduzetnike koji se odnose na jačanje konkurentnosti, ravnomjerni regionalni razvoj, podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture, smanjenje administrativnih prepreka, jačanje poduzetničke klime u društvu i e-poslovanja i rast ciljnih skupina poduzetnika (žena i mladih poduzetnika, branitelja i osoba s invaliditetom). Osim toga, Ministarstvo poduzetništva i obrta je razvilo registar potpora malom gospodarstvu.

Rezultati međunarodnog istraživačkog projekta o poduzetništvu *Global Entrepreneurship Monitor* (GEM), u koji je Hrvatska uključena od 2002. godine, međutim pokazuju vrlo nisku razinu aktivnosti u pokretanju novih poslova mjereno prema indeksu ukupne poduzetničke aktivnosti - TEA indeksu³⁵. S TEA indeksom od 5,52 2010. i 7,32 2011. godine Hrvatska spada u zemlje s niskom razinom aktivnosti u pokretanju novih projekata, u odnosu na prosječne vrijednosti TEA indeksa (11,39) kod svih zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju³⁶. Indeks politika MSP-a prati provedbu Akta o malom gospodarstvu za Europu kroz preko više od 108 pokazatelja, u čijem je preliminarnom izvješću, Hrvatska proglašena jednim od lidera političkih promjena vezanih za mala i srednja poduzeća. Izvješće međutim identificira i područja koja zahtijevaju velike promjene, kao što je daljnje poboljšanje regulatornog okvira za mala i srednja poduzeća, poboljšanje poslovnog okruženja, pojednostavljenje procesa stečaja, jaču potporu za razvoj rizičnog kapitala i drugih ne-tradicionalnih izvora financiranja za mala i srednja poduzeća te podršku razvoju inovativnih i na znanju utemeljenih poduzeća³⁷.

³³ Zakon o poticanju malog i srednjeg poduzetništva (NN br 29/02; 63/07; 53/12)

³⁴ Zakon o računovodstvu (NN br. 109/07)

³⁵ TEA indeks je broj poduzetnički aktivnih ljudi (koji kombinira broj osoba koje pokušavaju pokrenuti poduzetnički pothvat i broj ljudi koji su vlasnici ili vlasnici / menadžeri tvrtki mlađih od 42 mjeseca) u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

³⁶ CEPOR - Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2012.

³⁷ SBA Fact Sheet 2012, Croatia

U okviru Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. - 2012. Vlade RH, razvoj obrtništva je postavljen kao poseban cilj.

Kroz Operativni plan dodijeljeni su poticaji za razvoj strukovnih škola, cjeloživotno obrazovanje obrtnika, potpore studentima putem stipendija, poticanje obrtnika i tvrtki kao pružatelja praktične obuke, informatičku obuku za trgovce i obrtnike, stjecanje dodatnih kvalifikacija za obrtništvo i razvoj tradicionalnih i umjetničkih obrta. Rezultati Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. pokazuju kako je odobreno 5400 prijava za financiranje iz državnog proračuna u iznosu od 198,848 milijuna kuna (26,762 milijuna eura) kroz 16 različitih projekata.

Program jačanja međunarodne konkurentnosti i internacionalizacije hrvatskog gospodarstva koji je započeo 2006. godine sastoji se od dva različita projekta. Jedan je usmjeren na jačanje marketinške aktivnosti na inozemnim tržištima i internacionalizaciju novih proizvoda, a kroz drugi su bile financirane dvije različite aktivnosti - zajednički nastup na inozemnim sajmovima i gospodarske misije na stranom tržištu. U razdoblju od 2009. do 2011. bivši MINGORP (sada MPO) je dodijelilo 96,20 milijuna kuna (12,95 milijuna eura). U istom razdoblju više od 400 potpora u ukupnom iznosu od 85 milijuna kuna (11,44 milijuna eura) dodijeljeno je izvozno orijentiranim tvrtkama koje su iskoristile ta sredstva za bolji pristup stranim tržištima. Također, 11,20 milijuna kuna (1,5 milijuna eura) odobreno je komorama i klasterima tvrtki za njihovo zajedničko predstavljanje hrvatskih tvrtki na stranim tržištima. MPO (bivši MINGORP) je sudjelovalo u organiziranju 150 zajedničkih izlaganja na inozemnim sajmovima kao i u organiziranju šest gospodarskih misija i dva predstavništva hrvatskih klastera na ciljanim tržištima.

Klasteri će se koristiti kao izvozni alat za poboljšanje učinka malih i srednjih poduzeća i nadopunjavanje dosad započetih aktivnosti „bottom-up“ pristupom. Kao konačni rezultat očekuje se povećanje kapaciteta i sposobnosti malog i srednjeg poduzetništva za međunarodnu konkurentnost te povećanje izvoznog poslovanja. Studija "Klasteri u Republici Hrvatskoj 2011." pokazala je kako u Hrvatskoj nema mnogo klastera i kako ne okupljaju veliki broj tvrtki (do 25). U većini slučajeva klasteri djeluju u prerađivačkoj industriji, ali su također snažno zastupljeni u turizmu i poljoprivredi te u većini slučajeva usmjereni na hrvatsko tržište. Od 2005. do 2011. godine, MINGORP je sufinancirao više od 46 inicijativa navedenih klastera koji okupljaju 504 tvrtke i 25.063 zaposlenika.

Mala i srednja poduzeća sudjelovala su u ukupnom izvozu 2010. godine s 41 % (izvoz malih i srednjih poduzeća iznosio je 39,91 % od ukupne vrijednosti, ali izvoz obrta iznosio je tek 0,6 %), a velika poduzeća s 58,9 %. Unutar MSP sektora značajna je veličina, jer su srednja poduzeća sudjelovala s 62 % u ukupnom izvozu. Međutim, oba imaju značajan deficit u trgovinskoj bilanci, pri čemu uvoz premašuje izvoz za 30 %.

Značajna komponenta konkurentnosti neke zemlje je procjena njezinih rezultata u inovacijama. Hrvatska ima vrlo slabe rezultate na području inovacija i stvaranja novih znanja, kao i na području primjene inovacija u poduzetništvu. Godine 2011., Hrvatska se prema indeksu inovacijskog kapaciteta nalazila na 76. mjestu (od 142 zemlje) s IGK od 3.1.

Najvažniji izvor financiranja za ukupna domaća ulaganja u istraživanje i razvoj je državni sektor koji je 2009. osigurao 51,2 % bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj (GERD), dok je sektor poduzetništva sudjelovao s 39,8 %. Većina istraživanja i razvoja u poslovnom sektoru financirana je od strane samih tvrtki (72 % 2008. godine), dok su strani ulagači doprinijeli poslovnom sektoru s 14,7 %.

Struktura poslovnih izdataka u istraživanje i razvoj 2010. godine (128 milijuna eura) otkriva sektore u kojima je izvršena većina aktivnosti istraživanja i razvoja. Najveći postotak (32,6 %) bio je u znanstvenom istraživanju i razvoju, nakon kojeg su slijedile telekomunikacije (17,8 %) i farmaceutska industrija (17,8 %). Relativno značajni udio također je zabilježen u prehrambenoj industriji (5,1 %), financijskim i drugim uslugama (5,5 %), motornim vozilima (4,4 %) i opskrbi energijom (4,7 %³⁸).

³⁸ Erawatch Croatia

Tablica 5: Poduzeća prema inovacijama, aktivnosti i veličini, 2008.-2010.

	<i>Ukupno</i>	<i>Inovatori</i>	<i>Neinovatori</i>	<i>Udio inovatora, %</i>
<i>Ukupno</i>	10.068	3.752	6.315	37,3
<i>Industrijska poduzeća</i>	3.641	1.626	2.015	44,7
<i>Uslužna poduzeća</i>	6.427	2.126	4.300	33,1
<i>Mala poduzeća</i>	8.208	2.745	5.463	33,4
<i>Srednje velika poduzeća</i>	1.520	773	748	50,9
<i>Velika poduzeća</i>	339	234	105	79,0

Izvor: DZS 2012.

Prema istraživanju GEM 2011. postoji vrlo mali broj rastućih tvrtki, tek oko 3 % mjereno prema kriterijima inovativnosti, sudjelovanju u izvoznim prihodima i intenzitetu novog zapošljavanja. Iako se bilježi blagi porast inovacija malih i srednjih poduzeća (što je preduvjet za jačanje konkurentnosti i tržišne penetracije), takav rast još uvijek nije dovoljan za značajniji doprinos rješavanju problema dugotrajne i visoke nezaposlenosti u Hrvatskoj.

Tablica 6: Rastuće tvrtke u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda

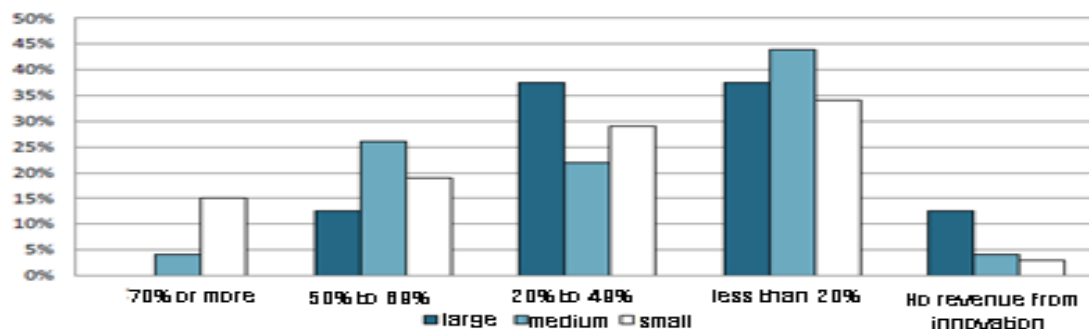
Kriteriji kategorizacije rastućih tvrtki	2010.	2011.
Tvrtke koje imaju nove proizvode koji su novi svima (%)	9,46	12,63
Tvrtke koje imaju nove proizvode koji su novi nekima (%)	15,25	25,16
Tvrtke koje imaju proizvode koji nisu novi nikome (%)	75,29	62,21

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR, 2012.

Prema Hrvatskom kvocijentu inovacija (HKI)³⁹, istraživanju o važnosti inovacija u jačanju konkurentnosti, tvrtke daju vrlo visok prioritet inovacijama u poslovnoj strategiji, a gotovo 68 % tvrtki smatra inovacije među tri najviše prioriteta u poslovanju, ali u isto vrijeme većina njih rijetko uspješno komercijalizira svoje zamisli. Tijekom protekle tri godine samo 4 % srednjih i 16 % malih hrvatskih tvrtki razvilo je 10 ili više proizvoda. Samo 15 % malih tvrtki generiralo je više od 70 % ukupnih prihoda od komercijalizacije inovacija. Slična je situacija u komercijalizaciji novih ili poboljšanih proizvoda, gdje je 10 ili više proizvoda uspješno komercijaliziralo 25 % velikih, 4 % srednjih i 9 % malih tvrtki. Prema istraživanju HKI, tijekom protekle tri godine 46 % tvrtki objavilo je da su razvile 2-4 nova ili poboljšana proizvoda, ali samo 43 % tih tvrtki uspjelo je komercijalizirati te proizvode. Prema ovom istraživanju samo 16 % hrvatskih tvrtki u posljednje tri godine razvilo je više od 10 novih proizvoda, a od tada ih je uspješno komercijalizirano samo 10 %.

³⁹ Hrvatski kvocijent inovacija (HKI), Final report with results and recommendations, Group of Authors, September 2011

Slika 8: Udio prihoda od inovativnih proizvoda/usluga u ukupnim prihodima tvrtke

Izvor: HKI

Pristup financiranju je među deset glavnih prepreka za širenje poslovanja u Hrvatskoj. Prema Godišnjem izvješću HNB-a 2011.⁴⁰, bankarski sektor plasirao je 289.347,3 milijuna kuna (38.943 milijuna eura), od čega prema tvrtkama 118.808,9 milijuna kuna (16.055 milijuna eura), odnosno 41,06 % ukupnih plasmana. Najveći dio kredita poduzećima bio je korišten za financiranje obrtnih sredstava i održavanje likvidnosti. Analiza financijskih podataka FINA-e dostavljenih od strane svih poduzeća, osim malih obrta pokazuje kako mikro i srednja poduzeća više ovise o kreditnim uvjetima od malih poduzeća. Na srednja poduzeća negativno utječu veliki financijski troškovi koji čine gotovo 10 % ukupnih troškova, dok su oni za male tvrtke oko 4,5 %.

Jamstveni fondovi koji omogućuju malim i srednjim poduzećima pristup financiranju već se provode na ograničenom opsegu od strane HAMAG INVEST-a, Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije, koja ima ukupni jamstveni potencijal u iznosu od 1 milijardu kuna (oko 137 milijuna eura), i to u sklopu devet različitih jamstvenih shema.

Od 2004., HAMAG INVEST također provodi projekt "Mreža konzultanata", pri čemu se pomoć MSP-u provodi kroz:

- obrazovanje i certificiranje konzultanata za mala poduzeća
- sufinanciranje savjetodavnih usluga za mala i srednja poduzeća kroz sustav vaučera.

Poslovna infrastruktura je ključni uvjet za razvitak gospodarskih aktivnosti i gospodarski rast. U godišnjem Operativnom planu za poticanje malog i srednjeg poduzetništva Vlade RH kontinuirano se provodi projekt posvećen razvoju potpornih institucija. Projekt obuhvaća regionalne razvojne agencije, poduzetničke centre, poslovne inkubatore, tehnološke parkove, poslovne zone i sl. Cjelokupna spomenuta poduzetnička infrastruktura zadužena je za pružanje podrške, edukacije, savjetovanja i informacijskih usluga za poduzetnike. Cilj projekta je razvoj regionalnih kapaciteta i infrastrukture poduzetničkih potpornih institucija (PPI) u skladu s načelom uravnoteženog regionalnog razvoja. Naglasak je stavljen na umrežavanje poduzetničke infrastrukture i, vezano za njihove poslovne aktivnosti, povezivanje i suradnju između institucija za istraživanje i razvoj, poslovnih subjekata te na znanstvena istraživanja. U razdoblju od 2008. do 2011., sufinancirane su aktivnosti 94 PPI-a, od čega:

- 26 razvojnih agencija
- 35 poduzetničkih centara
- 26 poduzetničkih inkubatora
- 7 tehnoloških parkova.

⁴⁰ Godišnje izvješće HNB-a 2011.

Godine 2011. provedena je procjena⁴¹ koja je obuhvatila 88 PPI-a, od čega: 21 regionalnu razvojnu agenciju, 10 lokalnih razvojnih agencija, 16 poduzetničkih inkubatora, 6 tehnoloških parkova i 35 poduzetničkih centara. Glavna koncentracija PPI-a je u najvećim županijama koje gravitiraju prema najvećim središtima Republike Hrvatske, kao što su Zagreb (uključujući i Zagrebačku županiju s 8 PPI-a), Osijek (Osječko-baranjska županija sa 11 PPI-a), Split (Splitsko-dalmatinska županija sa 7 PPI-a) i Rijeka (Primorsko - goranska županija sa 7 PPI-a). U regijama koje zaostaju u razvoju postoji 33 PPI-a, što predstavlja 37,5 % od njihovog ukupnog broja. Županije u tim regijama imaju 1-2 PPI-a, od kojih je jedna uvijek Regionalna razvojna agencija, osim u Sisačko - moslavačkoj županiji koja ima 5 PPI-a. S druge strane, u razvijenom sjeverozapadnom dijelu Hrvatske Varaždinska županija ima ukupno 6 PPI-a, dok u Koprivničko - križevačkoj te u Istarskoj županiji ima po 7 PPI-a.

Glavna uloga PPI-a je podržati dugoročni održivi razvoj malih i srednjih poduzeća u regiji, jedinici lokalne samouprave, ili na odgovarajućem teritoriju na kojem djeluju. PPI rade izravno s postojećim poduzetnicima i potencijalnim investitorima pružajući im pomoć pri registraciji tvrtke, odabiru mjesta za njihove objekte, pružajući im financijsku podršku, usluge savjetovanja i pomoći pri rješavanju svakodnevnih problema.

PPI redovito pružaju informacije investitorima, poslovnim partnerima i pružateljima usluga o prilikama za širenje njihove poslovne aktivnosti i ulaganjima. Godine 2010., PPI su organizirale 540 radionica za mala i srednja poduzeća s ciljem promicanja kulture poduzetništva i podrške pokretanju i razvoju malog i srednjeg poduzetništva, kao i u svrhu razvoja specifičnih poduzetničkih vještina i kompetencija iz područja informacijsko-komunikacijske tehnologije te pristupa izvorima financiranja i fondovima EU.

Izgradnja poduzetničkih zona financirana je od strane MPO-a (i bivšeg MINGORP-a), lokalne i područne samouprave, javnih ustanova, projekata koje financira EU i drugih ministarstava. U razdoblju između 2004. i 2009. godine, bivši MINGORP sufinancirao je izgradnju i razvoj 293 poduzetničke zone koje su, prema podacima dostavljenim od strane lokalne samouprave, zauzimale oko 8.000 hektara i imale oko 1.800 aktivnih poduzetnika koji su zapošljavali 31.000 osoba. U razdoblju između 2004. i 2009. godine, bivši MINGORP uložio je više od 70 milijuna eura u poslovne zone, ali s obzirom na njihov broj i veličinu, prosječni poticaj po hektaru iznosio je oko 8.700 eura, što iznosi tek oko 10 % prosječnih troškova gradnje.

Unatoč tim ulaganjima, kvaliteta dostupne poslovne infrastrukture ograničava ekonomske aktivnosti i rast poduzeća. Konkretno, velike poduzetničke zone (s preko 70 hektara površine) smatraju se neprikladnim za primanje stranih i domaćih ulaganja zbog niske razine infrastrukturne opremljenosti (samo 13,53 % slobodne površine potpuno je opremljeno)⁴². U malim i srednjim zonama situacija je bolja pod uvjetom da se najveći postotak infrastrukturne opremljenosti nalazi u malim zonama.

Popunjenost velikih poslovnih zona smatra se niskom (34,75 %) u odnosu na srednje zone (40,84 %), unatoč velikom interesu investitora za velike zone. Razlog tome je da velike poslovne zone imaju neadekvatnu infrastrukturnu opremljenost za prihvatanje stranih i domaćih ulaganja koja imaju zahtjev za površinom zemljišta većim od 50 ha, što je teško ostvariti u okviru malih i srednjih zona. Prema provedenoj „Analizi ponude i potražnje poslovnih zona u Hrvatskoj” koja je uključivala pisma namjere potencijalnih investitora, unutar poduzetničkih zona ukupni manjak prostora iznosi 823,25 ha (vidi Dodatak 2, Tablica 14). Najveći manjak prostora je u velikim zonama, iznosi 892 hektara. Situacija u srednjim zonama je nešto uravnoteženija, s viškom od 2,31 hektara, dok u slučaju malih zona ponuda prostora premašuje potražnju za 66,4 hektara.

Prema ekonomskim kriterijima Izvješća o napretku Hrvatske 2009. godine procijenjeno je kako je u gospodarskom rastu u Hrvatskoj identificiran problem malog broja "greenfield" ulaganja. Razvoj velikih poslovnih zona stvorio bi alat za privlačenje "greenfield" ulaganja kako bi se potaknuo rast konkurentnosti omogućujući Hrvatskoj pripremu za pristup

⁴¹ Projekt Jačanje kapaciteta usluga stručnjaka i poduzetničkih potpornih institucija: Izvješće o trenutačnoj procjeni kapaciteta hrvatskih poslovnih institucija, 2011

⁴² "Analiza ponude i potražnje poslovnih zona u Hrvatskoj", Agencija za promicanje izvoza i ulaganja, 2010.

jedinstvenom tržištu EU. Zaključno, može se reći kako unatoč napretku postignutom tijekom posljednjih nekoliko godina još uvijek postoje brojni izazovi u smislu učinkovitosti malog i srednjeg poduzetništva koje treba prevladati ako Hrvatska želi u potpunosti iskoristiti i djelotvorno odgovoriti tržištu EU i globalnim tržištima.

Ključni izazovi

MSP u Hrvatskoj suočeno je s mnogobrojnim problemima. Konkretnije:

- Sektor i dalje pati zbog neprimjerenog regulatornog okvira i neučinkovite javne uprave;
- Gornja analiza pokazala je kako gospodarstvu manjka pristup financiranju, unatoč činjenici da Hrvatska ima relativno solventan i stabilan bankarski sustav, dok je pristup dugoročnom financiranju još uvijek težak, osobito za novoosnovana poduzeća;
- Unatoč relativno dobroj informatičkoj pismenosti po stanovniku, korištenje online platnog prometa i online razmjene roba i usluga prilično je nisko;
- Sektori sa značajnim izvorima rasta, uključujući tehnološko i akademsko poduzetništvo, nedovoljno su uključeni u poslovne aktivnosti;
- Slaba je povezanost između poduzetništva i istraživanja i razvoja, i to ne samo što se tiče odnosa poslovnog sektora sa znanstvenim institucijama, nego i unutar samih tvrtki i njihovih ulaganja u istraživanje i razvoj novih tehnologija;
- Produktivnost u sektoru MSP-a je niska. Tehnološki sadržaj proizvoda i komponenata je ograničen i postoji slaba usmjerenost prema izvozu;
- Veliki broj poduzeća smješten je u velikim gradovima ili njihovoj blizini i ta činjenica je pogubna za pokušaj uravnoteživanja poduzetništva među regijama;
- Moraju se promicati povoljniji uvjeti za ulaganja, osobito van urbanih područja gdje bi u tom smislu trebalo ojačati PPI;
- MSP ili nisu navikla na povjeravanje profesionalnih savjetodavnih usluga vanjskim izvršiteljima (*outsourcing*), ili si to ne mogu priuštiti, ili ne vide korist takvih usluga u smislu poboljšanja vlastite učinkovitosti;
- U Hrvatskoj tek treba razviti privatno, a time i konkurentnije tržište poslovnog savjetovanja kako bi se mogla pružiti jača i kvalitetnija potpora svim poslovnim subjektima na tržištu.

1.1.3.2. Inovacije, istraživanje i razvoj

Tehnički i tehnološki razvoj je važan čimbenik koji utječe na gospodarski razvoj regija i njihovu dugoročnu održivost, posebno u uvjetima sve jače globalizacije. Promicanje istraživanja i razvoja zajedno s inovacijskom politikom je, dakle, jedno od prioritarnih područja za Hrvatsku. Trenutačno je važno iskoristiti i dalje razvijati postojeće znanstvene i tehnološke potencijale, a povećati razinu inovacijskog kapaciteta. U skladu s tim, također je važno daljnje promicanje i jačanje temeljnih istraživanja jer ona predstavljaju temelj za primijenjenije oblike istraživanja i transfer tehnologije stvarajući komercijalnu vrijednost otkrićima koja proistječu iz svih oblika istraživanja.

U posljednjih deset godina, posebno s obzirom na pristupne pregovore s EU-om, Hrvatska je prošla značajne promjene na organizacijskoj, institucionalnoj, pravnoj i administrativnoj razini, čime se stvorilo povoljnije okruženje za jačanje poduzetništva i inovacija.

Međutim, **sektor istraživanja, razvoja i inovacija** u Hrvatskoj pomalo zaostaje za europskom i međunarodnom konkurencijom i u njemu još uvijek ima prostora za poboljšanje.

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju⁴³, znanstvenu djelatnost obavljaju institucije kao što su: sveučilišta, javne istraživačke institucije, istraživački instituti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i druge pravne osobe koje su upisane u Upisnik znanstvenih organizacija.

Sektor istraživanja i razvoja i visokog obrazovanja sastoji se od⁴⁴:

- 25 javnih istraživačkih instituta, 11 privatnih instituta, 7 tehnoloških centara, 16 istraživačkih centara u industriji, i jednog vojno-istraživačkog centra;
- 7 javnih sveučilišta, 13 javnih veleučilišta, 3 javne ustanove za visoko stručno obrazovanje, 3 privatna sveučilišta, 2 privatna veleučilišta i 28 privatnih škola za visoko stručno obrazovanje;
- 5 ureda za transfer tehnologije na sveučilištima (4) i istraživačkim institutima (1)

Zastarjela infrastruktura i oprema predstavljaju jednu od prepreka za hrvatske javne znanstvene organizacije i visoka učilišta u poboljšanju kvalitete i dostupnosti njihovih usluga / istraživanja čime bi se postigla njihova dobra integriranost u europski istraživački prostor (ERA) kao istraživačkih i obrazovnih centara. Nabava opreme i infrastrukture za istraživanje i transfer tehnologije uglavnom se financira iz javnih sredstava za znanstvene i istraživačke projekte, tehnološke projekte, te razvojne projekte (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, BICRO i sl.). Dok je javna znanstvena i obrazovna infrastruktura zastarjela, u privatnom sektoru infrastruktura istraživanja i razvoja nije dovoljno razvijena zbog negativnih učinaka procesa deindustrijalizacije. Nadalje, javne znanstvene institucije nemaju dovoljno sredstava za provedbu terenskog istraživanja i laboratorijskih analiza, kao ni za neophodne instrumente i softver te osposobljavanje zaposlenika, što je vidljivo iz činjenice da su bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj između 2008. i 2011. u postocima BDP-a pali s 0,89 na 0,73⁴⁵. Nedostatak prostora i/ili opreme i zastarjela infrastruktura prepoznate su kao neke od glavnih prepreka za hrvatske javne znanstvene organizacije i visoka učilišta u postizanju veće kvalitete i dostupnosti svojih usluga istraživanja i jaču integraciju u Europski istraživački prostor (ERA). Odobrena sredstva iz državnog proračuna su nedovoljna, a sredstva koja te institucije privlače iz poslovnog sektora su gotovo beznačajna.

Reforma⁴⁶ sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj je nužna kako bi se hrvatski sustav visokog obrazovanja uskladio s europskim. Na temelju relevantnih nacionalnih i europskih strategija o visokom obrazovanju, hrvatska sveučilišta razvila su vlastite strategije⁴⁷ koje jasno pokazuju zajedničke ciljeve razvoja tih institucija u priznate znanstvene i obrazovne centre, dobro integrirane u europske mreže visokih učilišta. Međutim, nedefinirani i nestabilni uvjeti financiranja, neadekvatna financijska sredstva iz državnog proračuna, nedostatak radnog prostora i/ili opreme na nekim fakultetima u okviru sveučilišta prepoznati su i kao slabosti i kao prijetnje u postizanju tih ciljeva. Istraživački centri i objekti koji se mogu koristiti kao sučelja za znanstvenu/poslovnu suradnju trenutno su nerazvijeni u Hrvatskoj i zahtijevaju poboljšanje. S druge strane, situacija u inovacijskom

⁴³ NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11

⁴⁴ Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

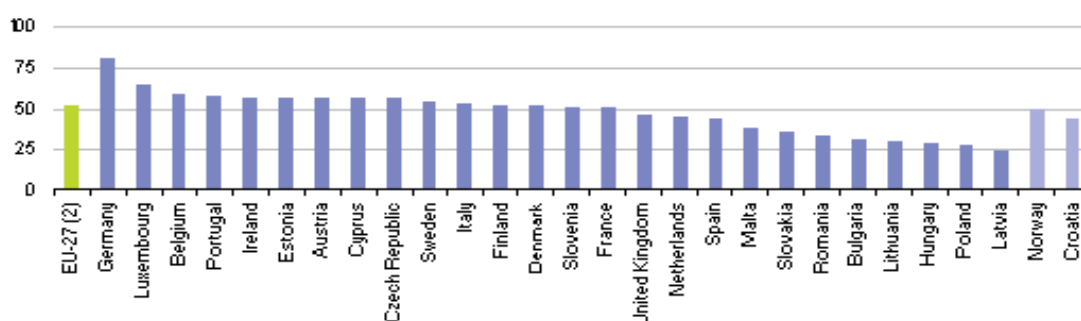
⁴⁵ EUROSTAT

⁴⁶ Znanstvena i tehnolojska politika Republike Hrvatske

⁴⁷ Strategija Sveučilišta u Rijeci 2007.-2013., Strategija istraživanja Sveučilišta u Dubrovniku 2009.-2015., Strategija istraživanja Sveučilišta u Zagrebu 2008.-2013.

sektoru pokazuje da je udio inovativnih tvrtki u Hrvatskoj 44,2 % od ukupnog broja tvrtki - što je usporedivo s EU27 (51,6 %).

Slika 9: Udio inovativnih tvrtki u ukupnom broju tvrtki 2008. (%)

Izvor: EUROSTAT, 2008

Podaci o ljudskim potencijalima u znanosti i tehnologiji (HRST) pružaju bolje razumijevanje ponude i potražnje u sektoru. Ti se podaci odnose na dva glavna aspekta:

1. trenutnu radnu snagu u sektoru znanosti i tehnologije
2. priljev radne snage iz obrazovnog sustava na područje znanosti i tehnologije.

Unutar institucionalne mreže koja obuhvaća sektor znanosti i tehnologije i sustav visokog obrazovanja postoji 6931 znanstvenika istraživača (podaci za 2009. izraženi u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)). Taj broj pokazuje značajan potencijal na području istraživanja, ali iskorištavanje tog potencijala i znanja, kao i prilagodba potrebama ekonomskog razvoja, su niski. U usporedbi s ukupnim prihodima, sredstva izdvojena za inovacije još uvijek su niska. Hrvatske tvrtke ne iskorištavaju dovoljno tehnologiju, inovacije ili istraživanje i razvoj kao izvor kompetitivne prednosti.

HRST je kao udio u ukupnoj radnoj snazi kontinuirano rastao od 2002. (27,6 %) do 2010. (32,1 %). Godine 2011., 30,9 % ukupne radne snage u Hrvatskoj bilo je u sektoru znanosti i tehnologije, što je usporedivo s većinom zemalja EU27 zemalja članica⁴⁸ (prosjeak EU27 je 42,3 %). Dok Hrvatska zapošljava 4,51 % (2007.) ukupne radne snage u poduzećima iz sektora visoke i srednje-visoke tehnologije, podaci za EU27 variraju od manje od 1,5 % na Cipru i Luksemburgu do preko 10 % u Njemačkoj i Češkoj⁴⁹ (Dodatak 2, Tablica 11). Nadalje, što se tiče zapošljavanja u sektoru usluga koji zahtijeva pristup znanju i njegovo korištenje, Hrvatska se s 23,43 % 2007. godine može usporediti s većinom zemalja EU27 zemalja članica (EU prosjeak je 32,96 %) (Dodatak 2, Tablica 12).

⁴⁸ EUROSTAT

⁴⁹ EUROSTAT

Javni sektor zapošljava 81 % svih istraživača i dodjeljuje gotovo 90 % ukupnih ulaganja u znanost i istraživanje, dok samo 10 % prihoda instituta i 6 % prihoda fakulteta dolazi od istraživanja za potrebe poslovnog sektora.⁵⁰

Što se tiče potencijalnog priljeva visokoobrazovane radne snage tom sektoru, Hrvatska pokazuje različite trendove na različitim razinama tercijarnog obrazovanja, ali ukupno se značajno ne razlikuje od EU27. Godine 2008., većina studenata je diplomirala društvene znanosti (57,7 %), dok je broj diplomiranih u prirodnim znanostima (7 %), tehničkim znanostima (13,7 %) i biomedicini (6,4 %) bio znatno niži.⁵¹ Međutim, u smislu broja studenata koji su odabrali doktorat iz prirodnih i tehničkih znanosti, statistike za akademsku godinu 2007./08. ne pokazuju veće razlike među znanstvenim područjima u odnosu na EU 27⁵².

Godine 2008., 9,2 % svih diplomiranih studenata (na svim razinama tercijarnog obrazovanja) u Hrvatskoj diplomiralo je na području znanosti, matematike i računarstva (u odnosu na 9,7 % u EU27), a 13,7 % steklo ih je diplomu iz tehničkih znanosti, proizvodnih znanosti i graditeljstva (u odnosu na 12,3 % u EU27).⁵³

Zaključno, Hrvatska uglavnom prati europske trendove u pogledu ponude i potražnje osoblja u znanosti i tehnologiji. Međutim, glavno usko grlo sustava već gotovo četiri desetljeća je odljev mozgova koji je također imao negativan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo⁵⁴. Hrvatska se odlikuje snažnom tradicijom iseljavanja koja, dakako, uključuje i iseljavanje visokoobrazovanih ljudi i znanstvenika. Razmjer odljeva mozgova iz Hrvatske je velik, ali još uvijek nedefiniran zbog nedostatka službenih statističkih podataka. Procjena je da je 5000 visokoobrazovanih ljudi napustilo zemlju između 1991. i 2001.

Ovaj trend bio je, između ostalog, izazvan i činjenicom da visokokvalificirana radna snaga u Hrvatskoj ima na raspolaganju vrlo ograničeno tržište rada i neprivačne uvjete, dok mogućnosti koje se nude u inozemstvu uključuju širi opseg, kako položaja u skladu s postignutim kvalifikacijama, tako i boljih mogućnosti za napredovanje i bolje materijalne uvjete te bolje mogućnosti cjeloživotnog obrazovanja. Udio osoba koje se bave istraživanjem i razvojem u poslovnom sektoru (2010. 0,13 % radne snage u Hrvatskoj u odnosu na 0,53 % u EU27⁵⁵) nije dovoljan za povećanje regionalnog tehnološkog potencijala.

Ukupna ulaganja u istraživanje i razvoj kao postotak državnog proračuna (proračunska izdvajanja za istraživanje i razvoj, PIIR), iznosila su 0,68 %⁵⁶BDP-a 2011. godine. Prosječni bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj (GERD) za razdoblje od 2002. do 2011. bili su 0,8 % BDP-a. Najznačajniji izvor financiranja za ukupna domaća ulaganja u istraživanje i razvoj 2011. godine bio je državni sektor koji je osigurao 48,2 % bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj (GERD), dok je sektor poduzetništva sudjelovao s 38,2 %. Veći dio istraživanja i razvoja u poduzetništvu (BERD) financirale su same tvrtke (68,7 % 2010. godine), dok su strani ulagači doprinijeli poslovnom sektoru s 17,4 %. Ulaganja u istraživanje i razvoj⁵⁷ u Hrvatskoj pokazuju silaznu liniju od 2005.

⁵⁰ DZS, 2009.

⁵¹ Izvor: DZS

⁵² Broj doktorskih kandidata 2007./08. bio je sljedeći: prirodne znanosti - 14.05 %, strojarstvo - 26.3 %, biomedicina - 15.5 %, društvene znanosti - 17.3 %, humanističke znanosti - 15.5 %, druga područja - manje od 7 %. Izvor: DZS

⁵³ Izvor: Eurostat, Statistički podaci o obrazovanju

⁵⁴ Izvor: Fond "Jedinstvo uz pomoć znanja"

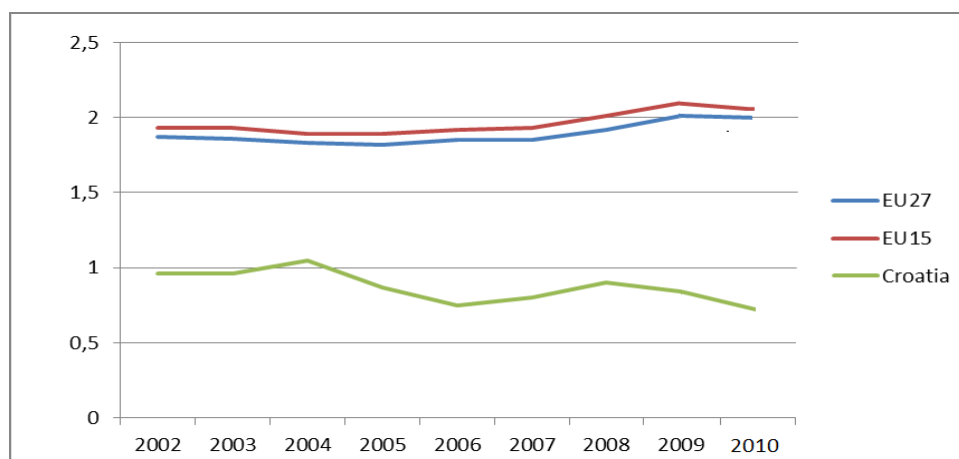
⁵⁵ EUROSTAT, 2011

⁵⁶ EUROSTAT 2012

⁵⁷ Prema revidiranim podacima Državnog zavoda za statistiku (revizija iz 2009. za razdoblje 1995.-2008.)

U razdoblju prije 2005. ukupna ulaganja u istraživanje i razvoj (GERD) kao udio BDP-a bila su stalno u porastu, od 0,77 % 1997. do 1,05 % 2004., što je Hrvatskoj donijelo status regionalnog lidera u znanosti i tehnologiji. Nakon oštrog pada na 0,75 % BDP-a 2006., GERD je zabilježio blagi rast 2007. i 2008. (0,8 % i 0,89 % BDP-a), ali se ponovo počeo smanjivati 2009. (0,85 %), a posebno 2010. i 2011. (0,75 %). Iako su ulaganja poslovnog sektora bila u porastu (od 0,36 % do 0,40 % BDP-a u razdoblju od 2005. do 2008.), u posljednjih nekoliko godina zabilježile su pad (0,34 2009. i 0,32 2011. godine) tako da apsolutna vrijednost tih ulaganja još uvijek mnogo zaostaje za javnim ulaganjima (Dodatak 2, Tablica 14). Činjenica da je javni sektor aktivniji u istraživanju i razvoju od privatnoga u suprotnosti je s trendom EU gdje privatna poduzeća pridonose s više od pola ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj, a također otkriva i da poslovni sektor u Hrvatskoj zaostaje u izdacima za istraživanje i razvoj za prosjekom EU. Najaktivniji su sektori strojarstvo i prirodne znanosti. (Dodatak 2, Tablica 15).

Slika 10: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj kao udio BDP-a

Izvor: Eurostat

Tablica 7: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj kao udio BDP-a

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
EU27	1,88	1,87	1,83	1,82	1,85	1,85	1,92	2,02	2,01	2,03
EU17 (Eurozona)	1,88	1,87	1,85	1,84	1,87	1,88	1,96	2,06	2,06	2,09
Hrvatska	0,96	0,96	1,05	0,87	0,75	0,8	0,9	0,85	0,75	0,75

Izvor: Eurostat

Kao poticaj daljnjem rastu ulaganja privatnog sektora u istraživanje i razvoj, 2004. pokrenuti su fiskalni poticaji za istraživanje i razvoj kada su standardne mjere izuzeća od plaćanja carine proširene poticajima vezanim za porez na dodanu vrijednost (PDV), za ulaganja u istraživanje i razvoj, itd. Trenutno su na snazi sljedeće fiskalne mjere za

poticanje istraživanja i razvoja: izuzeća od carine⁵⁸, porezni odbici za istraživanje i razvoj⁵⁹, dodatak za istraživanje i razvoj⁶⁰ te razni poticaji za ulaganje⁶¹.

Hrvatska stalno daje potpore za istraživanje i razvoj i inovacije u obliku državnih i poreznih poticaja. Državna potpora je osigurana za: (1) temeljna istraživanja, (2) primijenjena istraživanja i (3) razvojna istraživanja. Horizontalne državne potpore za istraživanje i razvoj i inovacije kontinuirano rastu od 2004., što dokazuje sve veću brigu za istraživanje i razvoj i inovacije i njihovu važnost za ostvarivanje gospodarskog rasta.

Zajedno s instrumentima državnih potpora i državnih potpora male vrijednosti koje daju ministarstva gospodarstva i poduzetništva i obrta, ukupan iznos državnih potpora za istraživanje i razvoj i inovacije u 2010. godine iznosio je 168 milijuna kuna (oko 22,7 milijuna eura)⁶².

Nadalje, financiranje znanstvenih i tehnologijskih projekata u Hrvatskoj osigurano je iz državnog proračuna ili je dijelom sufinancirano iz fondova EU i Svjetske banke. Nacionalno financiranje pojedinih znanstvenih projekata obavlja se kroz MZOS i Nacionalnu zakladu za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj.

MZOS financira znanstvena istraživanja u 6 različitih znanstvenih područja: (1) prirodne znanosti, (2) tehničke znanosti, (3) biomedicina i zdravstvo, (4) biotehničke znanosti, (5) društvene znanosti (6) humanističkih znanosti; u skladu s definiranim dugoročnim i kratkoročnim strateškim prioritetima kroz program pod nazivom "Istraživački projekti" koji se temelji na javnom pozivu. U srpnju 2007. započelo je financiranje ukupno 1.996 projekata, dok je u ožujku 2008. prihvaćen još 301 projekt. Na temelju Odluke o financiranju znanstvenih projekata 2010. godine, nakon evaluacije projektnih izvješća u srpnju 2010. osigurana je potpora za ukupno 2.072 projekata. Isti broj projekata i dalje je financiran 2011. godine, i to u ukupnom iznosu od oko 15,7 milijuna eura. Za projekte koji se od 2001. financiraju iz državnog proračuna putem NZZ-a (Nacionalne zaklade za znanost) godišnje ima oko 120 prijava, a oko 50 % od njih su prihvaćene za financiranje.

Do sada, u razdoblju od 2005. do 2009., 188 znanstvenih projekata iz područja prirodnih znanosti, tehničkih znanosti, biomedicine i zdravstva te biotehnologije financirano je kroz NZZ, i to u ukupnom iznosu od oko 10 milijuna eura. Projekti iz područja prirodnih znanosti (54 %) i biomedicine (21 %) imali su najveći udio u ukupnim sredstvima. Osim opisanog državnog financiranja znanstvenih projekata, u Hrvatskoj je 2001. stvoren inovacijski sustav uvođenjem Programa hrvatskog inovacijskog tehnologijskog razvitka (HITRA) s dvije potkomponente programa: TEST (istraživanje i tehnološki razvojni projekti koje provodi Hrvatski institut za tehnologiju - HIT) i RAZUM (razvoj na znanju utemeljenih poduzeća koji provodi Agencija za hrvatske poslovne inovacije-BICRO). Glavni cilj programa je dati potporu aktivnostima istraživanja i razvoja u razvoju novih proizvoda za hrvatsko gospodarstvo. EU sredstva za projekte istraživanja, razvoja i inovacija osigurana su kroz programe EU FP7, COST i EUREKA. Godine 2005., projekt HITRA proširen je na Projekt znanosti i tehnologije, a u narednoj fazi, drugi takav projekt usredotočit će se na pružanje podrške Hrvatskoj za apsorpciju fondova EU u sektoru istraživanja i inovacija osposobljavajući izabrane organizacije iz javnog sektora i potičući potražnju za tim sredstvima u poslovnoj i znanstvenoj zajednici.

Usluge transfera tehnologije u Hrvatskoj uglavnom pružaju uredi za transfer tehnologije (UTT) na sveučilištima i istraživačkim institutima. Njihova zadaća je da istraživačima pomognu u svim fazama komercijalizacije inovacija, osobito:

⁶⁰ Ta Uredba je rezultat usklađivanja hrvatskog poreznog sustava s pravilima EU-a. R & D porezne olakšice su formulirani prema Pravilniku o državnoj potpori za projekte istraživanja i razvoja (NN 116/2007) na temelju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 46/2007, članak 111a-111f)

⁶¹ MG i MPO ključne su institucije zadužene za aktivnosti poticanja ulaganja. Poticajne mjere regulirane su Zakonom o poticanju ulaganja (NN 122/03)

⁶² Izvor: Hrvatska agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (AZTN)

- utvrđivanju potencijalno utrživih zamisli
- dokazu o razvoju ideje/prototipa
- zaštiti prava intelektualnog vlasništva
- osnivanju novih tvrtki / licenciranju.

Njihov zadatak je također podržavanje stalne komunikacije i suradnje između industrije i istraživačkih skupina, utvrđivanje i usklađivanje stručnosti i kompetencija znanstvenih skupina s potrebama tvrtke. Međutim, uredi za transfer tehnologije su dio nerazvijenog ili djelomično razvijenog sustava profesionalnih usluga koji podržava transfer tehnologije i znanja, a to bi se moglo poboljšati ulaganjem u razvoj profesionalnih usluga unutar visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija ustanova kako bi se pomoglo znanstvenicima da skrate put od potencijalno utržive ideje do tržišta, a industrijskom sektoru omogućilo bolju suradnju s istraživačkim skupinama.

Samo strukturirani i dobro organizirani UTT-i na hrvatskim visokim učilištima i znanstvenim ustanovama s potpuno razvijenim profesionalnim uslugama prijenosa tehnologija i znanja mogli bi značajno utjecati na dostupnost rezultata istraživanja javno financiranih institucija (koje imaju veliki potencijal istraživanja) za industrijsku eksploataciju.

Još jedan čimbenik koji pokazuje nedostatnost inovacija u Hrvatskoj jest činjenica da su patentne prijave podnesene Europskom patentnom uredu (EPO) značajno niže od prosjeka EU27 (Dodatak 2, Tablica 16). Godine 2010., Hrvatska je podnijela samo 5,65 patenata na milijun stanovnika⁶³, dok je prosjek za EU27 bio 108,59. Jedan od razloga za to jest to da je Hrvatska neučinkovita u pretvaranju ulaganja u istraživanje i razvoj u rezultate koji bi mogli biti patentirani, što sugerira da je NIS (Nacionalni inovacijski sustav) neučinkovit u komercijalizaciji aktivnosti istraživanja i razvoja, a u javnosti vlada nedovoljna svijest o pravima intelektualnog vlasništva (IPR). Iako je sustav zaštite prava intelektualnog vlasništva dobro razvijen u usporedbi s ostalim zemljama Jugoistočne Europe, ukupni globalni rejting Hrvatske u zaštiti prava intelektualnog vlasništva (69. mjesto od 142 zemalja) smatra se relativno slabim⁶⁴. Osim toga, hrvatski izvoz proizvoda visoke tehnologije je u padu, a iznosio je 6,61 % od ukupnog izvoza 2007. godine, što je mnogo manje u odnosu na 15,96 % prosjeka članica EU (Dodatak 2, Tablica 17).

Međutim, prema mjerenjima Europske ljestvice uspjeha u inovacijama (IUS⁶⁵) 2011., Hrvatska spada među umjerene inovatore, što je korak naprijed u odnosu na prethodnu Europsku ljestvicu uspjeha u inovacijama (EIS 2009.) prema kojoj je Hrvatska bila kategorizirana kao zemlja koja je zaostajala u pogledu inovacija i bila daleko ispod prosjeka EU27. Njezina relativna snaga leži u ljudskim resursima, inovatorima i rezultatima. Njezine relativne slabosti su manjak otvorenih, izvrsnih i atraktivnih sustava istraživanja i intelektualne imovine. Visoki rast zabilježen je u izdacima za inovacije koji se ne odnose na istraživanje i razvoj, javno-privatnim publikacijama i dizajnu Zajednice. Velik pad je zabilježen u PCT prijavama patenata te prihodima od licenci i patenata iz inozemstva. Rast u ulaganjima u tvrtke, vezama i poduzetništvu te intelektualnoj imovini je iznad prosjeka.

Znatan trud uložen je u razvoj nacionalnog inovacijskog sustava (NIS) u Hrvatskoj, pogotovo od strane institucija kao što su MZOS i MG, kojima su u tom procesu pomagale BICRO i HIT kao specijalizirane državne agencije odgovorne za provedbu NIS-a.

Najveću slabost predstavlja tehnološko korištenje znanja (tj. transfer tehnologije) s još uvijek nedovoljno razvijenim profesionalnim sustavom/inovacijskom infrastrukturom koja podržava prijenos znanja i tehnologije na visokim učilištima i znanstvenim organizacijama

⁶³ EUROSTAT, 2007.

⁶⁴ Svjetski gospodarski forum: "Izvjешće o globalnoj kompetitivnosti", 2011-12

⁶⁵ EUROSTAT, 2010

prema industriji i potiče njihovu suradnju (uredi za transfer tehnologije). Druga slabost je zastarjela infrastruktura i oprema koja predstavlja jednu od prepreka javnim znanstvenim organizacijama i visokim učilištima u poboljšanju kvalitete i dostupnosti njihovih usluga/istraživanja, što je uzrokovano nedostatnim financijskim sredstvima koja bi mogla potaknuti tranziciju prema gospodarstvu temeljenom na znanju kojem Hrvatska teži.

Suradnja poslovnih sektora sa znanstvenim organizacijama i visokim učilištima je nezadovoljavajuća, a kao rezultat toga, tehnološke sposobnosti industrije, a posebice manjih tvrtki i malog i srednjeg poduzetništva su nedostatne. Iako je mnogo učinjeno u razvoju NIS-a, još se uvijek mora mnogo toga učiniti kako bi se poboljšali različiti segmenti sustava.

Ključna točka koja se još uvijek mora razviti jest poboljšanje organizacijske i fizičke infrastrukture za ostvarivanje inovacija u cilju povezivanja znanosti i poslovnog sektora (tehnološki parkovi, inovacijski parkovi, „completion“ centri, tehnološke platforme). Postoji više razloga zašto se to još nije dogodilo, ali glavni je povezan s nedostatkom sredstava i post-tranzicijskim problemima koji negativno utječu na privatni i javni sektor koji se bavi aktivnostima istraživanja i razvoja te ometaju razvoj tehnološki orijentiranih poduzeća (MSP).

Ostali nacionalni ciljevi politike u sektoru istraživanja i razvoja bit će usmjereni na nastavak glavnih ciljeva politike znanosti i tehnologije u razdoblju od 2006. do 2010., u skladu s dosadašnjim postignućima i potrebnim daljnjim poboljšanjima, te u skladu sa strategijom Europa 2020. u kojoj *znanje* i *inovacije* predstavljaju jedno od tri glavna područja za intervencije, zajedno s *održivim* gospodarstvom te *visokom zaposlenošću* i *socijalnom uključenošću*. Dakle, proces prijenosa znanja iz javnog u poslovni sektor i širu društvenu zajednicu za dobrobit gospodarstva i društva ucjelini ostaje i dalje u žarištu nacionalnog programa za strateški razvoj.

Ključni izazovi

Na području **inovacija, istraživanja i razvoja** nailazimo na probleme kao što su:

- Nedovoljna potražnja za inovacijama u poslovnom sektoru;
- Niski udio izdataka za istraživanje i razvoj u odnosu na BDP;
- Nedovoljno razvijena istraživačka infrastruktura koja bi omogućila prijenos inovacija i tehnologije u sektor MSP;
- Slaba povezanost između poduzetništva i istraživanja i razvoja;
- Odljev visokokvalificiranih istraživača u inozemstvo - odljev mozgova (osobito mladih znanstvenika);
- Neprimjerena (npr. zastarjela, nedostatna, nekvalitetna) infrastruktura za istraživanje i razvoj.

1.1.3.3. Turizam

Hrvatsko gospodarstvo je usmjereno prema turizmu koji je od vitalne važnosti za život u mnogim područjima, posebice onim na Jadranskoj obali. Sa svojim jedinstvenim prirodnim bogatstvima, kulturno-povijesnom baštinom i atraktivnim zemljopisnim položajem, Hrvatska je iznimno atraktivno turističko odredište. Turistički sektor u Hrvatskoj 2011.

godine, pridonio je nacionalnom BDP-u s 8,3 %⁶⁶, s 14,4 % udjela u međunarodnim prihodima u BDP-u⁶⁷, što je iznosilo 6,6 milijardi eura⁶⁸.

Glavna pokretačka snaga turističke industrije u Hrvatskoj je primorski turizam usko vezan uz Jadransko more i zemljopisne prednosti Hrvatske kao automobilom dostupne destinacije. Jedinstveno more i relativno rijetko naseljena obala (duga oko 1.800 km) s više od 1.000 otoka (samo 66 naseljenih) zajedno s blagom klimom odavno su prepoznati i iskorišteni kao glavne komparativne prednosti hrvatskog turizma. U nedavnoj analizi tržišne potražnje utvrđeno je da danas na tržištu ima i drugih oblika turizma (kao što je opisano u daljnjem tekstu). Uzimajući u obzir potencijal za razvoj tih vrsta turizma i segment turizma posebnih interesa, Hrvatska ima puno neiskorištenih potencijala.

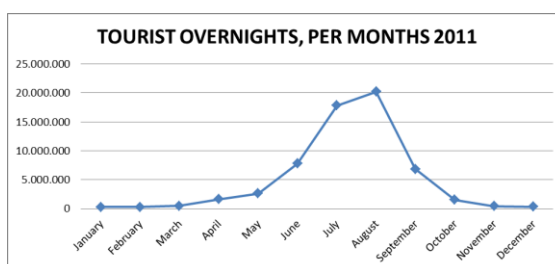
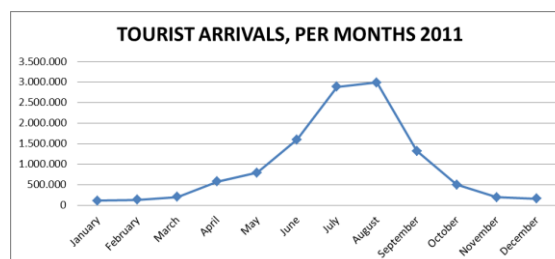
Sve u svemu, Hrvatska je tipičan primjer zrele turističke destinacije s dominacijom jednog proizvoda („sunce i more“) i visokom sezonalnosti poslovanja, kao što se vidi na slici 18 ispod (turistički prihod po mjesecima za 2011.). Najveći broj turističkih dolazaka i noćenja događa se tijekom ljetne sezone, od lipnja do rujna.

Razlog tome su nedostatak prepoznatljive i specijalizirane turističke ponude, nedovoljna tržišna orijentacija i prepoznatljivost Hrvatske kao turističke destinacije koje nude razne dodatne sadržaje i usluge osim mora i sunca.

Slika 11: Turistički promet po mjesecima

Turistički promet - po mjesecima za 2011.

	ukupno dolazaka	ukupno noćenja
siječanj	108.444	275.138
veljača	131.720	294.759
ožujak	202.780	466.786
travanj	573.754	1.656.647
svibanj	792.199	2.615.880
lipanj	1.597.348	7.794.268
srpanj	2.889.885	17.810.473
kolovoz	2.990.657	20.233.298
rujan	1.319.949	6.852.477
listopad	501.834	1.520.446
studeni	191.491	456.282
prosinač	155.616	350.821

Izvor: Državni zavod za statistiku

U isto vrijeme, struktura smještajnih kapaciteta sa samo 13 % kreveta smještenih u hotelima i drugim kvalitetnim smještajnim objektima, te više od 85 % u drugim vrstama objekata kao što su kampovi, sobe i apartmani snažno doprinosi niskoj razini popunjenosti i slaboj poslovnoj konkurentnosti sektora hrvatskog turizma, što je u potpunosti u skladu s njegovom sezonalnošću. Stvaranje kvalitetnog hotelskog smještaja i druge turističke infrastrukture sa sveobuhvatnim i specijaliziranim turističkim proizvodima i povećanje broja turističkih dolazaka tijekom cijele godine u svim regijama stoga su neki od ključnih izazova održivog razvoja turizma u Hrvatskoj. Strategija razvoja turizma Republike

⁶⁶ Hrvatska narodna banka 2011.

⁶⁷ Hrvatska narodna banka 2011.

⁶⁸ Hrvatska narodna banka 2011.

Hrvatske do 2020. (Strategija) određuje kvalitetu smještajnih objekata i druge turističke infrastrukture na odredištima kao temelj za stvaranje novih proizvoda i iskustava, te kao jednu od trenutno ključnih prepreka za postizanje glavnih strateških ciljeva.⁶⁹

Trenutna struktura **smještajnih kapaciteta**⁷⁰ je ključno ograničenje razvoja hrvatskog turizma jer nizak udio hotelskih kapaciteta ima negativan utjecaj na sezonalnost i konkurentnost. U svim vrstama turističkih objekata ukupni smještajni kapacitet 2010. godine iznosio je 910 tisuća kreveta. Hotelski smještajni kapaciteti čine 13 % od tog iznosa, dok je najveći dio (47 %) u privatnom smještaju, a 26 % u kampovima. Takva nepovoljna struktura turističkog smještaja u kojem prevladava privatni smještaj (s lokalnim stanovništvom, u malim, obiteljskim tvrtkama) ima veliki utjecaj na duljinu turističke sezone, uspješnost poslovanja turističkog sektora, zapošljavanja i imidž Hrvatske kao turističke destinacije. Osim toga, takva struktura također dovodi do nedovoljne količine i niske razine kvalitete usluga koje se nude⁷¹.

Osim osnovne ponude, turistički smještaj u cjelini nema dovoljno dodatnih sadržaja i infrastrukture (konferencijskih dvorana, spa & wellnessa, zdravlje, medicinskih, sportskih objekata i sl.) koji bi doprinijeli podizanju kvalitete objekata i povećanju stope popunjenosti, osobito izvan glavne sezone⁷², što bi onda, stvaranjem privremenih, kratkoročnih radnih mjesta, utjecalo i na višu sezonsku zaposlenost. Nadalje, većina postojećih hotelskih objekata izgrađeno je kasnih 1970-ih, a od tada su rijetko obnavljani i renovirani, već su ostali zastarjeli i slabo opremljeni.

Tablica 8: Smještajni kapaciteti 2010., broj kreveta,

Hoteli	Turistička naselja	Kampovi	Male obiteljske jedinice	Drugi	Ukupno
121.300	31.900	232.100	428.500	96.200	910.000

Izvor: DZS

Privatni smještaj, iako s najvećim udjelom u ukupnim smještajnim kapacitetima, ima najkraću iskorištenost kapaciteta koja traje samo 46 dana godišnje, dok iskorištenost kapaciteta kampova traje oko 66 dana, kako se može vidjeti iz Tablice 13. Trajanje popunjenosti u hotelima je, s druge strane, gotovo tri puta više, oko 126 dana, zbog prevlasti hotela kao najpoželjenijeg oblika turističkog smještaja tijekom cijele godine, osim tijekom sezone, u srpnju i kolovozu kad prevladavaju privatni smještaj i kampovi⁷³.

⁶⁹ Strategija turističkog razvoja Republike Hrvatske do 2020.

⁷⁰ Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS).

⁷¹ Strategija turističkog razvoja Republike Hrvatske do 2020.

⁷² Strategija turističkog razvoja Republike Hrvatske do 2020.

⁷³ Izvor: Gospodarska komora „Hrvatsko gospodarstvo 2009.“.

Tablica 9: Prosječni broj noćenja po krevetima 2011.,

	Hoteli	Turistička naselja	Kampovi	Privatni smještaj	Drugo	Ukupno
Zagrebačka županija	110				61	60
Krapinsko - zagorska županija	97			53	47	
Sisačko-moslavačka županija	143			51	53	101
Karlovačka županija	82		43	36	51	46
Varaždinska županija	80			44	51	58
Koprivničko-križevačka županija	56				41	49
Bjelovarsko-bilogorska županija	35			42	39	39
Primorsko-goranska županija	129	78	71	63	64	58
Ličko-senjska županija	114		76	37	45	50
Virovitičko-podavska županija	56			44	22	54
Požeško-slavonska županija	38			29	63	57
Brodsko-posavska županija	69			20	54	56
Zadarska županija	112	84	56	50	47	57
Osječko-baranjska županija	101			31	63	80
Šibensko-kninska županija	115	66	61	51	58	60
Vukovarsko-srijemska županija	57	43			20	48
Splitsko-dalmatinska županija	122	94	51	48	72	61
Istarska županija	138	96	72	55	62	77
Dubrovačko-neretvanska županija	127	76	32	45	57	68
Međimurska županija	72				41	54
Grad Zagreb	140				45	100
UKUPNO	126	91	66	46	60	65

Izvor DZS

U Strategiji se, stoga, kao način za poboljšanje kvalitete i konkurentnosti smještaja i cjelokupnog proizvoda na turističkim odredištima definira izgradnja novih i modernizacija postojećih hotela i sličnih smještajnih kapaciteta kako bi mogli djelovati tijekom cijele godine, kako na jadranskoj obali tako i u drugim regijama. To zahtijeva razvoj kvalitetnih hotela i sličnog smještaja s navedenom dodatnom infrastrukturom, što bi utjecalo na rast popunjenosti i poslovne konkurentnosti, i to osobito u segmentu malog i srednjeg poduzetništva. To će u obalnom području produljiti sezonu izvan tradicionalnih ljetnih mjeseci, a u isto vrijeme omogućiti drugim regijama da stvore osnovnu strukturu smještajnih kapaciteta za razvoj njihovog turističkog potencijala kao alata za ukupni gospodarski razvoj.

Osnovni cilj unapređenje strukture smještajnih kapaciteta već je postavljen u razdoblju od 2002. do 2009. kroz Vladin program mekih kredita (kredita pod uvjetima povoljnijim od tržišnih) pod radnim nazivom *Poticaj za uspjeh*. Program je bio usmjeren na poticanje razvoja malih i srednjih poduzeća u turizmu kroz posebne kreditne linije za malo i srednje poduzetništvo. Temeljio se na kreditnim sredstvima komercijalnih banaka i imovini Ministarstva turizma, a za cilj je imao proširenja subvencija za kamatne stope na odobrene kredite. Među prihvatljivim aktivnostima nalaze se ulaganja u kupnju ili gradnju i opremanje malih smještajnih objekata koji spadaju u kategoriju hotela, apart-hotela i kampova. Zbog ograničenog proračuna, broj smještajnih jedinica u objektu s kojima se moglo natjecati za ovaj kredit bio je ograničen na 40 soba u hotelima, 20 apartmana u

apart-hotelima i 100 kamp jedinica za kampove. Poglavlje programa pod nazivom Pod stoljetnim krovovima također pokrivena obnovu tradicijskih kuća koje su morale biti u skladu s izvornom lokalnom arhitekturom. Obnova tih objekata provedena je u suradnji s kustosima i Ministarstvom kulture.

Zbog duljeg razdoblja otplate kredita (do 20 godina), počeka do dvije godine i smanjene kamatne stope, ovi krediti bili su vrlo povoljni za korisnike. Razina kamatnih stopa odnosno razina subvencija ovisila je o opsegu ulaganja, dakle nije bila ista za svaki kredit. Također, niža kamatna stopa primjenjivala se kad je objekt u koji je uloženo bio smješten u nedovoljno razvijenom kontinentalnom području ili na teško dostupnom otoku. Subvencija je bila viša za ulaganja u stare i zaštićene objekte, kao i u dodatne sadržaje koji su širili ponudu kreditnih korisnika. Kao rezultat toga, sezona se proširila duže od ljeta, a kvaliteta proizvoda korisnika, stopa popunjenosti i poslovne konkurentnosti je povećana.

Tijekom šestogodišnjeg razdoblja provedbe programa Poticaj za uspjeh, podijeljeno je 476 kredita u vrijednosti od 268 milijuna eura u suradnji s 24 komercijalne banke. Uloženo je u 357 objekata hotelskog smještaja; obnovljeno je 107 starih kuća/ objekata kulturne baštine; 30 % svih kredita uloženo je u kopnenim područjima i izgrađeni su kapaciteti od 15.000 kreveta. Tim kreditima proširena je turistička ponuda malih obiteljskih hotela i napravljeni su temelji za 3700 novih radnih mjesta. Program je na kraju ukinut zbog proračunskih ograničenja.

Osim programa Poticaj za uspjeh, Ministarstvo turizma je nizom drugih programa subvencija osiguralo daljnjih 7,9 milijuna eura za mala i srednja poduzeća, agencije i nevladine organizacije aktivne na području turizma. Te sheme potpora privukle su više od 5.000 prijavitelja, a bespovratna sredstva isplaćena su za gotovo 1.400 organizacija u razdoblju od 2008. do 2009. Sredstva su iskorištena za potporu poboljšanja postojećeg turističkog portfelja u Hrvatskoj, kao i za njegovu diversifikaciju. Strateški cilj programa je stvoriti novu turističku infrastrukturu i proizvode na odredištima koji će im omogućiti da budu konkurentni na globalnoj razini putem stvaranja novih turističkih iskustava. To će relevantnim odredištima pružiti priliku da budu konkurentna izvan glavne ljetne sezone i bez obzira na njihov glavni proizvod more i sunce, te u isto vrijeme pružiti alat za ukupni gospodarski i društveni razvoj nerazvijenih turističkih područja.

Neki od tih specifičnih programa bili su:

- Program subvencioniranja razvoja tematskih turističkih ruta;
- Program poticanja, zaštite, obnove i uključivanja kulturne i prirodne baštine u turizam;
- Programa poticanja razvoja posebnih vrste turizma u kontinentalnom području;
- Program poticanja razvoja posebnih vrste turizma u obalnom području;
- Program subvencioniranja autentičnih hrvatskih suveniru.

Iako je u prošlosti uloženo mnogo napora, turističkim odredištima još uvijek nedostaju sadržaji kao što su konferencijske dvorane, wellness i spa centri, bazeni, vodeni parkovi, zabavni parkovi, golf, teniski tereni, konjički sadržaji, žičare do panoramskih vidikovaca, skijaški objekti, itd⁷⁴. Kao što se vidi u istraživanju TOMAS LjETO 2010. koje je proveo Institut za turizam, samo 30-50 % turista tijekom svog boravka u Hrvatskoj sudjelovalo je u kulturnim ili sportskim aktivnostima, što su ujedno i razlozi za njihovu nižu stopu zadovoljstva⁷⁵. Prema istom istraživanju 2010.⁷⁶, prosječna turistička potrošnja u Hrvatskoj

⁷⁴ Strategija razvoja turizma u Republici Hrvatskoj do 2020.

⁷⁵ IZVOR: TOMAS 2010., Institut za turizam

⁷⁶ IZVOR: TOMAS 2010., Institut za turizam

iznosila je EUR 58 po turistu/po danu. Od toga, 29 eura utrošeno je na smještaj, 5,3 eura na hranu u prostorijama, 6,4 eura na hranu izvan objekta, 2,7 eura na piće, 8 eura na kupovinu i 6,6 eura na sport i razonodu - kulturu, zabavu, izlete i sl.

Razlog za to je raspršena i nepovezana turistička ponuda i nedostatak cjelovitih turističkih proizvoda i paketa koji bi motivirali turiste da troše više na različite aktivnosti.

Strategijom se definira da će se, osim sunca i mora, koji će, s obzirom na to da se radi o ključnim prirodnim atrakcijama vezanim uz Jadransko more, i dalje ostati najvažniji, razviti drugi strateški turistički proizvodi kao što su nautički turizam, zdravstveni turizam, kulturni turizam, MICE (sastanci, poticaji, konferencije i izložbe) turizam, golf turizam, biciklistički turizam, gastro i vinski turizam, ruralni i planinski turizam, avanturistički i sportski turizam, eko-turizam, turizam za mlade, socijalni turizam. U smislu razvoja ovih turističkih proizvoda, hrvatska kulturna i prirodna baština igra vrlo važnu ulogu jer njezino uključivanje u turističku ponudu osiguralo bi kompetitivnu prednost Hrvatskoj kao turističkoj destinaciji u odnosu na druge svjetske destinacije.

Kulturni turizam ima veliki potencijal da postane vrlo značajan dio hrvatske turističke ponude. Hrvatska kulturna baština sastoji od mnogih kulturnih dobara, pokretnih, nepokretnih i nematerijalnih, a definirana je u Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara⁷⁷. Ukupno postoji 4.058 zaštićenih kulturnih dobara, od kojih su 3.032 nepokretna, 173 povijesnih kompleksi, 788 pokretna (zbirke i pojedini objekti) i 85 nematerijalnih. Veći dio kulturne baštine (preko 40 %) nalazi se u jadranskom dijelu Hrvatske koja je općenito i najznačajnija i najrazvijenija turistička regija u zemlji. Trenutno, s obzirom na relativno nisku razinu integracije prirodnih potencijala i kulturne baštine u turističku ponudu, udio **kulture u turizmu** je vrlo skroman.

Prema istraživanjima (istraživanje TOMAS - LJETO 2010.) oko 7 % turista dolazi u Hrvatsku motivirano kulturom, dok 54 % turista koji dolaze nisu motivirani kulturom, ali i oni posjećuju kulturne znamenitosti. Događanja privlače najveći udio kulturom motiviranih posjetitelja (46 %), a slijede kulturne znamenitosti (34 %) i muzeji/galerije (30 %). Također, kulturne atrakcije i događanja u kontinentalnim krajevima privlače znatno veći udio kulturom motiviranih posjetitelja (49 %) u odnosu na one u primorskim krajevima (27 %) ⁷⁸.

Ova bogata i raznovrsna kulturna baština nudi veliki potencijal za stvaranje šire i više raznolike turističke ponude u cijeloj Hrvatskoj, ali još uvijek su potrebna značajna ulaganja u infrastrukturu za održivo korištenje kulturne baštine. Ulaganja u razvoj selektivnog tipa turizma, odnosno kulturnog turizma ⁷⁹ kao posebnog na interesu temeljenog turizma, promicala bi veće turistički sudjelovanje u kulturnim iskustvima i omogućila Hrvatskoj da utrži svoju bogatu i raznovrsnu kulturnu baštinu.

Nažalost, ulaganja u kulturno poduzetništvo, posebice ulaganja u nepokretnu kulturnu baštinu, njezino očuvanje, zaštitu, revalorizaciju i gospodarsko korištenje vrlo su ograničena. Postoji evidentan nedostatak svih tih aktivnosti i sredstava s kojima bi se kulturna baština mogla koristiti za jačanje konkurentnosti hrvatske turističke ponude, za

⁷⁷ Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br 151/03, 157/03) kulturna dobra definirana su kao; pokretni i nepokretni predmeti umjetničkog, povijesnog, paleontološkog, arheološkog, antropološkog i znanstvenog značaja, arheološki nalazi i arheološke zone, krajolik i njegovi dijelovi koji svjedoče o ljudskoj prisutnosti na tom području, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost, nematerijalne pojave i oblici ljudskog duhovnog stvaralaštva u prošlosti, kao i dokumentacija i bibliografska baština te zgrade i drugi objekti koji trajno čuvaju ili prikazuju kulturna dobra i dokumentaciju koja se odnosi na njih.

⁷⁸ TOMAS Kulturni turizam 2008, Institut za turizam 2009.

⁷⁹ Prema Strategiji, kulturni turizam definira se kao posjet osoba mjestima izvan njihova prebivališta motiviran u potpunosti ili djelomično zanimanjem za povijest, umjetnost, baštinu ili lokalni, regionalni, skupni ili institucionalni životni stil.

otvaranje novih tržišnih segmenata, za povećanje lokalne i regionalne potrošnje, za produženje turističke sezone i povećanje učinkovitosti poslovanja i tako, u krajnjoj instanci, omogućila dodatni prihod za bolju zaštitu i očuvanje kulturne baštine.

Turistička revalorizacija prirodne baštine zajedno sa zaštićenim prirodnim područjima još je jedan aspekt u kojem su potrebne intervencije kako bi ih se integriralo u turističku ponudu. Prema podacima Državnog zavoda za zaštitu prirode, u Hrvatskoj postoje 433 zaštićena prirodna područja u nekoliko kategorija. Ta zaštićena prirodna područja su podijeljena na stroge rezervate (2), nacionalne parkove (8), specijalne rezervate (80), parkove prirode (11), regionalne parkove (2), spomenike prirode (85), značajne krajobrazne (84), park šume (33) i spomenike parkovne arhitekture (127). Ta područja čine 8,48 % od ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,07 % od kopnenog teritorija i 1,94 % teritorijalnog mora⁸⁰. S aspekta biološke raznolikosti, Republika Hrvatska se smatra jednom od najbogatijih europskih zemalja zbog svog zemljopisnog položaja na raskrižju nekoliko biozemljopisnih regija s karakterističnim ekološkim, klimatskim i geomorfološkim uvjetima. Velika raznolikost obalnih, morskih i podzemnih staništa rezultirala je bogatom florom i faunom koja broji s više od 38.000 poznatih vrsta, što je ukupno od 50.000 do 100.000 vrsta⁸¹. Integracija navedenih zaštićenih područja u turističke ponude kao i unaprjeđenje infrastrukture (osobito u nacionalnim parkovima) s naglaskom na održivom razvoju, jedan je od ključnih izazova za budući razvoj turizma.

Tablica 10: Posjeti nacionalnim parkovima

POSJETI NACIONALNIM PARKOVIMA			
	UKUPNO	DOMAĆI	STRANI
Ukupno	2.266.889	323.393	1.943.496
Brijuni	156.549	58.710	97.839
Kornati	91.780	39.330	52.450
Krka	683.739	76.336	607.403
Mljet	95.498	13.886	81.612
Paklenica	118.288	14.963	103.325
Plitvička jezera	1.083.451	94.809	988.642
Risnjak	18.212	11.950	6.262
Sjeverni Velebit	19.372	13.409	5.963

Izvor: Državni zavod za statistiku

Ključni izazovi

Na području turizma mogu se uočiti neki nedostaci, kao što su:

- visoka sezonalnost usmjerena na ljetne mjeseci zbog nepovoljne strukture postojećih smještajnih objekata i nedostatka novih kvalitetnih hotela i sličnog smještaja doprinosi niskoj popunjenosti i poslovnoj konkurentnosti;
- niska kvaliteta i nedostatak dodatnih sadržaja i infrastrukture u postojećim smještajnim objektima;
- nedostatak individualiziranih i sveobuhvatnih turističkih proizvoda tijekom cijele godine;

⁸⁰ Državni zavod za zaštitu prirode, 2012.

⁸¹ Ministarstvo kulture, 2010.

- niska razina turističkih proizvoda temeljenih na posebnim interesima i uslugama usmjerenih na točno određene tržišne segmente;
- niska razina integracije kulturne i prirodne baštine i resursa u turističku ponudu.

1.1.4. SWOT Analiza*

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Regionalni razvoj i konkurentnost hrvatskih regija			
<ul style="list-style-type: none"> - Uspostavljen institucionalni okvir za regionalni razvoj na nacionalnoj i regionalnoj razini - Aktivna politika Vlade usmjerena na razvoj područja koja zaostaju u razvoju - Partnerski odnosi između svih zainteresiranih strana na nacionalnoj i regionalnoj razini, kao i pristup planiranju „odozdo prema gore“ („<i>bottom-up</i>“) - Visoka koncentracija prirodne, kulturne i povijesne baštine predstavlja potencijal za turizam - Povoljan zemljopisni položaj i dobra pristupačnost i položaj na TEN-T mrežama i cestovnim koridorima 	<ul style="list-style-type: none"> - Neuravnotežen regionalni razvoj i rastuće regionalne razlike - Niski priljev izravnih ulaganja sa značajnim utjecajem na zapošljavanje i izvoz - Koncentracija gospodarskih aktivnosti i stanovništva u velikim gradovima i najrazvijenijim područjima - Nedovoljna opremljenost postojeće poslovne infrastrukture (PI) i poduzetničkih potpornih institucija (PPI) - Nedostatak sektorske specijalizacije u hrvatskim regijama i neadekvatno korištenje teritorijalnog kapitala - Nedovoljna iskorištenost prirodnih i kulturnih potencijala za turizam - Nedostatak objekata koji pridonose povećanju kvalitete turističke ponude - Teške ratne štete na kulturnoj baštini i turističkoj infrastrukturi posebice u regijama koje zaostaju u razvoju - Projekti na lokalnoj i regionalnoj razini nedovoljno pripremljeni za provedbu zbog nedostatka sredstava i iskustva u razvoju kvalitetnih projekata 	<ul style="list-style-type: none"> - Korištenje komparativnih prednosti regije kroz njihovu specijalizaciju - Razvoj regionalnih klastera i pristup „trostrukog heliksa“ (umrežavanje između javnih, privatnih i znanstveno-istraživačkih institucija) - Razvoj i valorizacija postojećih PI-a PPI-a - Rastuća potražnja za uslugama i kvalitetnim turističkim proizvodima - Pristup hrvatskih regija financijskim sredstvima fondova EU (nakon pristupanja EU) i proširenom EU tržištu pruža mogućnosti za privlačenje ulaganja - Poboľšana dostupnost turističkih područja i poslovne infrastrukture kroz moderniziranu prometnu mrežu 	<ul style="list-style-type: none"> - Značajne razlike u osnovnim socio-ekonomskim obilježjima na regionalnoj i lokalnoj razini - Nastavak procesa depopulizacije u manje razvijenim regijama i koncentracija stanovništva u urbanim područjima s negativnim utjecajem na tržište rada - Nastavak nepovoljnih demografskih kretanja - negativni prirodni prirast i starenje stanovništva - Nedovoljno održavanje okoliša u turističkim područjima - Nedostatak raspoloživih sredstava za očuvanje prirodnih resursa i obnovu nepokretnih objekata kulturne baštine koji bi mogli postati dio šire turističke ponude - Povećana globalna konkurencija između destinacija

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
MSP i poslovna klima			
<ul style="list-style-type: none"> - Sustavno usklađivanje nacionalne politike o MSP-u s europskom dobrom praksom - Aktivna politika Vlade na promociji poslovne klime - Povoljan geografski položaj i dobra prometna dostupnost - Ekonomski i politički stabilna i sigurna država - Povećanje udjela malih poduzeća u BDP-u - Uspostavljen sustav inicijativa i poticaja za razvoj poduzetništva na nacionalnoj i regionalnoj razini - Standardizirani sustav za privlačenje izravnih stranih ulaganja i proaktivnog pristupa izravnim stranim ulaganjima u regijama - Uspostavljen sustav savjetovanja i pomoći u PPI - Dugogodišnja tradicija kao turističke destinacije - Iznimna bioraznolikost i krajobrazna raznolikost - Visoka koncentracija prirodne, kulturne i povijesne baštine - Stanovništvo vrlo zainteresirano za razvoj turizma 	<ul style="list-style-type: none"> - Mali broj i usporeni rast tvrtki s visokom tehnologijom - Niska ulaganja MSP-a u tehnologiju, istraživanje i razvoj, a time i niska produktivnost rada - Mala i srednja poduzeća nisu dovoljno pripremljena za internacionalizaciju svojih aktivnosti i nastup na jedinstvenom tržištu - Postojeće PPI i PI nedovoljno opremljene - Nedovoljni intenzitet i kvaliteta javnih usluga za poslovne subjekte, a posebno za nove poduzetnike - Niska razina umrežavanja u domaćem gospodarstvu - Kratka turistička sezona s naglaskom na primorskom turizmu - Nepovoljna struktura turističkog smještaja s niskim udjelom hotelskih smještajnih objekata, pridonosi visokoj sezonalnosti - Nedovoljna kvaliteta usluge - Nedostatak dodatne infrastrukture za smještajne objekte koja bi pridonijela kvaliteti usluge i povećanju stope popunjenosti, osobito izvan glavne sezone. 	<ul style="list-style-type: none"> - Daljnji razvoj malih i srednjih poduzeća u sektorima s visokom dodanom vrijednošću kroz stranu pomoć i primjenu relevantnih uspješnih poslovnih modela i lekcija naučenih u zemljama članicama EU i globalno - EU i globalni trendovi i inovacije u povećanju učinkovitosti i koordinirano djelovanje u potpori poduzetničkom okruženju - Izravna strana ulaganja usmjerena na povećano korištenje industrijskih područja i revitalizaciju tzv. smeđih parkova kako bi se olakšao ulazak novih ulagača u postojeće proizvodne objekte - Iskorištavanje prilika na inozemnim tržištima (stvaranje i usredotočavanje na relevantne tržišne niše) i povezana tehnološka i regionalna specijalizacija - Rastuća potražnja za diverzifikacijom usluga i kvalitetnih turističkih proizvoda kao posljedica globalizacije - Svjetski trendovi u turizmu utječu na razvoj modernih turističkih centara 	<ul style="list-style-type: none"> - Globalna financijska kriza i nestabilnost na najvećim izvoznim tržištima zbog krize - Jak inozemni konkurentski pritisak na tvrtke (osobito mala i srednja poduzeća) - Negativni utjecaj globalne recesije na malo i srednje poduzetništvo - Odljev mozгова zbog bolje ekonomske situacije i uvjeta rada u inozemstvu - Izvozna stagnacija zbog vanjskih prepreka kao što je jaka konkurencija - Nastavak nedostatka izravnih stranih ulaganja zbog snažnije atraktivnosti inozemnih tržišta - Povećana globalna konkurencija između turističkih destinacija - Nepovoljne globalne promjene u okolišu utječu pogotovo na turistička odredišta - Razvoj masovnog turizma kroz izravna strana ulaganja

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije			
<ul style="list-style-type: none"> - Značajni istraživački potencijal - Udio inovativnih poduzeća (u ukupnom broju poduzeća može se usporediti s prosjekom EU27) - Iskustvo u provedbi inovacijske politike kontinuiranom provedbom programa i projekata - Iskustvo u razvoju institucionalnog okvira za uspostavu i poboljšanje inovacijskog sustava na nacionalnoj razini - Postoje programi za financiranje inovacijskih projekata javnim sredstvima koji su usklađeni s najboljom međunarodnom praksom - Velika potražnja za shemama financiranja istraživanja, razvoj i inovacije - Iskustvo u provedbi inovacijske politike kroz kontinuiranu provedbu programa i projekata - Postoje programi za financiranje inovacijskih projekata javnim sredstvima koji su usklađeni s najboljom međunarodnom praksom - Hrvatska je dosegla kategoriju "Umjerenog inovatora" prema IUS-u - Udio radne snage koja radi u sektoru znanosti i tehnologije može se usporediti s većinom zemalja EU 27 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski broj patentnih prijava i priznatih patenata - Ograničena profesionalna usluga postojećih ureda za transfer tehnologije - Nedovoljna suradnja institucija za istraživanje i razvoj i poduzetništva, i to u smislu prijenosa rezultata istraživanja i razvoja u poslovni sektor - Smanjenje izdvajanja za istraživanje i razvoj i nedovoljno financiranje programa potpore za razvoj tehnologije i komercijalizacije inovacija - Dominacija javnog sektora, kako u pogledu ulaganja u istraživanje i razvoj, tako i u pogledu zapošljavanja istraživača - Zastarjela infrastruktura i oprema na visokim učilištima i u javnim znanstvenim organizacijama - Nezadovoljavajuća inovacijska infrastruktura koja ne može omogućiti transfer tehnologije malim i srednjim poduzećima - Nedovoljno razvijene sposobnosti privlačenja i zadržavanja visokoobrazovanih hrvatskih stručnjaka zbog nezadovoljavajućih uvjeta rada i nedostatka suvremenih programa istraživanja i razvoja što za posljedicu ima odljev mozgova iz Hrvatske 	<ul style="list-style-type: none"> - Veće iskorištavanje istraživačkog potencijala za komercijalizaciju u sektoru istraživanja i razvoja, s obzirom da postojeća temeljena istraživanja posjeduju visoku kvalitetu - Razvoj novih visokih tehnologija - Veća komercijalizacija rezultata procesa razvoja proizvoda na temelju partnerstva između privatnog i javnog sektora - Poticanje daljnjeg rasta ulaganja od strane privatnog sektora - Stvaranje povoljnog okruženja za poduzetništvo i inovacije mijenjanjem organizacijskog, institucionalnog, pravnog i administrativnog okvira - Na raspolaganju su dodatni financijski instrumenti za financiranje inovacija zbog pristupanja EU; 	<ul style="list-style-type: none"> - Ulaganja u istraživanje i razvoj i dalje ograničena zbog krize i smanjenje proračuna za istraživanje i razvoj, kako u javnom tako i u privatnom sektoru - Nastavak "odljeva mozgova" zbog sporijeg stvaranja povoljnih uvjeta za istraživanje i razvoj - Ulazak globalnog investicijskog kapitala na područja s višom cjenovnom konkurentnošću

1.2. Pouke iz prethodno provedenih intervencija EU-a

U procesu pregovora i pripreme Hrvatske za ulazak u EU, regionalna politika igrala je vrlo važnu ulogu, pri čemu je Hrvatska imala koristi od pretpristupnih programa EU kao što su CARDS, PHARE, ISPA, SAPARD i IPA, s ciljem pomoći u provedbi potrebnih reformi radi postizanja sveukupnog napretka u brojnim relevantnim područjima.

Osim toga, bilo je i nekoliko intervencija usmjerenih na jačanje **konkurentnosti**. Većina tih projekata bila je usmjerena na jačanje administrativnih kapaciteta i pomoć državnoj upravi u pripremi za njezinu buduću ulogu u upravljanju i provedbi strukturnih fondova EU. Oni su služili kao jaka osnova za stjecanje vještine programiranja i drugih specifičnih vještina potrebnih za fondove EU. Osim toga, u sektoru znanosti i tehnologije, projekti CARDS i PHARE pomogli su pri izgradnji mreže i „kritične mase“ dionika u procesu transfera tehnologija unutar visokih učilišta i javnih istraživačkih organizacija na koje su usredotočene daljnje intervencije u okviru programa IPA.

Prva shema dodjele bespovratnih sredstava za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj sufinancirana sredstvima EU - *Potpora povećanju konkurentnosti i izvoza hrvatskih malih i srednjih poduzeća (MSP)* provedena kroz program Phare 2006 bila je pilot shema dodjele bespovratnih sredstava izvozno orijentiranim malim i srednjim poduzećima koja je uključivala pružanje konzultantske podrške ključne za povećanje njihove konkurentnosti, a time i njihovog izvoza. Pritom su naučene sljedeće vrijedne pouke:

- Pomoć se pokazala dobro definiranom, ciljanom i potrebnom jer se prema krajnjoj anketi i analizi završnih izvješća moglo zaključiti kako se ukupna konkurentnost malih i srednjih poduzeća kojima je pružena pomoć povećala⁸², čak i poništivši negativne recesijske trendove;
- Svi korisnici bespovratnih sredstava stekli su iskustvo u provedbi projekata koje financira EU, što su dokazali sudjelovanjem u nekoliko skupova i radionica s ciljem prijenosa stečenih znanja i iskustava na potencijalne korisnike IPA i strukturnih fondova, što je važno jer poduzetnici imaju tendenciju vrednovanja i oslanjanja na takva iskustva iz prve ruke koja im mogu pokazati da rezultati mogu biti od koristi za njihove tvrtke i motivirati ih da se prijave na EU natječaje;
- MSP-i su imali poteškoće u pripremi prijave na natječaje zbog nedostatka iskustva u pripremi projekata, djelomično i zbog nedostatne pomoći PPI-a, stoga je potrebno pomoći krajnjim korisnicima kako u pripremi tako i u provedbi njihovih projekata kako bi se zajamčilo da su provedeni na prikladan i kvalitetan način.

Daljnje IPA intervencije namijenjene jačanju konkurentnosti mobilizirale su poslovni potencijal na regionalnoj i lokalnoj razini provedbom više od 50 projekata. Iako je većina od njih bila općenito vezana uz izgradnju institucionalnih kapaciteta, privatni sektor je također imao izravne i neizravne koristi iz tih projekata, a podignuta je i svijest javnosti o koristima EU pomoći.

Proces provedbe IPA-e je u većini aspekata bio proces učenja u praksi koji je morao prevladavati poteškoće kao što je ograničeni kapacitet osoblja, nove metode rada, otpor promjenama i ponešto sporije prihvaćanje takve prakse od strane cjelokupnog sustava državne uprave.

⁸² Korisnici iz MSP-a pojačali su svoje izvozne kapacitete ušavši na nova tržišta (50 % MSP-a), pronašavši nove kupce (22 % MSP-a) i uspostavivši veze s potencijalnim kupcima (28 %), mnogi su stvorili i inovativne i konkurentnije proizvode ili poboljšali ukupnu kvalitetu postojećih. Stopa zaposlenosti i razina produktivnosti korisnika također se povećala.

Uspostavljena je Operativna struktura (OS) sastavljena od nekoliko nacionalnih institucija koje je trebalo koordinirati u njihovom radu i koje su trebale prihvatiti činjenicu da jedna institucija (MG) snosi odgovornost za cijeli Program zajedno s njegovim različitim sektorima. U praksi, to je značilo da su se resorna ministarstva morala postupno naviknuti na činjenicu da će odgovarati tijelu nadležnom za OP, a tijelo nadležno za OP moralo se naviknuti na koordiniranje velike multisektorske strukture na dosljedan način, što nije uvijek bio jednostavan zadatak. To je podrazumijevalo pitanja kao što su nedostatak vodstva kod drugih nacionalnih koordinacijskih tijela (također neiskusnih u tim stvarima), nedovoljno planiranje, ali i nedovoljno iskustvo u pregovorima s Europskom komisijom, neadekvatne revizorske vještine tijela nadležnog za OP i nedosljednost u korištenju postupaka i druga pitanja.

Također, daljnje pouke odnose se na važnost detaljnog, jasnog i preciznog strateškog programa te pripreme projekta, kao i detaljnih planova za provedbu svih projekata i pravovremenu podršku potencijalnim korisnicima. Istodobno s procesom programiranja za strukturne fondove, postalo je očito da je tehnička pomoć (TP) jako potrebna u procesu razvoja zalihe projekata. Dobro pripremljeni i zreli projekti, spremni za provedbu u okviru strukturnih fondova prioritet su koji zahtijeva punu programsku sposobnost osoblja Operativne strukture, ali i stručnu tehničku pomoć. Kako je TP bila dostupna kako onima koji su se prijavili za financijska sredstva tako i cjelokupnoj Operativnoj strukturi, korisnost savjeta u specijaliziranim područjima kao što su procjene i evaluacije projektnih prijedloga, sustavi praćenja te financijski postupci bila je očita.

Važno je primijetiti kako je većina IPA OPRK operacija provedena prema planu nabave, što je već samo po sebi ispit učinkovitosti sustava. Kako se operacije unutar OP-a provode kao grant sheme - nadležna ministarstva, odnosno, MRRFEU, MZOS i MINPO neprestano su stjecala vrijedno iskustvo u upravljanju bespovratnim sredstvima iz fondova EU, iako sve te institucije već imaju iskustva u upravljanju nacionalnim programima financiranja. Mehanizmi sheme dodjele bespovratnih sredstava već su bili poznati tim ministarstvima, ali IPA OPRK donio je novosti specifične za program IPA. Početni rezultati dosad završene procjene dviju shema dodjele bespovratnih sredstava unutar OPRK-a (BRI i SIIF) pokazali su ne samo da se potpore moglo apsorbirati, već i da su bile nedostatne i to u smislu da je broj prijava u prvim pozivima na natječaje premašio ukupna alocirana sredstva.

Ukratko, IPA OPRK poslužio je kao solidna platforma za učenje o shemama dodjele bespovratnih sredstava u okviru EFRR-a. Nadležna tijela i njihovi zaposlenici uključeni u upravljanje i provedbu IPA OPRK „odrasli su zajedno“, osobito u pogledu koordinacije i usklađivanja različitih ministarstava i sektora. Nastavak tako bliske suradnje očekuje se i u smislu provedbenog sustava EFRR-a.

Međutim, stalno su se pojavljivala pitanja administrativne sposobnosti s kojima su se suočile sve hrvatske institucije uključene u upravljanje fondovima EU i to zbog neadekvatnog nagrađivanja i posljedično velikog izmjenjivanja osoblja. Izgradnja kapaciteta jedan je od ključnih kriterija za uspješnu apsorpciju sredstava. Stoga se i dalje mora kontinuirano ulagati znatan trud u razvoj sustavne politike zadržavanja, promaknuća i edukacije zaposlenika.

Mogu se istaći dodatne konkretne pouke:

- Priprema i provedba raznih projekata sufinanciranih od strane EU potaknula je suradnju između nadležnih županijskih institucija, što se također pokazalo presudnim za lokalni / regionalni uspjeh u privlačenju ulaganja i ukupnom razvoju regija;
- Javne politike, kako na državnoj tako i na lokalnoj razini, moraju podržati privatni sektor na području pružanja usluga poslovne podrške kako bi se stvorila motivacija i natjecanje

između PPI-a. Razvoj javnog/privatnog partnerstva u osnivanju PPI-a treba uzeti u obzir kao moguću alternativu;

- Projekti sufinancirani od strane EU pomogli su promijeniti način razmišljanja lokalnih poduzetnika o konzultantskim uslugama jer su mala i srednja poduzeća počela više koristiti poslovne savjetnike u svom svakodnevnom radu. Takvi projekti dokazali su svoju održivost kroz znatan broj malih i srednjih poduzeća koja su nastavila suradnju sa savjetnicima koje su dobili u takvim operacijama, kao i važnost i primjenjivosti e-poslovnih alata kao sredstava za postizanje konkurentnosti;

- Pozivom na dostavu projektnih prijedloga objavljenom u okviru programa PHARE 2005 i IPA i grant sheme za poslovnu i turističku infrastrukturu prikupljen je značajan broj prijedloga projekata, neprestano potvrđujući interes i postojeću potražnju u hrvatskim regijama. Međutim, kvaliteta aplikacija još se treba unaprijediti kako bi one bile prihvatljive za financiranje sredstvima EU⁸³;

- Provedbeni kapaciteti, posebno u vezi s financijskim upravljanjem i sekundarnom nabavom na regionalnoj i lokalnoj razini, iako znatno poboljšani tijekom posljednjih godina, moraju se dodatno ojačati, što bi moglo biti osigurano pružanjem kontinuirane podrške u pripremi projekata i tijekom provedbenog razdoblja;

- Kontinuirani naponi u smislu pravovremene identifikacije potencijalnih uskih grla vezanih uz provedbu operacija na nacionalnoj i regionalnoj/lokalnoj razini mogli bi doprinijeti učinkovitijem planiranju aktivnosti i uspješnom postizanju rezultata;

- Svi dosad objavljeni pozivi dokazali su važnost pravovremenog i kvalitetnog pružanja informacija krajnjim korisnicima u smislu njihovog motiviranja za podnošenje zahtjeva za sufinanciranje njihovih projekata od strane EU i povećanje kvalitete prijavljenih projekata;

- Nakon dugačkih i napornih postupaka ocjenjivanja IPA projekta, zbog velikog broja priloženih prijava te načela ocjenjivanja projekata na temelju njihovih sažetaka, uložiti će se naponi u pojednostavljenje cjelokupne procedure pri čemu će se projekti ocijenjivati u cijelosti, onim redom kojim budu pristizali ili, u slučaju otvorenih poziva, nakon završetka roka za predaju prijave, dok se sažeci više neće tražiti. Imajući na umu da se u nacrtu nacionalnog pravilnika o odabiru projekata predviđa ograničeni vremenski raspon za ocjenu projekata, ovaj pristup bi trebao znatno pridonijeti dinamici ugovaranja i apsorpciji sredstava. Osim toga, unutarnji ustroj PT1 je prilagođen za učinkovitije izvršenje zadatka vrednovanja projekta. Osim što svaki PT obavlja specifične mjere za izgradnju relevantnih kapaciteta, dodatni vanjski kapaciteti za ocjenu projekta također su predviđeni u većoj mjeri nego što je to dosad bio slučaj i za njima se može posegnuti kad god to bude potrebno;

- priotiziranje zrelih projekata značajno će doprinijeti bržem i transparentnijem ugovaranju. U tu svrhu pomoć u pripremi projekata bit će također dostupna potencijalnim kandidatima kroz točno određene aktivnosti; i

- svakodnevni rad sa stručnjacima za tehničku pomoć i uska suradnja s potencijalnim korisnicima imala je vrlo pozitivan učinak na upravljanje administrativnog osoblja pretprijetnom pomoći u smislu utvrđivanja snažnijih veza s korisnicima i rasprave o svim mogućim pitanjima s kojima su se suočavali u svojim sektorima i projektima.

⁸³ To potvrđuje velik broj prijava na Poziv za prijavu projektnih ideja objavljen 2010., na koji je prijavljeno 69 projektnih prijedloga za tehničku pomoć u pripremi projekta.

POGLAVLJE 2: STRATEGIJA

Strategija OPRK-a razvijena je na temelju analize izazova za regionalnu konkurentnost, istovremeno uzimajući u obzir širi politički okvir te strategije i smjernice EU i Hrvatske. Tijekom procesa formuliranja strategije, dodatno su uzeti u obzir sljedeći problemi:

- Iskustva s Programom IPA - prijašnje iskustvo u programiranju i provedbi IPA-e uzeto je u obzir, ne samo zato jer se odnosi na strategije razvoja, nego i zato jer se odnosi na sposobnost upravljanja i provedbu ovog OPRK-a.
- Pristup je bio usredotočen na napore u onim područjima koja su najznačajnija za regionalnu konkurentnost, a gdje je istovremeno najvjerojatnije da će se unutar ograničenog vremenskog razdoblja ostvariti pozitivan utjecaj.
- Projekti spremni za provedbu - Institucije odgovorne za programiranje su potpuno svjesne da uspjeh OPRK-a u cijelosti ovisi o postojanju projekata koji su spremni za provedbu. Cijela strategija temelji se na detaljnoj analizi zrelosti postojećih projekata, uzimajući u obzir financijske i raspoložive kapacitete za njihovu pripremu i provedbu.
- Šira društvena zajednica - O nacrtu strategije raspravljeno je sa širom zajednicom dionika, a njihov doprinos je uključen u Strategiju.

Rezultat takvog pristupa je strategija koja je snažno usmjerena na ciljeve, na sadašnje i buduće strateški važne potrebe, a to uključuje i dovoljne mjere zaštite kako bi se zajamčila pravilna i pravovremena provedba programa.

U ovom poglavlju opisani su hrvatski strateški ciljevi i smjernice s pozitivnim utjecajem na regionalnu konkurentnost, međuodnos ove strategije, šire zajednice te nacionalne politike i strategije, kao i sva povezana horizontalna pitanja. Osim toga, opisan je i proces partnerskih konzultacija s relevantnim nacionalnim i regionalnim dionicima.

2.1. Opći cilj Operativnog programa

Doprinos OP-a ciljevima NSRO-a

Opći cilj NSRO-a je **poduprijeti konvergenciju Hrvatske s drugim zemljama u EU ubrzavanjem gospodarskog rasta i poticanjem zapošljavanja.**

Kao potpora postizanju općeg cilja, utvrđena su tri strateška cilja:

- Konkurentno gospodarstvo zasnovano na integraciji tržišta, institucionalnim reformama i održivom razvoju,
- Poboljšanje okruženja za otvaranje radnih mjesta i zapošljivost,
- Uravnotežen regionalni razvoj i poboljšanje uvjeta života.

Opći cilj NSRO-a zajedno sa strateškim ciljevima definira strateški naglasak planiranih ulaganja u širem razvojnom kontekstu, dok ih četiri tematska prioriteta NSRO-a usmjeravaju u konkretnijem smjeru.

Tematski prioriteta NSRO-a su:

- Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija,
- Poboljšanje okolišne infrastrukture i kvalitete povezanih usluga,
- Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju,
- Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti.

Treći tematski prioritet NSRO-a, veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju, opći je cilj OP-a za regionalnu konkurentnost koji će se ostvariti provedbom ovog OP-a. Podržavajući gospodarstvo orijentirano prema znanju, inovacijama i

novim tehnologijama, a temeljeno na konkurentnijem i produktivnijem sektoru malog i srednjeg poduzetništva, te kroz smanjenje prepreka za poslovanje i stvaranjem poslovnog okruženja s atraktivnim mogućnostima zaposlenja, poboljšanjem turističke i kulturne valorizacije prirodnog potencijala regije, provedba OP-a izravno će doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva NSRO-a.

Popis potreba u nastavku predstavlja šire okruženje iz kojeg je OP odabrao svoje bitne prioritetne osi i intervencije temeljene uglavnom na analizi socio-ekonomskog konteksta, dostupnom sektorskom strateškom pristupu, ali i projektima spremnim za provedbu:

- povećanje atraktivnosti regija i promicanje uravnoteženog društveno-gospodarskog regionalnog razvoja kroz jačanje poduzetničke i turističke infrastrukture, s kombinacijom „bottom-up“ i „top-down“ pristupa vezano uz spremnost projekata za provedbu;
- jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća s većim naglaskom na proizvodnju s većom dodanom vrijednosti, poboljšanja u marketingu i distribuciji, poticanje inovativnih ekoloških rješenja i optimiziranje učinkovitosti energije i resursa;
- razvoj sveobuhvatne turističke ponude i poboljšanje konkurentnosti Hrvatske na mjerodavnim „feeder“ tržištima; očuvanje hrvatske kulturne, povijesne i prirodne baštine i njezina integracija u gospodarski i društveni život; i
- rast produktivnosti na temelju rezultata istraživanja i razvoja, inovacija i tehnologije.

2.2. Specifični ciljevi

Opći cilj OPRK će se provoditi kroz sljedeća tri **specifična cilja**:

1. **Povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj;**
2. **Razvoj poduzetništva; i**
3. **Poticanje inovacija i istraživačke izvrsnosti.**

Ovi posebni ciljevi su u skladu s načelom koncentracije **podrške na područja od ključne važnosti** i nadovezuju se na **prioritet NSRO-a - „Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva“**.

Specifični ciljevi su u skladu s načelom koncentracije **podrške na područja od ključne važnosti**⁸⁴.

Struktura specifičnih ciljeva je sljedeća:

1. **Povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj**
 - Potpora javnim tijelima u kreiranju i/ili razvoju operativnih poslovnih struktura koje bi pružile okvir za održivi razvoj poslovanja i za privlačenje ulaganja, a što bi doprinijelo otvaranju novih radnih mjesta; i
 - Jačanje regionalnog turističkog potencijala za razvoj i prodaju održivih i raznolikih teritorijalno specifičnih turističkih proizvoda s povećanom dodanom vrijednošću.
2. **Razvoj poduzetništva**
 - Poboljšanje razina učinkovitosti i produktivnosti malih i srednjih poduzeća podupiranjem ulaganja vezanih uz inovacije u proizvodnim procesima i uvođenjem

⁸⁴ Tematska područja

rezultata istraživanja i razvoja u proizvodnji, što bi dovelo do povećanja razvojnih potencijala za nove i konkurentne proizvode;

- Poboljšanje kvalitete institucionalne podrške razvoju MSP-a na nacionalnoj i regionalnoj razini, što bi dovelo do boljeg usmjeravanja na potrebe malih i srednjih poduzeća i do jačanja njihove baze znanja;
- Poboljšanje i proširenje proizvoda i ponude turističkih odredišta diversifikacijom usluga i integrirajući ih s prirodnim resursima, kulturnim nasljeđem i drugim civilizacijskim potencijalima;
- Poticanje povezivanja i udruživanja; te
- kvalitetne usluge poslovnog savjetovanja na svim razinama dostupnije MSP-u.

3. Poticanje inovacija i istraživačke izvrsnosti

- Izgradnja kapaciteta visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija za provođenje transfera tehnologije i bolju suradnju s gospodarstvom;
- Poticanje komercijalizacije rezultata istraživanja i inovacija i istraživačke izvrsnosti kroz aktivnosti istraživanja i razvoja koje su usmjerene prema potrebama gospodarstva;
- Poboljšanje općih uvjeta za istraživanje, razvoj i inovacije kroz infrastrukturne investicije i ulaganja u opremu potrebnu za istraživanje .

Tablica 11: Specifični ciljevi OPRK-a

SPECIFIČNI CILJEVI	Prioritetne osi	Intervencije usredotočene na postizanje specifičnih ciljeva
Povećati regionalni potencijal za gospodarski razvoj	PO 1 Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija	Potpore javnoj poslovnoj i turističkoj infrastrukturi
Razvoj poduzetništva	PO 2 Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	Poboljšanje konkurentnosti MSP-a Poboljšanje javne potpore poduzetništvu
Poticanje inovacija i istraživačke izvrsnosti	PO 2 Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	Podrška razvoju kapaciteta za transfer tehnologije Podrška razvoju infrastrukture za istraživanje i razvoj

2.3. Određivanje prioritetnih osi

2.3.1. Određivanje prioritetnih osi i njihovo opravdanje

Uzimajući u obzir strateške korake koje je poduzela Hrvatska prema ostvarenju općeg i specifičnih ciljeva te prilike za podupiranje ulaganja u poduzetništvo i gospodarski rast, OPRK je strukturiran u tri prioritetne osi:

Tablica 16: Prioritetne osi OPRK-a

Prioritetna os 1:	<i>Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija</i>
	<i>Mjera 1.1. Podrška razvoju javne infrastrukture</i>
Prioritetna os 2:	<i>Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva</i>
	<i>Mjera 2.1. Razvoj poduzetničke klime i konkurentnosti MSP-a</i>
	<i>Mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije</i>
Prioritetna os 3:	<i>Tehnička pomoć</i>
	<i>Mjera 3.1: upravljanje OP-om i izgradnja kapaciteta</i>

Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija

Mjera 1.1. Podrška razvoju javne infrastrukture

Pitanja obuhvaćena ovom prioritetnom osi važna su za podizanje atraktivnosti hrvatskih regija, ali su istovremeno i nužni elementi u ukupnom uravnoteženom regionalnom razvoju.

Potporna razvojnom potencijalu hrvatskih regija i pružanje stanovništvu mogućnosti zapošljavanja i životnog standarda, usporedivih s onima na nacionalnoj i europskoj razini, zahtijeva modernizaciju regionalne infrastrukture, poboljšanje preduvjeta za otvaranje novih radnih mjesta i usporavanje procesa depopulizacije. Održivi razvoj hrvatskih regija je složeni proces u kojem će Prioritetna os 1 biti usmjerena samo na odabrane prioritete kojima se predviđaju javna ulaganja u poslovanje, turizam i poduzetničke potporne institucije i infrastrukturu kako bi se stvorili povoljni uvjeti za gospodarski razvoj u skladu sa županijskim razvojnim strategijama, Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013. i Zakonom o regionalnom razvoju.

Vezano uz razvoj poduzetništva, nedostatak temeljne, kao i sofisticirane **poslovne infrastrukture** u obje NUTS 2 regije u Hrvatskoj prepreka je za postizanje dinamičnijeg i konkurentnijeg gospodarskog rasta. Ova infrastruktura preduvjet je za stvaranje i razvoj poduzeća, te za privlačenje izravnih stranih ulaganja, kao i drugih oblika ulaganja. Prioritetna os 1 predviđa ulaganja u poslovnu infrastrukturu u čemu će obje hrvatske regije moći sudjelovati kao konvergencijske regije.

Manje razvijenim županijama pružit će se prednosti kroz sustav bodovanja, intenzitet pomoći i uvjete sufinanciranja (Vidi poglavlje 2.4.2.- sukladno nacionalnim politikama). Dok će druga prioriteta os pružiti podršku konkretnim razvojno-istraživačkim i poduzetničkim projektima, ova Prioritetna os osigurat će podršku razvoju infrastrukture koja će dodatno promicati razvoj poduzeća, transfer tehnologija i komercijalizaciju inovacija, a u isto vrijeme osigurati naprednije usluge u poslovanju, istraživanju, obrazovanju, te informacijske i logističke usluge.

Ključna aktivnost Prioritetne osi 1 je uspostava mreže poslovne infrastrukture (PI) i poduzetničkih potpornih institucija (PPI) u područjima gdje se može osigurati dovoljna kritična masa znanja i dovoljna koncentracija gospodarskih aktivnosti i razvojnih potencijala zajedno s odgovarajućom koncentracijom stanovništva. Infrastruktura i nadležne institucije specijalizirat će se ovisno o teritorijalnom kapitalu i komparativnim prednostima šireg područja te vlastitim konkurentnim prednostima, a mogu između ostalog, uključivati poslovno-industrijsko-logističke zone, tehnološke parkove i centre, poslovne inkubatore, centre visokog obrazovanja i istraživačke centre i slično. OPRK će stoga podržati lokalna i regionalna javna tijela u stvaranju i / ili razvoju operativne poslovne strukture s ciljem privlačenja poduzeća, osobito malih i srednjih, koja bi doprinijela otvaranju novih radnih mjesta i mobilizaciji raspoložive radne snage u relevantnim područjima. Prostor Hrvatske nudi brojne neiskorištene mogućnosti razvoja i ima veliki potencijal temeljen na prepoznatljivosti i jedinstvenosti prirodne i povijesne baštine koja bi mogla biti iskorištena za turizam i povezane usluge. Stoga je cilj ulaganja u **turizam** produženje turističke sezone kroz razvoj selektivnih vrsta turizma, diversifikaciju usluge i širenje turističke ponude i stvaranje razvojnih prilika na regionalnoj i lokalnoj razini, što bi trebalo pridonijeti stvaranju radnih mjesta kroz valorizaciju i revitalizaciju specifičnih geografskih i prirodnih resursa kao i valorizaciju javnih kulturnih i povijesnih spomenika hrvatskih regija uključujući i kontinentalno područje u kojem je turizam zasad nerazvijen.

Intervencije vezane za poboljšanje turističke ponude i turističke javne infrastrukture, razvoj novih turističkih proizvoda i promociju destinacija predstavljaju nadopunu ulaganjima u mala i srednja poduzeća u turizmu unutar Prioritetne osi 2. Ovom strategijom i ciljevima postavljenim na području turizma također će biti potaknuto obnavljanje kulturne i povijesne imovine u javnom vlasništvu.

OPRK će nadalje podržavati javne vlasti u specijalizaciji, brendiranju i promociji regija, razvoju regionalnih klastera, proaktivnom promicanju ulaganja, razvoju većih regionalnih infrastrukturnih projekata kroz sufinanciranje studija, analiza, nacрта i druge relevantne projektne dokumentacije u cilju pripreme regija za sljedeće programsko razdoblje.

Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Mjera 2.1. Razvoj poduzetničke klime i konkurentnosti MSP-a

Učinak postojećih poslovnih subjekata u regiji najveći je pojedinačni čimbenik u određivanju budućih uspjeha regionalnog gospodarstva u Hrvatskoj. Postojeće tvrtke trebaju klimu u kojoj su u mogućnosti postati konkurentnije i rasti na način koji je održiv. S obzirom na prevlast malih i srednjih poduzeća (MSP) u poslovnom sektoru, razvoj učinkovite mreže poslovne podrške je relevantno područje za sudjelovanje javnog sektora. To bi tvrtkama pružilo savjete, informacije i mreže koje su im potrebne za donošenje odluke o razvoju njihove tvrtke. Usmjerena pomoć „high-tech“ industriji može biti prikladna kako bi se osigurala šira gospodarsku korist. Također, nove tvrtke su od vitalnog značaja za osiguravanje trajnog ekonomskog napretka. One se razvijaju kao odgovor na nova ili rastuća tržišta i pomažu hrvatskom gospodarstvu da ostane konkurentno.

Stvaranjem uvjeta koji promiču poduzetništvo poticanjem ambicioznih i kreativnih ljudi da preuzmu rizik i krenu u nova tržišta podupire se razvoj uspješnih regija. Ta prioriteta os pridonosi općem cilju OPRK-a primjenom sveobuhvatnog pristupa glavnim strateškim potrebama malih i srednjih poduzeća kojima se pomaže pri donošenju odluka i njihovoj provedbi te jačanjem poslovne i ulagačke klime.

Aktivnosti ove prioriteta osi također su usmjerene na jačanje poslovne podrške malim i srednjim poduzećima tako da im se pružaju „meke“ usluge uključujući e-poslovanje, razvoj stručne podrške poduzećima visokog rasta, poboljšanje njihove tehnološke strukture, istraživanje i razvoj, inovacije, umrežavanje u klastere te jačanje njihove održivosti i konkurentnosti, kao i jačanje međunarodne nazočnosti hrvatskog gospodarstva. Hrvatski strateški pristup ima za cilj poboljšanje konkurentnosti kroz održivi rast produktivnosti. To bi se postiglo kroz produktivna ulaganja u nove tehnologije, opremu i objekte. Ova ulaganja će pokriti sve aspekte konkurentnosti, odnosno produktivnost, kvalitetu, pritužbe potrošača i marketinšku podršku, korištenje obnovljivih izvora energije, umrežavanje poslovnog sektora kako bi se povećala učinkovitost i konkurentnost dodavanjem vrijednosti (strukturno umrežavanje i poticanje razvoja klastera oko istraživačkih centara).

Problem s kojim se suočavaju hrvatske male i srednje tvrtke uoči pristupanja EU je očuvanje konkurentnosti općenito. Kao prvi korak ka izradi strategije rasta i razvoja na jedinstvenom europskom tržištu postoji potreba za ulaganjem u znanje o mogućnostima, prijetnjama i dinamici zajedničkog tržišta. Mogućnosti za takvu izgradnju kapaciteta još uvijek nisu adekvatne (u pogledu kvalitete i kvantitete) ili dovoljno dostupne kao ovaj tip znanja, a još uvijek nedostaje više strateškog mentaliteta kod velike većine malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Vještine su u srži boljih gospodarskih rezultata. Dakle, postoji prostor za održivijim ulaganjem u kvalitetne usluge poslovnog savjetovanja i izobrazbe MSP-a od strane javnog sektora na svim razinama (nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj).

Podrška poslovnoj klimi nadopunjuje integriranu podršku nacionalnom gospodarstvu, i to osobito kroz razvoj malih i srednjih poduzeća. Izravna potpora malim i srednjim poduzetnicima u okviru OPRK-a provodit će se s naglaskom na poticanje ulaganja u izvozno orijentirane djelatnosti, jačanje poslovnog sektora kroz provedbu poslovnih „start-up“ inicijativa, poticanje inovativnih ekoloških rješenja i optimiziranje učinkovitosti energije i resursa, povećanje razine produktivnosti, povećanje ulaganja u tvrtke u sektoru proizvodnje, uvođenje rezultata istraživanja i razvoja u proizvodnju kroz povezivanje poslovnog, znanstvenog (obrazovnog) i javnog sektora ("Trostruki heliks") te udruživanje u interesne udruge.

Hrvatsko gospodarstvo je usmjereno prvenstveno na turizam i malim i srednjim poduzećima koja djeluju u sektoru turizma potrebna je posebno oblikovana izravna potpora. U skladu sa sektorskom strategijom, cilj Operativnog programa u oblasti turizma bit će diversifikacija usluge i širenje turističke ponude, povećanje kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta i izgradnja nove, poboljšanje proizvoda turističkih destinacija i ponuda čiji je cilj produljenje turističke sezone, razvoj manje razvijenih turističkih područja, posebno na kopnu i u zaleđu, i to podržavanjem specifičnih oblika turizma i njihovim integriranjem s prirodnim resursima, kulturnim nasljeđem i drugim civilizacijskim potencijalima za povećanje broja turističkih posjeta i poboljšanjem njihove strukture.

Mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije

Suvremena gospodarstva sve se više oslanjaju na znanje i inovacije. Tvrtke moraju stalno razvijati svoje proizvode i usluge žele li ostati konkurentne. Ostati u korak sa stalnim promjenama na tržištu, u tehnologiji i konkurenciji ključni je čimbenik, za poslovni uspjeh i održivu budućnost.

Poticanje kulture jačanja inovacija u svim organizacijama, bilo javnim, privatnim ili dobrovoljnim, od presudne je važnosti jer može pomoći potaknuti rast produktivnosti. Sektor poduzetništva u Hrvatskoj trenutno pokazuje nisku razinu inovacija, što se odražava u malom broju inovativnih tvrtki, nedovoljnom iznosu sredstava za sektor istraživanja i razvoja koji dolazi iz sektora poduzetništva, nedovoljnom udjelu novih tehnologija u sektoru poduzetništva te nedovoljnom broju kadrova u sektoru istraživanja i razvoja. Nizak iznos financiranja (i javnog i privatnog) ima izravan utjecaj na uočene slabosti. Prioritetna os 2, koja se odnosi na **istraživanje i razvoj i transfer tehnologije**, stoga je usmjerena na nekoliko pitanja čije će rješenje doprinijeti povećanju istraživačkih kapaciteta kroz ulaganje u razvoj projekata istraživanja i razvoja uključujući ulaganja u infrastrukturu, vrhunska znanstvena istraživanja i „know-how“ centre s ciljem podupiranja razvoja na znanju utemeljenog gospodarstva u Hrvatskoj poticanjem i komercijalizacijom inovacija, kao i razvojem i primjenom novih tehnologija.

Osim istraživačkih i razvojnih projekata koji se odnose na prijenos rezultata istraživanja u tvrtkama i znanstvenim institucijama, podržat će se i ulaganja u modernizaciju istraživačke i tehnološke opreme u tim organizacijama. Nadalje, kako bi se osiguralo kontinuirano financiranje projekata u okviru nove financijske perspektive EFRR-a, podržat će se i stvaranje zalihe projekata i njihova priprema. Navedene aktivnosti pridonijet će poboljšanju uvjeta za aktivnosti istraživanja i razvoja u javnom sektoru što će omogućiti visokim učilištima i javnim znanstvenim organizacijama da intenziviraju svoje umrežavanje i aktivnosti suradnje u okviru ostalih programa Europske unije (kao što su primjerice Sedmi okvirni program).

Uspješno uspostavljanje gospodarstva temeljenog na znanju u Hrvatskoj ovisi o bržem razvoju i kvalitetnoj transformaciji sektora znanosti i tehnologije. Glavni aspekti te politike zahtijevaju veća ulaganja u sektoru istraživanja i razvoja na temelju kriterija izvrsnosti, transformaciju tih sustava u cilju povećanja njihove učinkovitosti, poticanje istraživačkih partnerstava, promicanje istraživanja i razvoja u privatnom sektoru usmjerenih na razvoj novih proizvoda i procesa, jačanje sustava potpore za osiguranje kvalitete mladih znanstvenika s ciljem postizanja učinkovitijeg i produktivnijeg prijenosa znanja i uspostavu poticajnog okvira za njihov zajednički razvoj kroz stvaranje klastera izvrsnosti.

U cilju postizanja veće konkurentnosti svih prihvatljivih sektora hrvatskog gospodarstva potrebno je razviti kulturu inovacija, povećati doprinos znanosti i tehnologije gospodarstvu, stvoriti tehnološke platforme za propulzivne sektore, potaknuti suradnju između poduzetništva i postojećih institucija znanja te poticati aktivnosti transfera tehnologije i komercijalizacije inovacija. Stvaranje uvjeta za provođenje transfera tehnologije i potpora gospodarstvu temeljenom na znanju trebalo bi rezultirati znatnim poboljšanjem položaja hrvatskog gospodarstva i njegovih sektora na europskim i svjetskim tržištima.

Prioritetna os 3: Tehnička pomoć

Mjera 3.1: Upravljanje OP-om i izgradnja kapaciteta

Svrha tehničke pomoći je osigurati učinkovitu provedbu programa, razvojne prioritete, prioritetne orijentacije, projekte i aktivnosti. Aktivnosti koje će se provoditi u okviru tehničke pomoći promicat će prepoznatljivost programa i njegovih sastavnih dijelova, kvalitetu provedbe projekta, njegovo praćenje i nadzor nad njegovom provedbom.

U okviru tehničke pomoći provest će se različite studije za procjenu, a javnost će biti obaviještena o rezultatima OPRK-a. U isto vrijeme, potpora tijelima unutar sustava upravljanja i kontrole OPRK-a bit će osigurana s ciljem poboljšanja upravljanja, nadzora i evaluacije Operativnog programa, kao i za zadržavanje stručnog osoblja kroz pokrivanje njegovih povezanih administrativnih troškova i naknada.

2.3.2. Indikativna raščlamba po kategorijama intervencija - namjensko izdvajanje sredstava („*earmarking*”)

Prioritetna os pokrivena OPRK-om pridonijet će kategorijama 01-09 investicija strukturnih fondova na način kako je to određeno u Članku 9 Uredbe 1083/2006. Tablica s indikativnom raščlambom izdataka prema kategoriji prikazana je u 5. poglavlju.

2.4. Usklađivanje s nacionalnom i politikama EU

2.4.1 Usklađivanje s politikama EU

NSRO i OPRK temelje se na strateškim dokumentima Europske unije i Republike Hrvatske. OPRK uzima u obzir te strateške dokumente odabirom ciljeva i aktivnosti relevantnih za Hrvatsku i stvaranjem provedbene strukture za one intervencije koje će najučinkovitije doprinijeti ciljevima utvrđenim u NSRO-u.

Sukladnost OPRK-a sa Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji

OPRK je u skladu sa Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji (CSG) koje definiraju okvir za djelovanje strukturnih i Kohezijskog fonda i identificiraju područja u kojima kohezijska politika može pridonijeti na najučinkovitiji način u realizaciji prioriteta Zajednice koji se odnose na obnovljenu Lisabonsku strategiju kao što je definirana prema Integriranim smjernicama za rast i zapošljavanje. Strateške smjernice Zajednice o koheziji za 2007.-2013. usmjerene su na tri glavne smjernice i uz njih vezane prioritete:

1. Učiniti Europu i njezine regije privlačnijim za ulaganja i rad
2. Poboljšati znanja i inovacije za rast
3. Više kvalitetnijih radnih mjesta

OPRK je u skladu s CSG-om u mjeri određenoj njegovom specifičnom naravi - to je OP koji se financira isključivo od strane EFRR-a i orijentiran je prema poboljšanju konkurentnosti u Hrvatskoj, kako na nacionalnoj tako i na regionalnoj razini.

Prvu gore navedenu smjernicu OP rješava uglavnom putem ekološki prihvatljivih intervencija. OP odgovara potrebi za stvaranjem privlačnije klime za ulaganja i rad promicanjem usklađenosti poduzeća sa zakonima o zaštiti okoliša, rehabilitacijom fizičkog okruženja (uključujući prirodna i kulturna dobra) i podrškom ekološki prihvatljivim tehnologijama.

Što se tiče druge smjernice, preduvjet za to je strukturni pomak gospodarstva prema aktivnostima utemeljenim na znanju, a to zahtijeva akciju na više frontova: rješavanje niske razine istraživanja i tehnološkog razvoja (RTD), osobito u privatnom sektoru, te povećanje regionalnog kapaciteta za stvaranje i usvajanje novih tehnologija te promicanje inovacija.

Obje prioritetne osi u OP-u predviđaju aktivnosti koje su u potpunosti u skladu s ciljevima EU postavljenim u drugoj smjernici.

Treća smjernica (više kvalitetnijih radnih mjesta) odnosi se na intervencije koje se financiraju iz ESF-a. OPRK, koji je financiran od strane EFRR-a, u skladu je s ovim smjernicama neizravno, uzimajući u obzir da će poboljšanje konkurentnosti Hrvatske imati višestruko koristan učinak na zapošljavanje i stvaranje dodatnih radnih mjesta u vitalnim sektorima nacionalnog gospodarstva.

Osim toga, CSG osigurava teritorijalnu dimenziju kohezijske politike, ističući njezinu sposobnost prilagodbe potrebama i karakteristikama točno određenih zemljopisnih izazova i mogućnosti kako bi se ostvario ravnomjerniji razvoj i izgradile održive zajednice u urbanim i ruralnim područjima. Rehabilitacija fizičkog okruženja kao i očuvanje povijesne i kulturne baštine zahvati su koji su u skladu sa smjernicama za teritorijalnu dimenziju kohezijske politike. Štoviše, OP predlaže razvoj ruralnih područja koja ovise o turizmu kroz integrirani pristup kvalitetnim turističkim uslugama; usredotočen na zadovoljstvo potrošača, temeljit će se na gospodarskim, socijalnim i ekološkim dimenzijama održivog razvoja. Usklađenost OPRK-a s CSG-om vidi se iz sljedeće tablice.

Tablica 12: Usklađenost OPRK-a sa Strateškim smjernicama Zajednice o koheziji

STRATEŠKI CILJEVI ZAJEDNICE	PRIORITETNA OS 1	PRIORITETNA OS 2	PRIORITETNA OS 3
1.1. Učiniti Europe i njezine regije privlačnijim za ulaganja i rad			
1.1.1. Proširenje i unaprjeđenje prometne infrastrukture	+		
1.1.2. Jačanje sinergije između zaštite okoliša i rasta	++	++	
1.1.3. Usredotočiti se na intenzivno korištenje tradicionalnih izvora energije u Europi	+	+	
1.2. Poboljšati znanja i inovacije za rast			
1.2.1. Povećati i poboljšati ulaganja u istraživanje i razvoj	++	++	
1.2.2. Olakšati inovacije i poticati poduzetništvo	++	++	
1.2.3. Promicati informacijsko društvo za sve	+	+	
1.2.4. Poboljšati pristup financiranju	+	+	
1.3. Više kvalitetnijih radnih mjesta			
1.3.1. Privući i zadržati više ljudi na radnom mjestu i modernizirati sustave socijalne zaštite	+	+	
1.3.2. Poboljšati prilagodljivost radnika i tvrtki te fleksibilnost tržišta rada			
1.3.3. Povećati ulaganja u ljudski kapital putem boljeg obrazovanja i obučavanja	+	+	
1.3.4. Administrativni kapacitet	+	+	++
1.3.5. Pomoći zadržati zdravu radnu snagu			
Teritorijalna dimenzija kohezijske politike			
2.1. Doprinosa gradova rastu i zapošljavanju	++		
2.2. Ekonomska diversifikacija ruralnih područja	++	+	

2.3. Suradnja			
2.4. Prekogranična suradnja			
2.5. Međunacionalna suradnja		+	
2.6. Međuregionalna suradnja	+		

++ izravna veza, + neizravna veza

Usklađenost OPRK-a sa strategijom Europa 2020.

Dana 3. ožujka 2010., Europska komisija je pokrenula strategiju Europa 2020. - Strategija za pametan, održiv i uključiv rast radi prevladavanja gospodarske krize i pripreme gospodarstva EU za sljedeće desetljeće. Strategija definira sljedeće ciljeve EU:

- 75 % stanovništva u dobi od 20-64 godine treba biti zaposleno,
- 3 % BDP-a EU treba biti uloženo u istraživanje i razvoj,
- Ciljevi "20/20/20" u vezi s klimom/energijom trebali bi biti ispunjeni,
- Udio onih koji rano napuštaju školu trebao biti ispod 10 %
- Najmanje 40 % mlađe generacije trebao bi imati diplomu visokog obrazovanja
- 20 milijuna ljudi manje trebalo bi biti na rubu siromaštva.

Kako bi se ispunili ti ciljevi, EK predlaže niz od sedam vodećih („flagship“) inicijativa u programu Europe 2020. Provedba tih inicijativa je zajednički prioritet, a akcija će biti potrebna na svim razinama; na razini EU, država članica, te na razinama regionalne i lokalne vlasti.

Vodeće („Flagship“) inicijative koje su obuhvaćene OPRK-om 2007.-2013. i njegovim prioritetnim osima su:

1. Unija inovacija - prvenstveno kroz zahvate potpore za istraživanje i razvoj i transfer tehnologije, kao i izgradnju suvremenog poslovanja i infrastrukture koja osigurava stabilno okruženje za inovacije na svim razinama;
2. Digitalna agenda za Europu - kroz zahvate pružanje podrške kao što su modaliteti e-poslovnog razvoja za mala i srednja poduzeća i regionalne institucije za podršku poslovanju koje mogu širiti odgovarajuća znanja i vještine;
3. Resursno učinkovita Europa - intervencije usmjerene na poticanje energetske učinkovitosti u malim i srednjim poduzećima;
4. Industrijske politike za globalizacijsko doba - kroz ulaganja u poslovnu infrastrukturu s ciljem podupiranja i jačanje kvalitetnih i inovativnih, energetski učinkovitih proizvodnih kapaciteta, uglavnom malih i srednjih poduzeća;
5. Agenda za nove vještine i radna mjesta - kroz sufinanciranje intervencija čiji je primarni cilj, između ostalog, stvaranje novih radnih mjesta i jačanje konkurentnosti u poslovnom sektoru nudeći veću poslovnu potporu na svim razinama.

Usklađenost OPRK-a sa Strategijom održivog razvoja EU

Strategija održivog razvoja EU (Strategija) naglašava kontinuiranu opredijeljenost EU da se suoči s izazovima održivog razvoja. Cilj ove strategije je podržavanje potrebnih strukturnih promjena koje će omogućiti gospodarstvima država članica suočavanje s izazovima globalizacije uspostavom jednakih uvjeta u kojima se mogu razvijati dinamika, inovativnost i kreativno poduzetništvo, a da se istodobno osigura socijalna jednakost i zdrav okoliš. Ova namjera se odražava u četiri ključna cilja Strategije - zaštititi okoliša,

socijalnoj pravdi i koheziji, gospodarskom prosperitetu i ispunjavanju međunarodnih obveza.

OPRK je uglavnom usmjeren na postizanje gospodarskog prosperiteta kroz obje svoje prioritetne osi koje su usmjerene na jačanje poslovne infrastrukture, konkurentnosti MSP-a i energetske učinkovitosti te istraživanja, razvoja i transfera tehnologije, iako se kroz spomenute intervencije očekuje pozitivno prelijevanje učinaka (blažeg intenziteta, s obzirom na donekle ograničen opseg ovog OP-a) i na ostala tri cilja.

Ostale sektorske smjernice EU

Pojedinačne sektorske politike i smjernice stvorene na razini EU imaju obvezne ili preporučene zaključke koje treba uzeti u obzir i na nacionalnoj razini. OPRK i njegove djelatnosti u potpunosti poštuju sve relevantne politike i smjernice vezane za povećanje regionalne konkurentnosti. Sektorske smjernice uzete u obzir u formuliranju OPRK-a navedene su u Dodatku 5.

2.4.2. Usklađenost s nacionalnim politikama

Strateški pristup za programsko razdoblje usredotočuje se na provedbu politika usmjerenih na usklađivanje s EU, poboljšanje životnog standarda hrvatskih građana, te promicanje održivog i uravnoteženog razvoja hrvatskih regija i gradova kroz niz proizvodnih i društvenih kapitalnih ulaganja.

Opći cilj NSRO-a je podržati približavanje Hrvatske drugim zemljama EU ubrzanjem gospodarskog rasta i poticanjem zapošljavanja.

Na temelju socio-ekonomske analize i rezultata proširenih konzultacija za postavljanje gore navedene strateške orijentacije, definirano je sljedećih pet tematskih prioriteta NSRO-a:

- Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana dostupnost regija
- Ulaganje u infrastrukturu okoliša za održivi razvoj i unaprjeđenje prirode i životne sredine
- Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva
- Zapošljavanje i razvoj ljudskog kapitala
- Razvoj upravnog kapaciteta.

Strategija OPRK-a pridonosi uglavnom ispunjenju tematskog prioriteta *Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva*.

Unutarnja kohezija zemlje i uravnotežen regionalni razvoj kao horizontalni prioritet u okviru NSRO-a, a time i unutar svih operativnih programa, potaknuti su rastom i razvojem regija na temelju njihovih endogenih uvjeta (njihovog položaja, morfologije terena, klimatskog stanja, prirodnih resursa i društvenog kapitala uključujući i ljudski kapital, tradicionalnih proizvoda i druge tradicije, iskustva stečenog tijekom godina razvoja). Tijekom trenutne financijske perspektive provodit će se intervencije koje promiču konkurentnost regija i uravnotežen regionalni razvoj u okviru onih programa i sektora koji su u stanju pripremiti zrele projekte.

Tablica 13: Usklađenost OPRK-a sa Strateškim okvirom za razvoj (SOR) 2006.- 2013.

Specifični ciljevi OPRK-a	Ciljevi i načela SOR-a 2006.-2013.
Horizontalni prioritet: unutarnja kohezija zemlje i uravnotežen regionalni razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - Osigurati policentrični regionalni razvoj i smanjenje razlika u gospodarskom razvoju i životnom standardu među županijama - Promicanje načela održivog razvoja - Podrška područjima koja zaostaju u razvoju
Strateški cilj 1: Povećanje regionalnog potencijala za ekonomski razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - Osigurati policentrični regionalni razvoj i smanjenje razlika u gospodarskom razvoju i životnom standardu među županijama - Razviti sveobuhvatnu hrvatsku turističku ponudu, s naglaskom na komplementarnosti jadranskog i kontinentalnog turizma - Povećanje ukupne kvalitete i raznovrsnosti hrvatske turističke ponude
Strateški cilj 2: Razvoj poduzetništva	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj povoljne poduzetničke klime kao bitnog preduvjeta za razvoj i prosperitet - Daljnje oživljavanje industrijske proizvodnje - Stvaranje proizvodnje temeljene na visokotehnološkim procesima - Poticanje izvoza - usporavanje rasta vanjskog duga i deficita platne bilance - Promicanje razvoja poduzetništva kao glavnog instrumenta regionalnog razvoja - Postizanje otvorenosti gospodarstva (važnost izvoza, prijenosa tehnologije i znanja) Ostvarivanje povoljne ulagačke klime - Promicanje razvoja poduzetništva kao glavnog instrumenta regionalnog razvoja - Potvrđivanje poduzetništva kao ključne aktivnosti na koju se oslanjaju dinamika i čvrstina društva - Stvaranje primjerenih uvjeta za izravna ulaganja i trajni priljev izravnih stranih ulaganja u izvozni sektor - Jačanje konkurentnosti zemlje stvaranjem produktivnije poslovne klime
Strateški cilj 3: Poticanje izvrsnosti u istraživanju i razvoju	<ul style="list-style-type: none"> - Hvatanje u koštac s neprimjerenim korištenjem rezultata inovacija u razvoju gospodarstva - Povećati ulaganja u znanstvenu infrastrukturu i institucije za transfer znanja - Podići apsorpcijsku sposobnost hrvatskih znanstvenih organizacija što se tiče EU programa za istraživanje i razvoj, osobito putem stvaranja veza s poduzetništvom - Stvaranje uvjeta za transfer znanja i tehnologija u poduzetništvo - Povećanje ulaganja u znanost i istraživanje, stvaranje uvjeta za povećanje ulaganja iz privatnog sektora, uključujući i privlačenje stranog kapitala - Što sveobuhvatniji transfer znanja s ciljem razvoja gospodarstva - Stvaranje fleksibilnih znanstvenih istraživačkih centara s modernom opremom u kojima skupine istraživača mogu raditi na specifičnim projektima - Zajamčiti policentrični razvoj znanstvenih i istraživačkih aktivnosti - Poticanje istraživačkih partnerstava i jačanje sustava potpore za mlade nadarene istraživače - Zajamčiti adekvatna proračunska sredstva za stvaranje infrastrukture potrebne za transfer tehnologije u novoosnovana poduzeća i "spin-off" poduzeća iz sveučilišta i istraživačkih institucija - Postići optimalno korištenje istraživačke opreme i infrastrukture Stvaranje partnerstava između znanstvenih i istraživačkih institucija i privatnog sektora u moderniziranju istraživačke infrastrukture

Donedavno, hrvatska politika **regionalnog razvoja** provodila se kroz različite mjere i bez sustavnog pristupa koji bi obuhvatio cijeli teritorij. Više zakona usredotočilo se na specifična pitanja i uglavnom na područja koja zaostaju (ona pogođena ratom, ili otoke, granična i planinska područja, ili druga područja od posebne državne skrbi).

Hrvatska Vlada je prepoznala potrebu za integriranom, koherentnom regionalnom politikom temeljenoj na rastućoj zabrinutosti zbog produblјivanja jaza u društveno-ekonomskim razlikama i razvojnom potencijalu između različitih dijelova i društvenih skupina u zemlji. U prosincu 2009., donesen je **Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske**⁸⁵, a **Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske od 2011.-2013. (SRR)** usvojena je u lipnju 2010.

Strategijom regionalnog razvoja RH jamči se da su nacionalna politika i regionalna politika EU dovedene na dosljednu, integriranu i učinkovitu razinu, kako bi se omogućilo paralelno korištenje nacionalnih i EU kohezijskih sredstava, kao i da se omogući smanjivanje hrvatskih unutarnjih razlika, a zemlja u cjelini uhvati korak s prosječnim razinama društveno-gospodarskog razvoja u EU.

SRR obuhvaća razvojne prioritete i intervencije usmjerene na izgradnju ukupnog razvojnog kapaciteta, smanjenje nejednakosti i jačanje kapaciteta potpomognutih područja za tržišno natjecanje. Ona također uspostavlja koherentni, jedinstveni politički i pravni okvir za regionalni razvoj, kao i strategiju za izgradnju institucionalnog okvira na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Na županijskoj razini, razvoj se temelji na regionalnim razvojnim dokumentima koji se nazivaju Županijske razvojne strategije (ŽRS) a usklađene su sa SRR. ŽRS su pripremile županijske razvojne agencije u suradnji sa Županijskim partnerskim vijećima, te u skladu s prioritetima definiranim za NUTS 2 regije koji nastoje uskladiti lokalne i regionalne razvojne potrebe s (a) nacionalnim i EU razvojnim prioritetima i (b) dostupnošću sredstava i strateškim dokumentima koji pokrivaju korištenje resursa iz EU i nacionalnih fondova.

SRR je ključni strateški dokument za regionalni razvoj; njime se utvrđuju najvažniji preduvjeti za uspješnu provedbu strukturnih fondova koji se odnose na regionalni razvoj u Hrvatskoj. Usvajanjem Zakona o regionalnom razvoju i usvajanjem SRR od strane Vlade RH, regionalni razvoj i priprema za strukturne fondove unaprijeđen je u tri područja:

- **Zakonodavstvo.** **Zakon o regionalnom razvoju**⁸⁶ daje, usporedno sa Strategijom, pravni okvir za regionalni razvoj i provedbu novih mjera, uključujući financiranje iz strukturnih fondova;
- **Institucionalni okvir i upravljačka struktura** na nacionalnoj i regionalnoj razini (NUTS 2 i NUTS 3 regije), što je vrlo važno za izgradnju kapaciteta i partnerstvo. Zakon također definira ulogu Agencije za regionalni razvoj (osnovane u prosincu 2008.)⁸⁷ i uloge

⁸⁵ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 153/2009), za kojim je slijedilo šest akata sekundarnog zakonodavstva: 1) Vladina Uredba o osnivanju Partnerskih vijeća NUTS 2 regija (NN 38/10), 2) Uredba o Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 153/2009) sa 6 podzakonskih akata: 1) Uredba o osnivanju partnerskih vijeća statističkih regija (NN 38/10), 2) Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji i procjeni županijskih razvojnih strategija (NN 53/2010), 3) Pravilnik o registru županijskih razvojnih agencija (NN 53/2010), 4) Vladina Uredba o indeksu razvijenosti (NN 63/2010), 5) Uredba o središnjoj elektroničkoj bazi razvojnih projekata (NN 66/2010), 6) Odluka Vlade o kategorizaciji jedinica lokalne i regionalne samouprave u skladu s vrijednostima indeksa razvijenosti (NN 89/2010), koji navodi potpomognuta područja definirana zakonom (pri čemu županije spadaju u skupinu I. a općine u skupinama I i II).

⁸⁶ Usvojen u prosincu 2009. (NN 153/2009).

⁸⁷ NN 155/2008.

nadležnih ministarstava, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i županijskih razvojnih agencija;

- **Planiranje i programiranje** na nacionalnoj i regionalnoj razini - SWOT analiza i prioriteta na NUTS 2 razini i stvaranje instrumenata za razvoj županija, NUTS 2 regija i potpomognutih područja, kao i za prekograničnu suradnju. Ova metodologija trebala bi omogućiti višegodišnje programiranje, što je od vitalnog značaja za uspješnu apsorpciju strukturnih fondova.

SRR omogućuje koordinirani pristup održivom društveno-gospodarskom razvoju u zemlji i spaja „top-down“ i „bottom-up“ pristup upravljanja razvojem povezivanjem različitih ministarstava i središnjih državnih institucija s drugim dionicima društveno-gospodarskog razvoja zemlje (na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini), kako bi se postigao uravnoteženiji razvoj zemlje i smanjile društveno-gospodarske razlike.

Ovaj pristup izražen je kroz cilj SRR, a to je pridonijeti gospodarskom rastu i razvoju Republike Hrvatske sukladno načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućiti jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala. To će se postići:

- ostvarenjem bolje povezanosti između lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s nacionalnim razvojnim prioritetima i, naposljetku, s intervencijama strukturnih i Kohezijskog fonda EU,
- osiguranjem potpore svim područjima sa društveno-gospodarskim razvojnim teškoćama za povećanje i optimalno korištenje njihova razvojnog potencijala rješavanjem uzroka razvojnih teškoća, te
- smanjenjem negativnih učinaka državnih granica na razvoj pograničnih područja kroz poticanje prekogranične suradnje.

Tablica 14: Usklađenost OPRK-a sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013.

Specifični ciljevi OPRK-a	Strateški ciljevi SRR 2011.-2013.
Horizontalni prioritet: Unutarnja kohezija zemlje i uravnotežen regionalni razvoj	STRATEŠKI CILJ 1: RAZVOJ ŽUPANIJA I STATISTIČKIH REGIJA Poboljšana povezanost između lokalnih i regionalnih razvojnih potreba, nacionalnih i EU razvojnih prioriteta te dodjele sredstava i izdataka iz nacionalnih i EU razvojnih fondova
	STRATEŠKI CILJ 2. RAZVOJ POTPOMOĞNUTIH PODRUČJA Sva područja u Hrvatskoj kojima se pomaže podupiru se da bi do maksimuma dovela svoj razvojni potencijal suočivši se s uzrocima svojih problema
	STRATEŠKI CILJ 3. RAZVOJ POGRANIČNIH PODRUČJA Negativni učinci na razvoj područja uz nacionalne granice su smanjeni
Specifični cilj 1: Povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj	STRATEŠKI CILJ 1: RAZVOJ ŽUPANIJA I STATISTIČKIH REGIJA
	STRATEŠKI CILJ 2: RAZVOJ POTPOMOĞNUTIH PODRUČJA
Specifični cilj 2: Razvoj poduzetništva	STRATEŠKI CILJ 1: RAZVOJ ŽUPANIJA I STATISTIČKIH REGIJA
	STRATEŠKI CILJ 2: RAZVOJ POTPOMOĞNUTIH PODRUČJA
Specifični cilj 3: Poticanje izvrsnosti u inovacijama i istraživanju	STRATEŠKI CILJ 1: RAZVOJ ŽUPANIJA I STATISTIČKIH REGIJA

Regionalni razvoj bit će podržan korištenjem specifičnih značajki regija i njihovih komparativnih prednosti. To će potaknuti hrvatske regije da postanu konkurentnije na jedinstvenom europskom tržištu, kao i na svjetskom tržištu, te će osigurati rast nacionalnog gospodarstva. Cilj je smanjiti trenutne značajne društveno-gospodarske razlike između regija kroz ulaganja u osnovnu infrastrukturu (kao preduvjet za konkurentnost) i kroz ublažavanje depopulacije nekih regija (to potencijalno može dovesti do provedbe samo u nekim područjima).

Budući da je cijeli teritorij Hrvatske ispunjava uvjete za **Cilj konvergencije** kohezijske politike EU, te uzimajući u obzir da daljnji razvoj ukupne konkurentnosti neće biti moguć bez sudjelovanja najrazvijenijih hrvatskih regija, sve hrvatske županije bit će pozvane da sudjeluju u predloženim aktivnostima.

Načelo uravnoteženog regionalnog razvoja kao horizontalni prioritet primijenit će se na način da se svim regijama daje mogućnost iskorištavanja svojeg potencijala za gospodarski i društveni razvoj u najvećoj mogućoj mjeri. Istodobno će se, u cilju smanjenja regionalnih razlika, dati određene prednosti potpomognutim područjima. Identifikacija potpomognutih područja temelji se na „indeksu“ razvijenosti u skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju

Republike Hrvatske, članci 24. i 25., koji jedinice samouprave dijeli u skupine (potpomognuta područja koja su definirana kao županije spadaju u skupinu I, a općine u skupinu I i II, to jest sve jedinice čiji je razvojni indeks ispod 75 % nacionalnog prosjeka).

Sve samoupravne jedinice koje spadaju u istu kategoriju dobit će istu razinu povlastica (skupina I ima veći opseg povlastica nego skupina II). Povlastice mogu imati tri moguća oblika:

- Dodatne bodove unutar bodovnog procesa,
- Višu razinu intenziteta pomoći⁸⁸, i
- Postotak koji će umjesto podnositelja zahtjeva biti sufinanciran na nacionalnoj razini.

Strategija povećanja razvojnog potencijala regija obuhvaća poslovnu infrastrukturu (komunalnu i potpurnu infrastrukturu unutar poslovnih zona te javnu turističku infrastrukturu), infrastrukturu za e-komunikacije, kao i kulturno-povijesnu baštinu vezanu za razvoj turizma. Podrška gospodarskoj aktivnosti (izravna ili neizravna podrška malim i srednjim poduzećima) mora biti praćena stvaranjem povoljnih uvjeta za radnike i njihove obitelji olakšavajući njihovo sudjelovanje na tržištu rada, čineći na taj način regiju privlačnim mjestom za život i rad. Sve gore navedeno će također pomoći u rješavanju problema prekomjerne koncentracije stanovništva u većim gradovima i depopulacije na selu.

Ulaganja sufinancirana iz **EFRR-a** u području **turizma** usredotočit će se na bolju iskorištenost prirodnih i kulturnih resursa, kao i na druge umjetno stvorene potencijale za razvoj turizma; točnije, usredotočit će se na produženje turističke sezone, privlačenje turista tijekom cijele godine (s ciljem razvoja turizma u kontinentalnim područjima putem posebnih oblika turizma kao što su MICE⁸⁹, toplice, planinski turizam, ruralni turizam, aktivni turizam te turizam temeljen na hobijima, itd.) te na povećanje i poboljšanje strukture stranih posjetitelja. Također će se uložiti naponi za poboljšanje javne infrastrukture za turiste uključujući kulturnu infrastrukturu i gospodarske objekte (smještaj, razonodu, sport, rekreaciju, rehabilitaciju, zabavu, konferencije, i sl.), što je uglavnom u djelokrugu malih i srednjih poduzeća. Konkurentnost hrvatskog turizma stoga će potaknuti i poboljšanje turističkih proizvoda (putem novih objekata i usluga) i intenzivna promocija, te marketinške aktivnosti, kako na domaćem tako i na stranim tržištima. Predložene intervencije u potpunom su skladu sa **Strategijom razvoja hrvatskog turizma** i dugoročnom vizijom koja je dio tog dokumenta.

Razni nacionalni strateški dokumenti utjecali su na OPRK. Tablice u Dodatku 3 pokazuju vezu između različitih nacionalnih strateških dokumenata i predviđenih intervencija za svaku vrstu djelatnosti OPRK-a.

⁸⁸ Intenzitet pomoći - % udio bespovratnih sredstava u ukupnim prihvatljivim troškovima projekta, npr, za MSP, 50 % bespovratnih sredstava u manje razvijenoj regiji, ali samo 40 % ili 35 % u najrazvijenijoj regiji.

⁸⁹Sastanci, poticaji, konferencije, izložbe (Meetings, incentives, conferences and exhibitions)

2.5. Ex-ante evaluacija

Ex-ante evaluacija OPRK-a provedena je između ožujka i lipnja 2012. u skladu s Uredbom Vijeća 1083/2006. Nacrt izvješća predstavljen je glavnim dionicima u lipnju, a konačno izvješće je dostavljeno u kolovozu 2012.

Evaluacija je provedena u okviru IPA 2008 projekta „Ex-ante evaluacija programskih dokumenata i jačanje kapaciteta evaluacije za fondove EU nakon pristupanja“. Glavni referentni dokument o procjeni bio je nacrt OPRK-a iz ožujka 2012.

Izvješće o ex-ante evaluaciji temelji se na sljedećoj metodologiji:

- Istraživanju za stolom pozadinske literature, programskih tekstova, priručnika i druge dokumentacije, uključujući prethodne procjene, izvješća o napretku, godišnja izvješća i dokumente o politikama;
- Analiza podataka praćenih informacija i pokazatelja uspješnosti programa, zajedno sa širim tržištem rada i socio-ekonomskim podacima;
- Strateške konzultacije sa svakim od ključnih dionika, uključujući sva ministarstva koja imaju upravljačke i tematske odgovornosti u odnosu na razne intervencije OP;
- Procjena prioriteta - i, u iznimnim slučajevima pojedinačnih mjera prema postavljenim evaluacijskim kriterijima.

Potpuna ex-ante evaluacija nalazi se u Dodatku 6, dok se izvadak koji sadrži sažetak rezultata nalazi u nastavku.

Glavni zaključci ex-ante procjene predstavljeni su kako slijedi:

- Ciljevi Programa općenito odgovaraju potrebama i mogućnostima opisanim u njegovom analitičkom poglavlju. Izbori politika uglavnom odgovaraju na povezano političko okruženje definirano relevantnim nacionalnim regionalnim i sektorskim političkim okvirima, ali također uzimaju u obzir specifične okolnosti programiranja.
- Intervencijska logika Programa je validna i operativna.
- Strategija je uzela u obzir teritorijalne aspekte.
- Pažnja posvećena turističkom sektoru postavlja pitanje jačeg uključivanja predstavnika ovog sektora u programiranje i upravljanje u budućnosti.
- Predstavljene pokazatelji su u velikoj mjeri prikladni za mjerenje promjena u odnosu na konkretne ciljeve Programa.
- Planirane mjere trebale bi dovoljno promicati načelo jednakih mogućnosti i održivi razvoj, ali utvrđeno je da postoje područja u kojima problem nisu ni jednake mogućnosti niti ekološka pitanja.
- U sektoru istraživanja i razvoja veća uključenost privatnog sektora bila bi korisna već u fazi programiranja.
- Očekivani utjecaj Programa je načelno u skladu sa zacrtanim ciljevima. Socio-ekonomski učinci ograničeni su zbog relativno skromnog iznosa financijskih sredstava alociranih Programu.
- Upravljačka struktura Programa će gotovo sigurno slijediti onu utvrđenu IPA OP-om. S jedne strane sam sustav može se smatrati postavljenim i operativnim, a s druge strane, kako bi bio pouzdano operativan u SCF razdoblju, potrebni su daljnji koraci u razvoju tih institucija.
- Upravljanje OP-om usredotočilo se na razvoj ciljanih planova za projekte provedbe grant shema, a manji naglasak je stavljen na stvaranje i razvoj institucionalnog sustava koji bi postupno mogao postati samoodrživim i isporučiti kontinuirano savjetovanje i pomoć za daljnje korisnike.

Na temelju gore navedenih zaključaka, predložene su sljedeće preporuke:

1. Kako bi se poboljšala učinkovitost rješavanja teritorijalne nejednakosti, poticati, koordinirati i pomagati županije u ažuriranju njihovih županijskih razvojnih strategija i proširiti već planirane povlastice ciljanom dodatnom pomoći nositeljima projekta u potpomognutim regijama.
2. Jačanje učešća predstavnika turističkog sektora na programiranju i odabirima projekta, uključujući i intenzivniju suradnju sa zainteresiranim stranama u turizmu i jedinicama lokalne i područne samouprave.
3. Za sheme istraživanja i razvoja pripremiti produljenje prihvatljivosti za privatni sektor i razmotriti pokretanje pilot-sheme za stjecanje iskustva.
4. Poboljšanje kvalitete glavnih pokazatelja u svrhu procjene.
5. Donijeti potrebnu odluku o upravljačkoj strukturi i sastaviti i objaviti sveobuhvatan plan s obzirom na razvoj uloga sadašnjih institucija uključenih u upravljanje OP-om, uključujući ranije imenovana posrednička tijela.
6. Osmisliti sveobuhvatan skup intervencija u sustavu izvršenja Operativnog programa, uključujući i koordinirane aktivnosti u reviziji i redizajniranju postupaka procjene i sklapanja ugovora, a da bi se ubrzao tempo fizičke provedbu projekata, osnaživanje tehničkih službi za korisnike i fizičke aktivnosti praćenja.
7. Proširiti opseg EU financiranih instrumenata koji su trenutno na raspolaganju za podršku konsolidacije i daljnjeg razvoja lokalnih i pod-državnih institucija nadležnih za pružanje pomoći potencijalnim korisnicima u stvaranju i razvoju projekata.
8. Pratiti horizontalna pitanja (ravnopravno sudjelovanje žena i promicanje sudjelovanja ranjivih skupina kao i održivosti okoliša pri relevantnim aktivnostima).
9. Razviti analitičko poglavlje Operativnog programa radi poboljšanja jasnoće i obuhvata analize kao i usklađenosti između analize i ciljeva.

Na temelju nalaza i preporuka procjenitelja, Operativna struktura OPRK-a revidirana je i uveden je niz poboljšanja u odnosu na njegov sadržaj i oblik. Značajnije promjene, kao i dodatni komentari sažeti su u daljnjem tekstu.

1. Nova "Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske", kao i županijske razvojne strategije pripremit će se za razdoblje 2014.-2020, a uzet će se u obzir i strateški dokumenti EU kao što je strategija EU 2020. Međutim, s obzirom na kraće razdoblje provedbe EFRR OPRK-a, obnavljanje strateških dokumenata koji se odnose na razdoblje 2011.-2013. može se obaviti samo na individualnoj osnovi. Sve aktivnosti unutar PO1. moraju biti u skladu s postojećim teritorijalnim strategijama razvoja (ovo pravilo već se primjenjuje u okviru IPA-e). Podrška za institucionalnu strukturu ispod nacionalne razine predviđena je kroz aktivnosti na nacionalnoj razini (npr. "Program za pripremu i provedbu projekata" MRRFEU-a), kroz potpore potencijalnim prijaviteljima, stalnu komunikaciju i partnerstva sa SRR te kroz aktivnosti PO3.
2. Pojačano je sudjelovanje turističkog sektora. Predstavnici Ministarstva turizma (MT) su aktivno sudjelovali u izradi OPRK-a, pogotovo u socio-ekonomskoj analizi za turistički sektor. MT i Ministarstvo kulture su uključeni u razvoj kriterija odabira zajedno s MRRFEU/SRR, a mogu predložiti strateške projekte koji mogu biti izabrani za dodjelu financijskih sredstava.

3. Preporuka je uzeta u obzir i tako će i privatni poslovni sektor i javni sektor biti uključeni u OPRK sheme dodjele bespovratnih sredstava za istraživanje i razvoj.
4. Pokazatelji su dodatno obrađeni te su u skladu s Tablicom pokazatelja uključenom u posljednje izmjene IPA Operativnog programa 2012.-2013.
5. Poglavlje 4. Operativnog plana Provedba sadrži više informacija o spomenutim problemima koji se također rješavaju putem PO3. OPRK (tj. kroz naknade i obuku za osoblje) , a odgovarajući modaliteti se dalje razvijaju na nacionalnoj razini u okviru postupka pripreme za postupak usklađenosti.
6. Molimo pogledajte prethodni komentar pet.
7. Aktivnosti za jačanje mreže institucija na razinama ispod nacionalne predviđene su nekim nacionalnim akcijama kao i stalnom komunikacijom s regionalnim koordinatorima (uključujući i njihovo sudjelovanje u obuci za potencijalnog podnositelja zahtjeva i druge obrazovne aktivnosti) te unutar PO3.
8. Horizontalna pitanja (osobito spolna ravnopravnost i zaštita okoliša) smatrat će se uvjetima za sve akcije, a predviđeno je i dodatno promicanje tih pitanja kroz izborne kriterije i povezani sustav bodovanja.
9. Analitičko poglavlje OPRK-a razvijeno je. Naprimjer, analiza turističkog sektora provedena je u više detalja, uključujući informacije o kulturnom turizmu, prirodnoj baštini, uvjetima smještaja, itd. potvrđujući navode iz Tablice o SWOT analizi. Isto je učinjeno i za ostale sektore.

2.6. Procjena značajnog utjecaja na okoliš (PZUO)

PZUO za OPRK 2007. - 2013. izrađena je u skladu s odredbama Zakona o zaštiti okoliša (NN 110/07) i Uredbe o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš planova i programa (NN 64/08) procjenjujući potencijalno značajan utjecaj na okoliš koji mogu biti uzrokovan provedbom planova i programa. Članak 56. Zakona o zaštiti okoliša (NN 110/07) propisuje obavezu strateške procjene u sljedećim slučajevima:

1. za planove i programe, isključujući njihove izmjene i / ili dopune, usvojene na nacionalnoj i regionalnoj razini u područjima: poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, energetike, industrije, rudarstva, prometa, telekomunikacija, turizma, gospodarenja otpadom i upravljanja vodama;
2. za županijske prostorne planove i za Prostorni plan Grada Zagreba, osim njihovih izmjena i/ili dopuna.

Strateška procjena se provodi tijekom izrade nacrtu prijedloga plana i programa, prije završetka konačnog prijedloga i početka postupka donošenja kao što je propisano Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07) i Uredbom o strateškoj procjeni okoliša planova i programa (NN 64/08).

PZUO obuhvaća definiciju, opis i procjenu očekivanog utjecaja na okoliš koji bi mogao biti uzrokovan provedbom OPRK-a od 2007. - 2013., kao i racionalne alternative u smislu zaštite okoliša, uzimajući u obzir ciljeve i opseg relevantnog plana ili programa. Cilj i svrha izrade PZUO je procijeniti utjecaj OPRK od 2007. - 2013. na strateškoj razini, pružiti ciljeve i smjernice (mjere) koje će otkloniti ili smanjiti dokazane ključne utjecaje na najnižu moguću razinu i predložiti način uključivanja tih ciljeva i smjernica (mjera) u OP.

Uzimajući u obzir strateške korake koje Hrvatska poduzima da bi postigla gore spomenute opće ciljeve i definirane mogućnosti i ulaganja čija je svrha potpora razvoju poduzetništva

i gospodarstva, što je i jedan od strateških ciljeva NSRO-a, OPRK je strukturiran u tri prioritetne osi.

1. Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija.
2. Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva:
3. Prioritetna os 3: Tehnička pomoć.

Za svaku prioritetnu os postoje predložena ključna područja kao i popis prihvatljivih operacija / aktivnosti unutar svakog ključnog područja širom Hrvatske. Sve prihvatljive aktivnosti koje proizlaze iz ovog OPRK-a nisu definirane lokacijom i veličinom, već isključivo njihovom namjenom.

Sve predložene aktivnosti su prethodno valorizirane kroz razne prihvatljive aktivnosti. Nakon toga, prihvatljive aktivnosti valoriziraju se još jednom kroz pretpostavljene moguće utjecaje na okoliš i odgovarajuće propisane mjere zaštite okoliša, kao i kroz program praćenja stanja okoliša. Ukratko, može se zaključiti sljedeće:

Za veći dio planiranih aktivnosti može se reći da neće imati utjecaj na okoliš.

Aktivnosti provedene u okviru **PO 1**, osim ključnog područja 1.1, namijenjene javnoj poslovnoj i turističkoj infrastrukturi, zasigurno će imati mali ili zanemariv utjecaj na okoliš.

Dominantne aktivnosti koje će utjecati na obilježja okoliša na području u kojima se provode odnose se na ključne djelatnosti za **PO 2** i izravnu podršku produktivnim ulaganjima malih i srednjih poduzeća.

Javne konzultacije oko PZUO održale su se u ožujku 2013., kada se je svim zainteresiranim stranama, uključujući regionalne i lokalne vlasti, predstavnike javnih i znanstvenih institucija i neprofitnog sektora, pružila prigoda da komentiraju i daju svoje prijedloge za poboljšanje planiranih aktivnosti OPRK-a.

Konzultacijski proces uključivao je sljedeće korake:

- Uvodna sjednica javno je najavljena na web-stranici Hrvatske gospodarske komore (HGK) i putem pozivnica, a proces PZUO, njegovi rezultati te OPRK predstavljeni su svima onima koji su prisustvovali sjednici u HGK. Predstavnici MRRFEU i stručnjaci koji su izradili PZUO bili su prisutni i pružili dodatne informacije te odgovarali na pitanja javnosti;
- također, kako je najavljeno ranije na web stranicama ministarstva na hrvatskom i u HGK-u, tijekom jednog mjeseca javnost je u prostorijama MRRFEU mogla dobiti odgovore na svoja pitanja i dodatne informacije vezano za sljedeće dokumente:

- Puni nacrt izvješća o PZUO na hrvatskom jeziku;
- Ne-tehnički sažetak na hrvatskom jeziku;
- Sažetak OPRK-a (ključnih intervencija i detaljniji plan relevantnih investicijskih aktivnosti) na hrvatskom i
- Potpuni nacrt OPRK-a bio je jedini dokument na engleskom jeziku

Međutim, sažetak OPRK-a na hrvatskom zapravo je pružio sve najvažnije informacije koje su najviše zanimale javnost. Prije svega, opis svih planiranih područja intervencije i aktivnosti planiranih za sufinanciranje, što zapravo i nije bilo toliko novo hrvatskoj

javnosti. Naime, budući da je EFRR OPRK 2007.-2013. zapravo modificirani nastavak IPA OPRK 2007.-2013., i to u smislu područja intervencija i ulaganja, on nudi malo promjena, uglavnom zbog ograničenog vremenskog okvira na kraju financijske perspektive, što je zapravo zahtijevalo fokusiranje i usmjeravanje intervencija OP-a.

Štoviše, sve planirane intervencije EFRR-a i relevantni sektori već su predstavljeni hrvatskoj javnosti u lipnju 2010., na javnim konzultacijama za NSRO i OPRK, kad su ti dokumenti izrađeni za razdoblje 2012.-2013., što je zatim suženo na posljednjih šest mjeseci financijske perspektive 2007.-13.

Djelokrug aktivnosti dodatno je ograničen od tog trenutka i nijedan novi sektor, niti područja intervencija nisu uvršteni u OP.

- Nadalje, samo izvješće PZUO izrađeno je i na engleskom i na hrvatskom jeziku, odnosno, bilo je dostupno javnosti tijekom javnih konzultacija i ono također sadrži detaljne opise zahvata koji su planirani u okviru Operativnog programa, te kako se oni odnose prema procesu PZUO i njegovim rezultatima.

2.7. Proces suradnje

Razvoj OPRK-a proveden je kroz opsežne konzultacije koje je prethodno vodilo MINGORP u svojoj ulozi tijela nadležnog za OP. Godine 2012., nakon što je Vladinom Uredbom o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj (SL 97/2012), proces daljnje revizije OPRK-a preuzelo je novo upravljačko tijelo - Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Ovakvom vježbom savjetovanja ostvaruje se u praksi jedno od ključnih načela u pripremi Operativnog programa i strateškog planiranja u cjelini, tj. načelo partnerstva, kao što je definirano u Uredbi Vijeća br. 1083/2006.

Načelo partnerstva uvedeno je uspostavom skupine za izradu nacрта OPRK-a koja se uglavnom sastojala od predstavnika relevantnih javnih ustanova, a njezin sastav predstavljen je u Dodatku 1. Dodatni sastanci specifičnih i širih podskupina također su održani radi rasprave o strukturama pojedinih prioritetnih osi kao i mjerama, poslovanju i indikativnim poljima prihvatljivih aktivnosti. Nakon svakog sastanka, pisani doprinosi i komentari na raspravljena poglavlja podneseni su MRRFEU. Osim o općem sadržaju PO, skupina za izradu nacрта OP-a također je detaljno raspravljala o broju, opsegu i fokusu grant shema OPRK-a (Pozivi za dostavu prijedloga) te o relevantnim strateškim orijentacijama OP-a.

Skupina za izradu nacрта OP-a i njezini članovi također su doprinijeli prikupljanju podataka vezanih za sektorske analize i informacije o sektorskim strategijama. Također je opširno raspravljala o različitim područjima potencijalnih za moguću potporu OPRK sektorima kulture, turizma i zapošljavanja, te o relevantnim sinergijama i razgraničenjima. Doprinos skupine konzultacijama pokazao se osobito korisnim u odnosu na definiranje broja, sadržaja i opsega programa bespovratne pomoći.

Skupina je svjesna činjenice da partnerski pristup čuva transparentnost procesa programiranja i povećava izgleda za konačni uspjeh intervencija koje podržava OP. Iz poštovanja prema tim načelima, skupina je organizirala prvi sastanak partnerskih konzultacija 15. srpnja 2009. na kojem je predstavljen i raspravljen prvi nacrt OP-a. Nakon rasprave članovi su dobili dodatno vrijeme za pisane komentare koji su trebali biti rezultat njihovih razgovora s kolegama iz drugih područja.

Javne konzultacije o NSRO-u i četiri relevantna OP-a koje je organizirao bivši SDURF održane su 18. lipnja 2010. Popis pozvanih sudionika uključivao je regionalne i lokalne vlasti kao i predstavnike javnih i znanstvenih institucija. Tom prigodom predstavljeni su NSRO i OP-i, uključujući i OPRK sa svojim strateškim ciljem, ciljevima, prioritetnim osima, mjerama, aktivnostima i potencijalnim korisnicima. Sudionici su cijelo vrijeme mogli davati komentare i postavljati pitanja, a također su pozvani i da se savjetuju s drugim relevantnim dionicima koje su smatrali primjerenim, te da dostave dodatne komentare i pitanja u pisanom obliku na određenu adresu elektroničke pošte u roku od mjesec dana nakon sastanka. Na sve primljene upite odgovorio je SDURF u suradnji s mjerodavnim ministarstvima i svi oni su uzeti u obzir pri izradi nacрта OPRK-a.

Godine 2012., osnovan je "Nadzorni odbor u sjeni" za OPRK 2007.-2013. paralelno s IPA IIIc Sektorskim nadzornim odborom. "Nadzorni odbor u sjeni" bio je sastavljen od ključnih dionika nužnih za proces učinkovitog upravljanja koji su predstavljali sve stranke u skladu s člankom 11. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006; tj. od predstavnika tijela javne vlasti, gospodarskih i socijalnih partnera, tijela koja predstavljaju civilno društvo, nevladinih organizacija i tijela odgovornih za promicanje jednakosti spolova te drugih horizontalnih pitanja. Sudionici su imali priliku saznati koje mjere se planiraju financirati iz SKF-a u okviru OPRK-a 2007.-2013. te koji se kriteriji planiraju za odabir projekata, kao i sva ostala ključna pitanja vezana uz ovaj OP.

2.8. Horizontalne teme

Uložit će se svi naponi kako bi se zajamčilo da su intervencije u okviru OPRK-a u skladu s europskim horizontalnim načelima **jednakih mogućnosti** (spolna jednakost, uklanjanje diskriminacije svake vrste), **održivog razvoja** i **informacijskog društva**. U vezi s ostalim horizontalnim politikama, OPRK neće imati izravni učinak u smislu sustava socijalne zaštite i vladine transparentnosti budući da je prvenstveno riječ o programu jačanja ekonomskog razvoja.

Horizontalne politike razmatrat će se u svim fazama programiranja, od nacрта i prijave do izbora i provedbe te, naposljetku, do praćenja i evaluacije. Svaka prioritetna os OPRK-a 2007. - 2013. doprinijet će izabranim horizontalnim politikama u različitoj mjeri. U skladu s očekivanjima Europske unije, ispunjavanje horizontalnih prioriteta pratit će se u skladu s potrebama, kako na programskoj tako i na projektnoj razini. Obveze tijela unutar institucijskog sustava OPRK-a vezane uz horizontalna pitanja tijekom svih faza provedbe bit će opisane u pravilima za upravljanje i nadzor OP-a, kao i u internim priručnicima.

2.8.1. Jednake mogućnosti

Hrvatska potpuno podupire politike EU na području jednakih mogućnosti i smatra ravnopravnost spolova preduvjetom za ispunjavanje općih EU ciljeva rasta, zapošljavanja i socijalne kohezije. Povećano sudjelovanje žena na tržištu rada nudi jamstvo njihove ekonomske neovisnosti i značajan doprinos ekonomskom razvoju i održivosti sustava socijalne zaštite. Hrvatska priznaje da je ključno ojačati ravnopravnost spolova na području zapošljavanja i socijalnih politika i nastaviti napore da se uklone zapreke punom sudjelovanju muškaraca i žena na tržištu rada. U rujnu 2011., Hrvatski sabor je usvojio Nacionalnu politiku za promicanje spolne jednakosti za razdoblje 2011.-2015. (NN 88/11).

Među ciljeve politike ubraja se smanjenje nezaposlenosti žena i uklanjanje diskriminacije, promicanje ženskog poduzetništva i bolja primjena relevantnog radnog zakonodavstva.

Obveza poštovanja jednakih mogućnosti, kao jedan od horizontalnih prioriteta EU, propisana je navođenjem uvjeta za pružanje pomoći unutar djelokruga svake od prioritarnih osi, izravno ili neizravno. Kako bi se zajamčilo da su ta načela uzeta u obzir na svim razinama provedbe OPRK-a, usvojit će se sljedeći postupci:

- **Informiranje i promidžba:** svijest o tome da se zajamči i pokaže promocija i poštivanje ravnopravnosti spolova i načela jednakih mogućnosti u provedbi projekata OPRK promicat će se tijekom kampanje informiranja i promidžbe koje će biti dio procesa poziva za dostavu prijedloga projekata.
- **Odabir projekata:** Načelo će biti uključeno u postupke prijave i odabira projekata kako bi se prijavitelji potaknuli da u potpunosti vode računa o jednakim mogućnostima. Svi projekti morat će pokazati kako će pridonijeti jednakim mogućnostima, čime će pokazati kako su problem uzeli u obzir.
- **Ugovaranje:** Zahtjev da se poštuje jednakost mogućnosti tijekom provedbe projekta bit će ugrađen u ugovore s korisnicima, te će biti provjeren kao dio postupaka praćenja i izvješćivanja.
- **Praćenje:** Za procjenu rezultata postignutih OPRK-om u vezi s jednakim mogućnostima, u sustav praćenja projekta bit će ugrađeni pokazatelji. Rezultate će kvartalno procjenjivati Odbor za praćenje Programa, a izvještaj o djelatnostima povezanim s jednakim mogućnostima bit će uključen u godišnja izvješća o provedbi.
- **Procjena:** Plan procjene OPRK predviđa provođenje procjene tijekom provedbe koja bi uključivala pitanje u kojoj mjeri su kriteriji odabira, sustavi praćenja i procedure podržali provedbu horizontalnih načela.

2.8.2. Održivi razvoj

Europsko vijeće (EC) postavilo je strateški cilj da EU *postane najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo u svijetu temeljeno na znanju, sposobno za održivi ekonomski rast s više boljih radnih mjesta i većom socijalnom kohezijom*. Strategija održivog razvoja EU temelji se na ovoj političkoj opredijeljenosti i nadopunjuje ju s ekološkom dimenzijom, priznajući da dugoročno gospodarski rast, socijalna kohezija i zaštita okoliša moraju ići ruku pod ruku. EK smatra održivi razvoj ključnim načelom svih politika i aktivnosti EU. Godine 2005., Europska komisija usvojila je "Deklaraciju o vodećim načelima za održivi razvoj". Na temelju tih načela, u lipnju 2006. EK zatim je usvojila ambicioznu i sveobuhvatnu Strategiju održivog razvoja koja je revidirana u srpnju 2009., što naglašava opredijeljenost EU prema uključivanju održivog razvoja u široki raspon njezinih politika.

Hrvatski naponi za ispunjenjem načela održivog razvoja utisnuti su u strateške dokumente sastavljene tijekom posljednjih nekoliko godina, od kojih su najvažniji Strateški okvir za razvoj, 2006.-2013. (2006.), Nacionalna strategija zaštite okoliša (2002.), Strategija energetskega razvitka Republike Hrvatske (2002.), Nacionalna strategija gospodarenja otpadom (2005.), Nacionalni akcijski plan za zaštitu i unapređenje kakvoće zraka 2008.-2011., kao i Nacionalna strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti (2008.).

U skladu s navedenim, inovativne tehnologije uvedene u hrvatski gospodarski sektor, na primjer, morat će imati bilo pozitivan ili barem neutralan utjecaj na klimatske promjene. Izravna potpora prvenstveno će se dodijeliti onim aktivnostima i projektima koji promiču

nadogradnju postojećih tehnologija u cilju ublažavanja utjecaja na okoliš, kao i na uvođenje ekološki prihvatljivih tehnologija.

Načela održivog razvoja uključena su u sve prioritetne osi i planirane aktivnosti OPRK-a. Predviđene aktivnosti podržat će poduzeća ne samo u stjecanju nove opreme i tehnologija koje su u skladu s okolišnim propisima, već i u aktivnostima provedbe europskih normi zaštite okoliša i sustava upravljanja.

Posebna pozornost bit će posvećena smanjenju potrošnje energije i sirovina u gospodarstvu; poticanju suradnje među tvrtkama, nevladinim organizacijama i znanstvenim institutima za razvoj ekološki prihvatljivih proizvodnih procesa i proizvoda; kompleksnoj podršci za zadovoljavanje zahtjeva EU u području zaštite okoliša i emisija, provedbi i naknadnom certificiranju sustava upravljanja okolišem u tvrtkama, itd. Sve te aktivnosti usmjerene su na poboljšanje učinkovitosti i konkurentnosti poduzeća i gospodarstva, kao i na smanjenje negativnih učinaka brzog gospodarskog razvoja na prirodu.

Poticanje transfera modernih tehnologija i inovacija prilagođenih europskim standardima zaštite okoliša dovest će ne samo do poboljšanja konkurentnosti hrvatskih poduzeća, nego i do smanjenja njihova negativnog utjecaja za okoliš.

Aktivnosti u sklopu ovog OP-a procjenjivat će se kako bi se osiguralo da nemaju negativan utjecaj na okoliš. Osim toga, u Strateškoj procjeni okoliša dano je niz preporuka u vezi s OP-om.

Kako bi se osiguralo da se održivost i zaštita okoliša uzimaju u obzir tijekom provedbe programa, provodit će se sljedeći postupci:

- **Informiranje i promidžba:** Promicanje zaštite okoliša i održivog razvoja bit će uključeno u informativne i promidžbene kampanje te u materijale u sklopu natječaja i natječajnih postupaka.
- **Odabir projekata:** Projekti sufinancirani od strane Operativnog programa morat će u potpunosti poštovati odredbe Direktive o procjeni utjecaja na okoliš, nalaze Strateške procjene i Direktivu Natura 2000. Odgovarajući postupak procjene i kriteriji odabira bit će primijenjeni u fazi odabira kako bi se osiguralo da su projekti u skladu s navedenim smjernicama. Kandidati će morati pokazati da njihov projekt **neće imati štetan utjecaj na okoliš**, potvrditi da je ekološki neutralan i/ili pokazati kako će projekt dati pozitivan doprinos održivom razvoju.
- **Ugovaranje:** Moguće posljedice procjene utjecaja na okoliš tijekom faze odabira bit će prikazane u ugovorima s korisnicima, te će biti provjerene u sklopu unutarnjih kontrola i revizije.
- **Praćenje:** Bit će pripremljen pregled u vezi s pitanjem provedbe načela zaštite okoliša i održivog razvoja u godišnjim provedbenim izvješćima Operativnog programa.
- **Procjena:** Utjecaj OPRK-a u vezi sa zaštitom okoliša i održivog razvoja smatra se dijelom ex-ante procjene te će biti uključen u buduće procjene, gdje god to bude relevantno.

2.8.3. Informacijsko društvo

Politike informacijskog društva odnose se na temeljne ciljeve Lisabonske strategije rasta i zapošljavanja. One potiču rast produktivnosti, stvaraju otvoreno i konkurentno digitalno gospodarstvo te stimuliraju inovacije kako bi se lakše uhvatilo u koštac s globalizacijskim i demografskim promjenama. Tehnološki napredak i korištenje IKT-a poboljšava rast produktivnosti i stvaranje novih tržišta. Ulaganje u IKT potiče inovacije, poboljšava poslovne procese i smanjuje administrativni teret tvrtki, na taj način pridonoseći ukupnom povećanju konkurentnosti zemlje na međunarodnim tržištima. U isto vrijeme, korištenje IKT-a povećava učinkovitost u javnoj upravi.

OPRK će horizontalno podržavati razvoj informacijskog društva u Hrvatskoj kroz aktivnosti koje poboljšavaju dostupnost komunikacije, tehnologije i primjene IT-a u poslovnoj infrastrukturi. OPRK će također pridonijeti poticanjem boljeg korištenja IKT-a i od strane javnih tijela na nacionalnoj i regionalnoj razini, kao i privatnih poduzeća, u smislu promicanja e-poslovnog korištenja. Osim toga, u središtu pozornosti OPRK-a bit će optimizacija određenih usluga koje pružaju središnje državne vlasti kroz integriranje tehnološke i provedbene infrastrukture.

2.8.4. Klimatske promjene i otpornost na katastrofe

Utjecaji klimatskih promjena postaju sve očitiji u cijeloj Europi. Izgradnja kapaciteta za borbu s neizbježnim učincima klimatskih promjena potrebna je na svim ključnim područjima politike EU, te ima poseban značaj za programe izdataka, poput onih koje financira Kohezijska politika. Otpornost na rizike od katastrofa, prevencije i upravljanje bit će unaprijeđeni u pripremi i provedbi odgovarajućih programa. Dužnu pozornost će se posvetiti i na otpornost fizičke infrastrukture na prirodne i umjetne katastrofe u skladu s bilo kojim zahtjevom koji može biti naveden u relevantnom zakonodavstvu Europske unije. U skladu s Tehničkim uputama o integriranju prilagodbe klimatskim promjenama u programe i ulaganja Kohezijske politike COM (2013.)¹³⁵, moguće posljedice klimatskih promjena pokušalo se riješiti unutar faze programiranja, odnosno pri izradi ovog OP-a, i to na sljedeći način:

- Hvatanjem u koštac s klimatskim promjenama u okviru različitih područja koja su pokrivena u analitičkom poglavlju ovog Operativnog programa, uključujući i SWOT;
- Pružajući mogućnosti za izravno financiranje aktivnostima prilagodbe klimatskim promjenama, kao što su, primjerice, ulaganja u energetske učinkovitost u malim i srednjim poduzećima koja bi pomogla u smanjenju emisije stakleničkih plinova, što u konačnici ima za cilj sprječavanje i ublažavanje rizika klimatskih promjena.

Na razini provedbe projekta cilj je stvoriti uvjete za korisnike projekta za pripremu prijedloga u kojima se uzimaju u obzir prilagodbe klimatskim promjenama. Paralelno s tim, potrebno je također da odgovarajuće upravljačko tijelo prati provedbu projekata. To će biti učinjeno kroz pružanje tehničke podrške i savjeta suradnicima na projektu i neprestano praćenje projekata tijekom i nakon provedbe te, kad god je to moguće, uz podršku okolišnih partnera / stručnjaka za prilagodbu.

POGLAVLJE 3: PRIORITETNE OSI

3.1. Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija

Prioritetna os 1 doprinosi ostvarenju specifičnog cilja Programa "Povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj" kroz sljedeće vrste aktivnosti:

3.1.1. Podrška razvoju javne infrastrukture

3.1.1.1. Glavni ciljevi

Prioritetna os 1 OPRK-a usmjerena je na uspostavljanje i razvijanje javne infrastrukture, odnosno poduzetničke i turističke infrastrukture u cilju povećanja atraktivnosti hrvatskih regija za poduzetnike i radnike, stanovnike i posjetitelje, kao i za poticanje gospodarskog razvoja i stvaranja novih radnih mjesta. Ulaganja će se usredotočiti na: poboljšanje učinkovitosti, kapaciteta, kvalitete i privlačnosti postojećih poduzetničkih zona, novih i postojećih poslovnih inkubatora i ostalih potpornih tijela koja grupiraju i pružaju podršku MSP-ovima, te povećanje infrastrukturnog kapaciteta za povećanje turističke aktivnosti.

U skladu sa specifičnim ciljem "Povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj", ova prioritetna os također se usredotočila na pripremu većih infrastrukturnih projekata regionalnom dimenzijom i međuregionalnom važnošću koji se odnose na specifične regionalne razvojne potrebe.

Specifični ciljevi Prioritetne osi 1 Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija su:

- Potpora tijelima javne vlasti u kreiranju i/ili razvoju operativne poduzetničke, znanstveno-istraživačke i inovacijske te turističke infrastrukture koja pruža mogućnosti za održiv razvoj poslovanja i privlačenje ulaganja te tako doprinosi otvaranju novih radnih mjesta i smanjenju društveno-gospodarskih nejednakosti među regijama;
- Jačanje regionalnih turističkih potencijala za razvoj tržišno održivih, raznolikih, teritorijalno specifičnih turističkih proizvoda s višom dodanom vrijednošću;
- Priprema projekta; pružanje podršku za pripremu većih infrastrukturnih projekata s regionalnom dimenzijom za sljedeće programsko razdoblje kako bi se osiguralo kontinuirani razvoj regija.

3.1.1.2. Očekivani utjecaji

Očekuje se da će uspješna provedba mjera u sklopu Prioritetne osi 1 povećati ukupnu konkurentnost hrvatskih regija i pridonijeti usporavanju rasta regionalnih nejednakosti pojačavajući privlačnost regija za poduzetnike, radnike, posjetitelje i stanovnike.

Konkretnije, ova prioritetna os poduprijet će i razvoj potencijala hrvatskih regija doprinoseći:

- Većoj privlačnosti za ulagače;
- Stvaranju mogućnosti za zapošljavanje;
- Osnivanju novih malih i srednjih poduzeća;
- Većoj privlačnosti za život lokalnog stanovništva u pojedinim regijama zbog poboljšanih gospodarskih i socijalnih uvjeta (smanjenje iseljavanja na razini NUTS 3);

- Obogaćivanju i raznolikosti hrvatske turističke ponude;
- Jačanju međuregionalne suradnje na NUTS 2 razini.

Predviđa se da će poslovne zone s poboljšanom infrastrukturom biti u mogućnosti pružiti dodatne usluge, stvarajući dodanu vrijednost potencijalnim investitorima kroz centre za obuku, centre za transfer tehnologije s inkubacijskim centrima, istraživačke i razvojne centre, poslovne, logističke i distribucijske centre, centre izvrsnosti, itd. i nove usluge s dodanom vrijednošću, čime bi se povećale stope popunjenosti zona i stvorila nova radna mjesta.

Drugi očekivani učinak je doprinos povećanju atraktivnosti turističkih destinacija, produljenjem turističke sezone kroz privlačenje turista tijekom cijele godine, podupirući turizam i na kopnu, te većem broju i poboljšanoj strukturi stranih posjetitelja. Kroz ovu aktivnost omogućit će se jača integracija objekata kulturne baštine od nacionalnog interesa u društveni i gospodarski život regija.

3.1.1.3. Kvantificirani ciljevi i pokazatelji

PO1 - Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija

Mjera 1.1. Podrška javnoj infrastrukturi

Cilj	Indikator	Vrsta pokazatelja	Definicija	Jedinica	Osnovna vrijednost (2007.)	Izvor	Učestalost revizije	Cilj (2012.)	Cilj (2014.)	Cilj (2016.)
Povećati privlačnost hrvatskih regija poduzetnicima, radnicima, stanovništvu i posjetiteljima	Nova radna mjesta	Zajednički pokazatelj (1;2;3) Pokazatelj rezultata	Bruto radna mjesta, ekvivalent punog radnog vremena (FTE) - novo radno mjesto stvoreno kao izravni rezultat nove/unaprjeđene poslovne/turističke infrastrukture (2 godine nakon završetka projekta)	Broj FTE (po spolu)	0	MIS *	Kvartalno	50	75	200
	MSP osnovana unutar nove/unaprjeđene infrastrukture	Indikator rezultata	Broj osnovanih/proširenih MSP-a zbog nove/unaprjeđene poslovne/turističke infrastrukture (2 godine nakon završetka projekta)	Broj MSP-a	0	MIS *	Kvartalno	10	25	60
	Posjeti potpomognutim kulturnim i turističkim objektima	Indikator rezultata	Povećanje broja posjeta potpomognutim kulturnim i turističkim objektima (2 godine nakon završetka projekta)	Broj posjeta	0	MIS *	Kvartalno	6.000	12.000	18.000
	Broj projekata (Turizam)	Ključni indikator (34) indikator neposrednog rezultata	Broj projekata s ciljem razvoja turističke industrije u regiji - završen projekt javne turističke infrastrukture	Broj projekata	0	MIS*	Kvartalno	3	12	15

	Broj projekata kojima je cilj promicanje tvrtki, poduzetništva, novih tehnologija	indikator neposrednog rezultata	Broj projekata vezanih uz novu izgradnju i obnovu postojeće javne infrastrukture	Broj projekata	0	MIS*	Kvartalno	2	13	18
	Pripremljeni projekti za zalihu projekata	indikator neposrednog rezultata	Prijave projekata s potpunom dokumentacijom spremnih za dodjelu bespovratnih sredstava tvrtkama	Broj projekata prijava	0	MIS*	Kvartalno	20	20	20
Poduprijeti nadležna tijela u pripremi projekata u razdoblju 2014.-2020.	Pripremljeni regionalni projekti	indikator neposrednog rezultata	Broj pripremljenih projekata (sa svom potrebnom tehničkom dokumentacijom) spremnih za provedbu	Broj projekata	0	MIS*	Kvartalno	0	0	10
	Sudionici s regionalne razine na edukacijama o pripremi/ upravljanju projektima	indikator neposrednog rezultata	Broj sudionika iz javnih tijela na regionalnoj i lokalnoj razini koji su pohađali radionice o pripremi ili provedbi projekata	Broj sudjelovanja (muškaraca/žena)	0	MIS*	Kvartalno	100	150	200

3.1.1.4. Indikativni popis operacija

Ova intervencija provodit će se kroz sljedeće vrste aktivnosti usmjerene na potporu javne poduzetničke i turističke infrastrukture:

- Ulaganja u poduzetničku infrastrukturu kao što su poslovni inkubatori, opremanje postojećih poslovnih zona i drugih poduzetničkih potpornih institucija sa svom potrebnom infrastrukturom potrebnom za privlačenje ulaganja u rast i zapošljavanje;
- Intervencije u području javne turističke infrastrukture, uključujući objekte kulturne baštine, s naglaskom uglavnom na izgradnju novih i rekonstrukciju/modernizaciju postojećih kapaciteta, poboljšanje javnih prostora unutar turističkih destinacija, unaprjeđenje i diversifikaciju objekata i mogućnosti unutar turističkih odredišta;
- Priprema projekata i pomoć u njihovoj provedbi, s naglaskom na pripremu velikih infrastrukturnih projekata s regionalnom dimenzijom za sljedeće programsko razdoblje.

3.1.1.5. Indikativni popis korisnika/ciljanih skupina

Potencijalni korisnici intervencija pod PO 1 OPRK-a su:

- Ministarstvo za regionalni razvoj;
- Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihove razvojne agencije;
- Nacionalne/regionalne/lokalne javne ustanove ili udruge;
- Druge regionalne poduzetničke potporne organizacije i institucije koje predstavljaju poslovnu zajednicu, gospodarstvo, profesionalna udruženja, gospodarsku komoru, trgovačku i obrtničku komoru, savez zadruga, itd.;
- Javna poduzeća u vlasništvu jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave;
- Nacionalne/regionalne/lokalne turističke zajednice i udruge;
- Neprofitne organizacije iz privatnog sektora, kao što su nevladine udruge, zaklade i druge udruge uključujući one strukovne;
- Tijela s mjesnom nadležnošću uspostavljena na nacionalnoj razini⁹⁰, i
- Mala i srednja poduzeća - kao ciljna skupina (ali ne i izravni korisnik u ovoj PO).

⁹⁰ Nacionalni parkovi i parkovi prirode

3.2. Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Prioritetna os 2 doprinosi ostvarenju specifičnih ciljeva Programa razvoj poduzetništva i poticanje izvrsnosti u inovacijama i razvoju i sadrži dvije mjere:

Mjeru 2.1. Razvoj poslovne klime i konkurentnosti MSP-a i

Mjeru 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije

3.2.1. Glavni ciljevi

Kroz sljedeće intervencije ova Prioritetna os ima za cilj pružiti bolju podršku **razvoju konkurentnosti** pomažući održivi rast produktivnosti, jačanje njihove sposobnosti da se natječu na međunarodnom tržištu i poboljšanje ključnih elemenata koji osiguravaju pozitivno poslovno okruženje kao način za povećanje regionalne konkurentnosti i brži gospodarski rast. Ova Prioritetna os ima za cilj poboljšanje ukupne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva kroz poboljšanje uvjeta za inovacije u javnom sektoru istraživanja, razvoja i inovacija i na taj način podržati stvaranje baze novih ideja i tehnoloških rješenja, što čini osnovu za gospodarski rast i uspostavu konkurentnosti gospodarstva, a podržat će i stvaranje i rast tehnologije kao i na kao i na znanju istaknutih poduzetnika.

Specifični ciljevi Prioritetne osi 2. Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva su:

- Povećanje učinkovitosti javne uprave u cilju stvaranja boljih uvjeta za povoljnije poslovno okruženje;
- Poboljšanje razina učinkovitosti i produktivnosti malih i srednjih poduzeća podupirući ulaganja vezana uz inovacije u proizvodnim procesima i uvođenjem rezultata istraživanja i razvoja u proizvodnju što će dovesti do povećanja razvojnih potencijala za nove i konkurentne proizvode;
- Poboljšanje kvalitete institucionalne podrške razvoju MSP-a na nacionalnoj i regionalnoj razini, što će dovesti do boljeg zadovoljenja potreba malih i srednjih poduzeća i jačanja baze znanja poduzeća kroz jačanje njihovih potpornih institucija u prijenosu znanja;
- Poboljšanje kvalitete turističkih proizvoda kroz podizanje učinkovitosti malog i srednjeg poduzetništva u sektoru turizma putem poboljšanja strukture smještajnih objekata i prateće infrastrukture, čime će se pridonijeti kvaliteti turističke ponude, povećanju popunjenosti, a time i zaposlenosti.
- Poticanje umrežavanja i udruživanja;
- Izgradnja kapaciteta visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija za transfer tehnologije i bolju suradnju s gospodarstvom;
- Približavanje aktivnosti istraživanja, inovacija i istraživačke izvrsnosti potrebama hrvatskog gospodarstva;

- Poboljšanje općih uvjeta za istraživanje, razvoj i inovacije kroz infrastrukturne investicije te ulaganja u potrebnu istraživačku opremu;
- Jačanje kapaciteta za pripremu projekata za strukturne fondove i priprema zalihe projekata za sljedeću financijsku perspektivu.

3.2.2. Očekivani utjecaji

Od intervencija u okviru Prioritetne osi 2 OPRK-a očekuje se povećanje konkurentnosti hrvatskih regija kroz izravne i neizravne potpore malim i srednjim poduzećima te javnim visokim učilištima i znanstvenim organizacijama kao čimbenikom održivog gospodarskog rasta. Od njih se očekuje kako će uspostaviti jasan put za razvoj Hrvatske temeljen na istraživanju i inovacijama i proizvesti veću primjenu inovativnih i naprednih tehnologija u poslovanju, što bi rezultiralo povećanjem produktivnosti i učinkovitosti, dodanom vrijednošću i motivacijom za razvoj novih poduzeća, kao i poboljšanjem kvalitete institucionalne podrške razvoju malih i srednjih poduzeća na nacionalnoj i regionalnoj razini, što će dovesti do boljeg uočavanja potreba malih i srednjih poduzeća.

Konkretnije, ulaganja u OPRK poboljšat će uvjete za uspješan razvoj poduzetništva na temelju istraživanja i inovacija i povećane konkurentnosti, to jest, trebala bi rezultirati:

- Jačanjem kapaciteta i sposobnosti malih i srednjih poduzeća pružatelja usluga čineći kvalitetne usluge poslovnog savjetovanja na svim razinama dostupnijim MSP-u;
- Jačanjem konkurentske sposobnosti malih i srednjih poduzeća na nacionalnoj i regionalnoj razini;
- Poboljšanim, raznolikim i proširenim proizvodima turističkih odredišta i ponude te povećanom integracijom s prirodnim resursima, kulturnim nasljeđem i drugim civilizacijskim potencijalima za razvoj turizma;
- Jačanjem kapaciteta javnog sektora i sektora istraživanja, razvoja i inovacija za prijenos tehnologije;
- Poboljšanim uvjetima za razvoj gospodarstva temeljenog na znanju putem transfera tehnologije i potpora za istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije;
- Osnivanjem i unaprjeđenjem infrastrukture povezane s istraživanjem i inovacijama;
- Jačanjem administrativnih kapaciteta i spremnosti za korištenje strukturnih instrumenata za istraživanje, razvoj i inovacije (priprema projekata i projektne dokumentacije).

3.2.3. Kvantificirani ciljevi i indikatori - PO 2 - Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Mjera 2.1. razvoj poslovne klime i konkurentnosti MSP-a

Cilj	Indikator	Vrsta indikatora	Definicija	Jedinica	Osnovna vrijednost (2007.)	Izvor	Učestalost revizije	Cilj (2012.)	Cilj (2014)	Cilj (2016.)
Razvoj poduzetništva	Potaknuta ulaganja (u potpomognute MSP-ove)	Ključni indikator (10) Indikator rezultata	Privatna ulaganja s učešćem javnih potpora poduzetnicima (bespovratna sredstva)	mil. EUR	0*	MIS**, projekti	Kvartalno, uklj. 1 godinu po završetku projekta	0	4,75	70
	Broj projekata (turizam)	Ključni indikator (34) Indikator rezultata	Broj projekata s ciljem razvoja turističke industrije u regiji	Broj	0	MIS**	Kvartalno	0	0	10
	Povećanje broja noćenja u potpomognutim objektima	Indikator rezultata	Registrirani broj noćenja u objektima kojima je dodijeljena potpora	Postotak	0	MIS**	Kvartalno, uklj. 1 godinu po završetku projekta	0	0	100
	Trajanje turističke sezone u danima u potpomognutim objektima	Indikator rezultata	Registrirani broj dana popunjenosti u objektima kojima je dodijeljena potpora	Broj	0	MIS	Kvartalno	0	0	1.500

Poboljšati javnu potporu tvrtkama	Sveobuhvatni sustav alata za praćenje ustanovljene poduzetničke klime	Indikator neposrednog rezultata rezultata	Sveobuhvatni sustav alata sastoji se od metodologija, studija i registra poduzetničkih potpora koji se provodi u potpomognutim županijama i ministarstvu	Broj županija i ministarstvo	0	MIS **	Kvartalno	0	21	21
	Potpomognuti stručnjaci za potporu tvrtkama	Indikator neposrednog rezultata	Stručnjaci za područje obavljanja poslovnih usluga koji su primili obuku iz pružanja savjetodavnih usluga	Broj stručnjaka koji su primili certifikat	0	MIS **	Kvartalno	100	100	100
	Potpomognute poduzetničke potporne institucije (PPI)	Indikator neposrednog rezultata	PPI i poslovna udruženja koji su primili pomoć u vidu treninga za pružanje poslovnih savjetodavnih usluga i poboljšanja komunikacije s poslovnom zajednicom;	Broj potpomognutih PPI-a i poslovnih udruženja	0	MIS**	Kvartalno	31	119	200
Poboljšanje konkurentnosti MSP-a	Potpomognuti pojedini MSP i klasteri	Indikator neposrednog rezultata	Tvrtke (MSP i klasteri) koje su primile potporu kroz savjetodavne usluge i bespovratna sredstva;	Broj tvrtki koje su primile potporu	0	MIS**	Kvartalno	220	365	669
	Broj kreveta u potpomognutim objektima	Indikator neposrednog rezultata	Registrirani broj kreveta u objektima koji su dobili bespovratna sredstva	Broj	0	MIS	Kvartalno	0	0	200

Mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije

Poticanje izvrsnosti u inovacijama i istraživanju	Potpisani sporazumi o suradnji između visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija s poduzetništvom/in dustrijom	Indikator rezultata	Projekti financirani iz grant sheme prema kojima su potpisani ti sporazumi, najviše 2 godine po završetku projekta	Broj sporazuma	0	MIS**	Kvartalno, 5 godina po završetku projekta	0	2	15
	Znanstvene publikacije objavljene širom svijeta o projektnim aktivnostima	Indikator rezultata	Projekti financirani iz grant sheme moraju objavljivati znanstvene publikacije širom svijeta da bi pridonijeli prvorazrednom znanstvenom istraživanju	Broj znanstvenih publikacija objavljenih širom svijeta o projektnim aktivnostima	0	MIS*	Kvartalno, godišnje, 5 godina po završetku projekta	0	0	n/a ⁹¹
	Broj novih tvrtki koje se nalaze u Biocentru	Indikator rezultata	Pokrenut program bioinkubacije	Broj novih tvrtki	0	MIS*	Kvartalno, 5 godina po završetku projekta	0	0	7
	Broj stvorenih radnih mjesta	Indikator rezultata	Broj novih zaposlenika u novim tvrtkama koje se nalaze u Biocentru	Broj novih zaposlenika	0	MIS**	Kvartalno, 3 godine po završetku projekta	0	0	30

* MIS će generirati informacije iz periodičnih izvješća korisnika i, kad to bude potrebno, ex-post evaluacije

⁹¹ Zbog prirode projekta, taj rezultat bit će vidljiv 2018. i procijenjeno je da će doseći ciljnu vrijednost 4. Također će pridonijeti poboljšanom učinku na Unijinoj ljestvici inovativnosti pod „Znanstvene publikacije među 10 % najcitiranijih publikacija širom svijeta kao % od ukupnog broja kao udio u svim znanstvenim publikacijama u zemlji “.

Mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije

Cilj	Indikator	Vrsta indikatora	Definicija	Jedinica	Osnovna vrijednost (2007.)	Izvor	Učestalost revizije	Cilj (2012.)	Cilj (2014.)	Cilj (2016.)
Poboljšati kapacitet za transfer tehnologije i komercijalizaciju visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija	Završeni projekti transfera znanja	Indikator neposrednog rezultata	Projekti transfera znanja su projekti koji se odnose na aktivnosti vezane uz sve posredničke aktivnosti ili organizacije između znanstvenog i poslovnog sektora od razvoja tehnologije/znanja do valorizacije njihovog mogućeg iskorištavanja.	Broj	0	MIS**	Kvartalno	5	5	33
	Nacionalni/međunarodni stručnjaci koji izravno sudjeluju u aktivnostima suradnje unutar projekta	Indikator neposrednog rezultata	Sudjelovanje nacionalnih/međunarodnih stručnjaka na specifičnim aktivnostima unutar projekta u svrhu ostvarivanja rezultata projekta	Broj	0	MIS**	Kvartalno	0	0	4
	Pripremljena zaliha projekata	Indikator neposrednog rezultata	Prijava projekata s potpunom dokumentacijom za sheme dodjele bespovratnih sredstava iz područja	Broj projektnih prijava	0	MIS**	Kvartalno	30	30	30

			znanosti i tehnologije.							
		Indikator neposrednog rezultata	Infrastrukturni projekti iz područja istraživanja, razvoja i inovacija pripremljeni za prijavu za financiranje iz nove financijske perspektive 2014.-2020.	Broj projekata	0	MIS**	Kvartalno	0	1	4
	Završen Inkubacijski centar za biotehnologiju (BioCentar)	Indikator neposrednog rezultata	Izgrađen i opremljen BioCentar zajedno s pratećim objektima	Broj centara	0	MIS**	Do kraja projekta	0	0	1
	Nabava opreme za napredne tehnologije (grid infrastruktura)	Indikator neposrednog rezultata	Projekt opremanja Sveučilišnog računalnog centra (SRCE)	Broj kompleta opreme	0	MIS**	Do kraja projekta	1	1	1
	Opremljeni svi istraživački centri i laboratoriji na kampusu Sveučilišta u Rijeci	Indikator neposrednog rezultata	Projekt opremanja sveučilišnog kampusa u Rijeci istraživačkom opremom	Broj centara	0	MIS**	Kvartalno	0	4	4

** MIS će generirati informacije iz periodičnih izvješća korisnika i, kad to bude potrebno, ex-post evaluacija

3.2.4. Indikativni popis operacija

Mjera 2.1. Razvoj poslovne klime i konkurentnosti MSP-a

Ova intervencija mora se provesti kroz sljedeće tipove operacija koje ciljaju na cilj:

Jačanje konkurentnosti MSP-a

- Ulaganja u uvođenje inovativnih tehnologija;
- Razvoj novih proizvoda;
- Veća kvaliteta proizvodnje s visokom dodanom vrijednošću;
- Proizvodnja koja zahtijeva manje potrošnje energije i sirovina;
- Usvajanje međunarodnih ekoloških standarda;
- Uvođenje energetski učinkovitih tehnologija u proizvodne procese;
- Proširenje proizvodnih kapaciteta;
- Pružanje usluge poslovnog savjetovanja za MSP u područjima kao što su: osiguranje kvalitete (uvođenje sustava TQM, svijest o kvaliteti i razvoj kvalitete), marketing i razvoj proizvoda (uspostava domaćih i međunarodnih prodajnih kanala, analiza tržišta i konkurentskog položaja, e-marketing);
- Potpora poduzetničkom učenju potrebnom za uspješnu provedbu svega navedenog;
- Priprema i provedba projekata.

MSP u turizmu

- Ulaganja koje pridonose održivom razvoju turizma;
- Izgradnja, uređenje i podizanje kvalitete smještajnih kapaciteta, osobito malih i srednjih hotela;
- Razvoj dodatne turističke ponude i kvalitete usluge, te
- Jačanje komercijalne vrijednosti prirodnih i kulturnih resursa.

Prioritet će imati projekti usmjereni na produženje turističke sezone, dugoročno zapošljavanje i oni usmjereni prema manje razvijenim turističkim područjima, osobito na kopnu i u zaleđu.

Poboljšanje javne potpore tvrtkama

- Razvoj ciljane politike i poticajnih programa za mala i srednja poduzeća;
- Poticanje poduzetničkih vještina i aktivnog poduzetničkog mentaliteta;

- Promicanje e-poslovnih rješenja;
- Poticanje suradnje između poduzeća te suradnje između poslovne zajednice i javnog, obrazovnog i istraživačkog sektora kroz unaprjeđenje klastera;
- Razvoj učinkovitih kapaciteta za poslovnu podršku u odnosu na poticanje ulaganja na regionalnoj razini, te
- Komunikacija s tvrtkama u pogledu budućeg utjecaja ključnih regulatornih područja u Hrvatskoj i EU.

Mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije

Podrška razvoju sposobnosti za transfer tehnologije

- Jačanje kapaciteta javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija za transfer tehnologija;
- Pojačana suradnja znanosti i industrije;
- Jačanje istraživanja i razvoja u javnom sektoru kroz potporu prvoklasnih znanstvenih istraživanja u javnim znanstvenim organizacijama i povećanje mogućnosti za iskorištavanje znanja generiranog u javnom sektoru;
- Usmjeravanje istraživanja prema potrebama gospodarstva podržavajući istraživanje, razvoj i inovacije projekata, a u suradnji s partnerima iz privatnog poslovnog sektora.

Podrška razvoju infrastrukture za istraživanje i razvoj

- Uspostavljanje nove i/ili modernizacija postojeće istraživačke infrastrukture, uključujući i ulaganja u potrebnu istraživačku opremu;
- Pružanje infrastrukture i pristupa tehnologiji i usluga poslovnog razvoja, osobito sektorima visoke dodane vrijednosti;
- Približavanje visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija gospodarskim i tržišnim potrebama kroz provođenje projekata;
- Potpora stvaranju zalihe projekata razvojem cjelokupne projektne dokumentacije potrebne za uspješnu prijavu i daljnja provedba infrastrukturnih projekata i shema bespovratnih sredstava vezanih za istraživanje, razvoj i inovacije.

INDIKATIVNI POPIS NAJVEĆIH PROJEKATA ZA EFRR OPRK 2007. -2013.

Naziv projekta	Vrsta	Ukupna procjena u M € (državno / EFRR sufinanciranje)	Prioritetna os	Opis projekta
Inkubacijski centar za bioznanosti i komercijalizaciju tehnologije - BIOCentar	Izgradnja	16.376 (2.456/13.162)	PO 2, mjera 2.2. Istraživanje, razvoj i transfer tehnologije	<p>Cilj projekta je izgraditi infrastrukturu koja će podržati stvaranje i rast na znanju i tehnologiji utemeljenih MSP (posebno za ekonomske sektore visoke dodane vrijednosti (tj. bioznanosti / biotehnologije) omogućujući im pristup tehnologiji i usluge poslovnog razvoja. Glavne aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja novog inkubacijskog Centra na području sveučilišnog kampusa "Borongaj" u Zagrebu i nabava opreme uključujući opremu za glavnu laboratorijsku jedinicu • Tehnička pomoć u podizanju javne svijesti o projektu, odnosima s javnošću, nadzoru nad radovima i opremom

3.2.5. Indikativni popis korisnika/ciljanih skupina

Potencijalni korisnici intervencija u okviru Prioritetne osi 2. OPRK-a su:

- Privatni poslovni subjekti, koji posluju u prihvatljivim poslovnim sektorima i registrirani su u Hrvatskoj;
- Klasteri;
- Tijela vlasti na središnjoj razini (ministarstva i agencije);
- Regionalne/lokalne javne ustanove ili udruge;
- Ostale potporne poslovne organizacije i institucije koje predstavljaju poslovnu zajednicu, strukovne udruge (npr. gospodarska komora, obrtnička komora, savez zadruge, itd);
- Stručnjaci za pružanje usluga potpore u poslovanju;
- Županijske uprave i njihovi partneri.
- Visoka učilišta
- Javne znanstvene organizacije
- Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske - BICRO.

Križno financiranje

U skladu s člankom 34. (2) Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 od 11. srpnja 2006. kojim se utvrđuju opće odredbe o Europskom fondu za regionalni razvoj (EFRR), Europskom socijalnom fondu (ESF) i Kohezijskom fondu (KF) i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1260/1999, projekti mogu sadržavati ograničen udio aktivnosti iz djelokruga pomoći iz ESF-a, pod uvjetom da su one potrebne za uspješnu provedbu projekata i da su s njima izravno povezane. Udio troškova za ESF aktivnosti u sklopu Prioritetnih osi 1 i 2 ne bi trebao biti viši od 10 % od ukupnih prihvatljivih troškova za projekte.

3.3. Prioritetna os 3: Tehnička pomoć

Prioritetna os 3 i Mjera 3.1: Upravljanje OP-om i izgradnja kapaciteta namijenjeni su za podržavanje upravljanja operacijama, osiguranje učinkovite provedbe OP-a i olakšavanje priprema za iduće programsko razdoblje.

3.3.1. Glavni cilj

Glavni cilj ove PO je osigurati visoku razinu stopa apsorpcije pružanjem podrške učinkovitom i djelotvornom upravljanju OP-om.

Konkretnije, ona će se usredotočiti na razvoj institucionalnih kapaciteta za upravljanje i apsorpciju sredstava iz fondova EU u skladu s pravilima EU, propisima i procedurama i primjenjivim nacionalnim zakonodavstvom, kao i na provođenje aktivnosti usmjerenih na

održavanje programiranja budućih intervencija u područjima definiranim strategijom OP-a i njezinim ciljevima.

Glavni cilj ove prioritetne osi postići će se ostvarivanjem sljedećih specifičnih ciljeva:

- osiguranje potrebnih ljudskih resursa kroz odgovarajuće politike zadržavanja koja će osigurati stabilno i trajno zapošljavanje osoblja odgovornog za upravljanje i provedbu OPRK-a;
- jačanje kapaciteta tijela unutar sustava upravljanja i nadzora nad OP-om (UT, PT) pružanjem pomoći u uvođenju i provedbi odgovarajućih postupaka nadzora i upravljanja i aktivnosti u skladu s odredbama EU;
- pomoć u programiranju za sljedeću financijsku perspektivu, određivanje zalihe projekata i priprema projekata;
- jačanje kapaciteta mjerodavnih institucija (UT, PT) za rezultatski usmjereno praćenje i procjenu funkcija;
- osiguranje usklađenosti provedenih operacija sa sindikalnim propisima i politikama te
- provedba instrumenata IKT i sustava kako bi se olakšalo učinkovito upravljanje i provedba operacija.

3.3.2. Očekivani utjecaji

PO3 doprinijet će povećanju kapaciteta tijela unutar sustava upravljanja i nadzora nad OPRK-om radi uspješne provedbe, praćenja i vrednovanja OPRK-a i stoga doprinijeti učinkovitoj apsorpciji alociranih sredstava i ostvarenju ciljanih rezultata.

3.3.3. Prioritetna os 3: Tehnička pomoć Kvantificirani ciljevi i indikatori

Mjera 3.1: Upravljanje OP-om i izgradnja kapaciteta

Cilj	Indikator	Vrsta indikatora	Definicija	Jedinica	Osnovna vrijednost (2007.)	Izvor	Učestalost revizije	Cilj (2012.)	Cilj(2014.)	Cilj (2016.)
Razviti institucionalni kapacitet za upravljanje i apsorpciju EFRR	Apsorbirana sredstva OP-a	Indikator rezultata	Iznos alociran OP-u	%	0	MIS, Godišnje izvješće o provedbi	Kvartalno	35	48,5	100
Osigurati učinkovito upravljanje OP-om	Organizirana obuka	Indikator neposrednog rezultata	Dani obuke o pitanjima upravljanja OP-om za operativnu strukturu	Broj	0	MIS, Povremena izvješća izvođača	Kvartalno	32	122	122
Osigurati učinkovito praćenje upravljanja OP-om	Organizirani sastanci Odbora za praćenje	Indikator neposrednog rezultata	Sastanci Odbora za praćenje	Broj	0	MIS, Godišnje izvješće o provedbi	Kvartalno	10	14	18
Osigurati širenje informacija i pojačati vidljivost aktivnosti OP-a	Ostvarene aktivnosti informiranja i promidžbe	Indikator neposrednog rezultata	Promidžbeni događaji (tiskovne konferencije, seminari, TV/radio emisije); publikacije (brošure, "newsletteri")	Broj	0	MIS, Godišnje izvješće o provedbi	Kvartalno	10	16	26

Cilj	Indikator	Vrsta indikatora	Definicija	Jedinica	Osnovna vrijednost (2007.)	Izvor	Učestalost revizije	Cilj (2012.)	Cilj(2014.)	Cilj (2016.)
Osigurati učinkovitu apsorpciju sredstava EU	Plan za pripremu projekata	Indikator neposrednog rezultata	Prijave za projekt s potpunom dokumentacijom	Broj	0	MIS, Povremena izvješća izvođača	Kvartalno	0	11	13
Podržati državnu strukturu u pripremi Operativnih programa za financijsko razdoblje 2014. - 2020.	Pripremljeni programski dokumenti	Indikator neposrednog rezultata	Operativni programi za strukturne fondove na području regionalne konkurentnosti i Operativni program za financiranje regionalnih razvojnih potreba	Broj	0	MIS, Povremena izvješća izvođača	Kvartalno	1	3	3
Olakšati specijalizaciju regija za određena područja intervencija	Pripremljena strategija	Indikator neposrednog rezultata	Pametna strategija specijalizacije regija	Broj	0	MIS, Povremena izvješća izvođača	Kvartalno	0	1	1
Osigurati ostvarivanje ciljeva OPRK-a	Izvršene procjene	Indikator neposrednog rezultata	Procjene u tijeku	Broj	0	MIS, Povremena izvješća i preporuke izvođača	Kvartalno	0	2	3

3.3.4. Indikativni popis operacija

Mjera 3.1: Upravljanje OP-om i izgradnja kapaciteta

Ciljevi prioriteta tehničke pomoći ostvarit će se putem financiranja operacija vezanih uz:

- Upravu (naknade osoblju OS-a);
- Izgradnju kapaciteta za rezultatski usmjereno praćenje i procjenu funkcija;
- Provođenje relevantnog trajnog vrednovanja Operativnog programa prema Nacionalnoj strategiji za ocjenjivanje Strategije i planu vrednovanja OPRK-a;
- Ocjenu i odabir operacija;
- Podršku provedbi aktivnosti;
- Informiranje i promidžbu na razini OP-a i stvaranje i održavanje info-pultova;
- Širenje mogućnosti financiranja i dobre prakse;
- Sastanke Odbora za praćenje;
- Rad radnih skupina, odbora i povjerenstava;
- Nabavu opreme;
- Revizije, te
- Izradu popratnih studija i podršku za pripremu za sljedeće programsko razdoblje.

Fondovi za tehničku pomoć omogućit će stjecanje i održavanje potrebnih i dovoljno obrazovanih ljudskih resursa, njihov profesionalni razvoj i uvjete za njihovo međudjelovanje i, naposljetku, pružiti im potrebnu tehničku pozadinu za kvalitetno donošenje odluka.

Kroz spomenute intervencije/operacije dodjeljivat će se sredstva za **razvoj administrativnih kapaciteta** u javnim tijelima uključenim u upravljanje Programom. Općenito je prihvaćeno da su opći administrativni postupci vezani uz korištenje fondova EU po prirodi složeni i da zahtijevaju visoku razinu stručnosti u širokom rasponu područja.

Aktivnosti koje će se financirati odnose se na:

- usavršavanja, seminare i radne sastanke za zaposlenike odgovorne za pripremu, upravljanje, nadzor, provedbu, procjenu, reviziju i kontrolu nad odabranim operacijama i OP-om, kao i tehničke i operativne instrumente za takve događaje;

- zadržavanje obučenog osoblja (uključujući i troškove plaća i doprinosa za socijalno osiguranje).

Posebna pozornost posvećuje se aktivnostima obuke za potencijalne korisnike u svim aspektima pripreme i upravljanja projektima EU u cilju razvoja regionalnih kapaciteta koji će osigurati uspješnu apsorpciju raspoloživih sredstava bez opsežne institucionalne potpore.

Prioritet tehničke pomoći također je ciljanje pripreme strateških dokumenata i projekata za trenutno (perspektiva 2007.-2013.), kao i za sljedeće programsko razdoblje (perspektiva 2014.-2020.). Konkretnije, operacije u okviru ovog prioriteta podržat će izradu sektorskih analiza i studija, metodologija, izvješća i drugih programskih dokumenata. Druga važna komponenta ovog područja intervencija je identifikacija relevantne zalihe projekata te priprema projekata s ciljem postizanja visoke razine apsorpcije kroz provedbu zrelih projekata sukladnih sa strategijom OP-a.

Upravljanje operacijama osigurat će Upravljačko tijelo OP-a.

3.3.5. Indikativni popis potencijalnih korisnika

Korisnici operacija vezanih uz upravu (naknada osoblju Operativne strukture) te upravljanje, praćenje i procjenu OP-a su:

- Upravljačko tijelo
- Posrednička tijela.

Sve ostale predviđene operacije bit će usmjerene prema:

- svim tijelima u okviru sustava upravljanja i kontrole OPRK-a 2007. - 2013.;
- krajnjim korisnicima.

3.4. Komplementarnost i razgraničenje

3.4.1. Koordinacija s programima Zajednice

1. Okvirni program za konkurentnost i inovacije (CIP)

Projekti financirani u okviru programa CIP ne preklapaju se s planiranim zahvatima u sklopu ovog OP-a, već nude sinergiju u promicanju sličnih tema i ciljeva i mogućnosti za podnošenje zahtjeva za pomoć koja nije predviđena OPRK-om ili samo u ograničenom opsegu, kao što je:

- Izravna potpora malim i srednjim poduzetnicima za projekte inovacija (uključujući eko-inovacije);

- Bolji pristup financijama za mala i srednja poduzeća u obliku financijskih instrumenata;
- Bolje usvajanje i korištenje IKT-a, pomoć u razvoju informacijskog društva te promicanje povećanog korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti;
- Inteligentna energija - Europski program (IEE), itd.

Nadalje, hrvatska mala i srednja poduzeća također se moraju natjecati sa svim drugim brojnim malim i srednjim poduzećima na razini EU, pri čemu se dobivanje takve pomoći, iako izazov i poticaj za poboljšanje, također pokazuje kao nepremostiva zapreka za mnoge i čini se kao da je rezervirano samo za ograničen broj najboljih kandidata iz EU. Dok se hrvatska mala i srednja poduzeća kontinuirano potiču da se prijave za ovu pomoć, ostaje činjenica da je većina njih još uvijek ispod prosjeka EU u pogledu konkurentnosti i treba različite oblike pomoći i razvoja kako bi u većoj mjeri mogla uspješno sudjelovati u takvim inicijativama.

2. Sedmi okvirni program za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (FP7)

Hrvatska aktivno sudjeluje u programu FP7. Aktivnosti u okviru Prioritetne osi 2 imaju za cilj poboljšanje hrvatskih kapaciteta za sudjelovanje u tom okviru i drugim srodnim programima u narednom razdoblju. Projekti financirani iz FP7 programa ne preklapaju se s planiranim zahvatima u ovom Operativnom programu. Projekti FP7 prvenstveno imaju za cilj povećanje istraživačkih kapaciteta s ERA-om (Europsko istraživačko područje) podupirući projekte suradnje među zemljama/istraživačima iz EU. Operacije u sklopu Operativnog programa odnose se na izgradnju kapaciteta za transfer tehnologije, razvoj primijenjenih istraživanja, razvoj i unaprjeđenje infrastrukture za istraživanje, razvoj i inovacije, razvoj centara za istraživačku izvrsnost s osnovnim ciljem jačanja nacionalnog i regionalnog gospodarstva u kontekstu bliže suradnje znanosti i poslovnog sektora.

3. Program kultura (2007.-2013.)

Prijavitelji iz Hrvatske dobili su nekoliko projekata kroz ovaj program, ali budući da se kroz njega financiraju intervencije neopipljive prirode, nema preklapanja s intervencijama planiranim prema ovom OP-u, jer on cilja na poboljšanje kulturne infrastrukture.

3.4.2. Komplementarnosti između drugih OP-ova

Donje tablice navode područja komplementarnosti između OPRK-a i drugih Operativnih programa kao što su OP RLJP, OPO i IPARD.

Tablica 15: KOMPLEMENTARNOST S OP-om RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA 2007.-2013.

Pitanja	OPRK		OP RLJP		Objašnjenje
	Prioritet	Operacije	Prioritet	Operacije	
MSP	Prioritetna os 2: jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	OPRK će uključivati pružanje izravne potpore već uspostavljenim MSP iz industrijskog i uslužnog sektora bilo sufinanciranjem ulaganja u inovativne tehnologije, razvoj novih proizvoda, kvalitetniju proizvodnju itd., instaliranje moderne tehnologije i druge opreme, izgradnju, modernizaciju i promotivne aktivnosti, tj. uglavnom u njihovu materijalnu imovinu te će im pružiti pomoć u podizanju njihove opće sposobnosti samo u ograničenoj mjeri, potrebnoj da bi se, na primjer, mogli koristiti novom opremom, a pomoći će im i neizravno, pružajući potporu PPI, kao i malim i srednjim poduzećima u turizmu za ulaganja kojima bi se maksimalno iskoristili prirodni, kulturni i umjetni resursi za razvoj turizma, i to ponovo s naglaskom uglavnom na njihovu nematerijalnu imovinu, te samo onim MSP-ovima koji su već djelatni.	Prioritet 1: Poboljšanje pristupa zapošljavanju i održivo uključivanje u tržište rada. Operacija potpore razvoju poduzetništva i poboljšanju konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i obrta	Glavne aktivnosti su usmjerene na podizanje opće razine poduzetničkih vještina koje su potrebne za podizanje prilagodljivosti malih i srednjih poduzeća i obrta.	OP RLJP je posvećen pružanju obuke u osnovnim vještinama MSP-a i opće poduzetničke kompetencije, osobito onima u kojima se zaposlenici suočavaju s prijetnjom nezaposlenosti zbog nedovoljnog znanja i vještina. Nadalje, očekuje se da će biti podržane i nove tvrtke, prvenstveno kao sredstvo za potporu samozapošljavanja. OP RK je jasno usmjeren samo na već uspostavljene i djelatne MSP, a fokusirat će se i na financiranje konzultantskih usluga za MSP kako bi se razvio i ovaj sektora usluga u Hrvatskoj.
I&R	Prioritetna os 2: jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	Intervencije će biti usmjerene na jačanje kapaciteta javnih visokih učilišta i javnih znanstvenih organizacija za transfer tehnologije, komercijalizaciju rezultata istraživanja i poboljšanje suradnje između znanosti i industrije (pogotovo suradnje s MSP), ponajprije ulaganjem u potrebnu infrastrukturu i opremu. Potpora će također biti pružena razvoju infrastrukturnih projekata na području istraživanja i razvoja, što će doprinijeti približavanju javnih visokih učilišta i znanstvenih organizacija gospodarskim i tržišnim potrebama i tako izravno potaknuti suradnju između znanosti i industrije.	Prioritet3: Unaprjeđenje ljudskog kapitala u obrazovanju i istraživanju i razvoju. Operacija razvoja ljudskih potencijala u istraživanju i inovacijama.	Aktivnosti koje podupiru ljudski kapital u I & R sektoru dat će prednost razvoju karijere novaka i mladih znanstvenika i stručnjaka, kao i osiguranju potrebnih preduvjeta za obavljanje kvalitetnog i vrlo konkurentnog istraživanja.	OP RLJP usredotočit će se prvenstveno na pružanje istraživačkih stipendija za novake i mlade znanstvenike i na taj način omogućiti bolji razvoj ljudskih potencijala u I&R. Preduvjet je korištenje infrastrukture podržane od strane OP RK-a.

Tablica 16: KOMPLEMENTARNOST I RAZGRANIČENJE S PLANOM ZA POLJOPRIVREDU I RURALNI RAZVOJ 2007.-2013. - PROGRAM IPARD

Pitanja	OPRK		IPARD		Objašnjenje
	Prioriteti	Intervencije	Mjera 302	Intervencije	
MSP u turizmu	<p>Prioritetna os 2: jačanje konkurentnost i hrvatskog gospodarstva</p>	<p>Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske navodi ulaganja u hotelske i smještajne objekte slične kvalitete s dodatnom infrastrukturom kao ključne prioritete za MSP u turizmu. Kvaliteta smještajne strukture u turističkom sektoru je vrlo nepovoljna zbog činjenice da samo 13 % kapaciteta čine hoteli, a 47 % smještaja je niske kvalitete (sobe i apartmani) u malim i mikro poduzećima u vlasništvu pojedinaca. Dakle, strateški prioritet u nadogradnji MSP smještajnih kapaciteta je stvaranje novog kvalitetnog smještaja i modernizacija postojećeg radi jačanja konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva u turizmu.</p> <p>OPRK će pružiti izravnu potporu MSP u turizmu za ulaganja u imovinu, tj. izgradnju, modernizaciju i dogradnju smještajnih i dodatnih sadržaja koji doprinose potpunosti hotela, osobito izvan glavne sezone, a kroz koje će ojačati konkurentnost cjelokupnog turističkog sektora.</p>	<p><i>Diversifikacija i razvoj ruralnih ekonomskih aktivnosti</i></p>	<p>Mjera 302 Programa IPARD "Diversifikacija i razvoj ruralnih aktivnosti" definira ruralni turizam kao samo jednu od gospodarskih djelatnosti i ostalih djelatnosti gospodarske i društvene diversifikacije koje pridonose njihovu ukupnom razvoju.</p> <p>Cilj mu je spriječiti mlade ljude da napuste ruralna područja pružanjem novih radnih mjesta i očuvanjem postojećih.</p> <p>Mjera 302 je, nadalje, usmjerena na poljoprivrednike i mikro poduzeća. Što se tiče seoskog turizma, naglasak je na poljoprivrednicima i proizvođačima poljoprivrednih i drugih ruralnih proizvoda koji se šire na turizam kao dodatnu gospodarsku aktivnost kako bi svoje proizvode izravno plasirali krajnjem kupcu i povećali kvalitetu svog životnog standarda i života na ruralnim područjima.</p>	<p>- OPRK ima za cilj poboljšanje kvalitete turističkog proizvoda kroz podizanje učinkovitosti MSP-a u turizmu poboljšanjem strukture smještajnih objekata, što će se postići povećanjem udjela i kvalitete hotela (idealno bi bilo s tri zvjezdice i više) s dodatnom infrastrukturom u ukupnom broju objekata, čime se doprinosi produljenju turističke sezone, stvaranju dugotrajnog zapošljavanja i povećanju ukupne potpunosti. Krajnji korisnici su registrirani pružatelji ugostiteljskih usluga. Opseg pomoći je usmjeren na MSP.</p> <p>- IPARD je prvenstveno usmjeren na razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti za mikro i MSP, a žarište je stavljeno na mali seoski turizam. Odnosi se samo na ruralna područja (tj. samo prijavitelji i projekti iz takvih područja prihvatljivi su za dodjelu sredstava), u skladu s odgovarajućim nacionalnim propisima kojima se uređuju takva područja.</p> <p>- Razine sufinanciranja su niže u IPARD-u (do maksimalno 450.000 eura), a više u OPRK-u (minimalno sufinanciranje 500.000 eura), tako da će projekti također biti organizirani i po veličini.</p>

Tablica 17: KOMPLEMENTARNOST I RAZGRANIČENJE S OP-om OKOLIŠ (OPO) 2007.-2013.

Pitanja	OPRK		OPO		Objašnjenje
	Prioriteti	Intervencije	Prioriteti	Intervencije	
Izgradnja regionalne infrastrukture (vodoopskrba i kanalizacija).	PO 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i povećanje privlačnosti regija	Ulaganja u poslovnu infrastrukturu kao što su poslovni inkubatori, opremanje postojećih poslovnih zona i drugih poduzetničkih potpornih institucija sa svom potrebnom infrastrukturom potrebnom za privlačenje ulaganja s potencijalom zapošljavanja i rasta; Intervencije u području javne turističke infrastrukture, uključujući objekte kulturne baštine, s naglaskom uglavnom na izgradnju novih i rekonstrukciju / modernizaciju postojećih kapaciteta, poboljšanje javnih prostora unutar turističkih destinacija, nadogradnju i diversifikaciju objekata i sadržaja na turističkim odredištima.	PO 1 i 2	Izgradnja regionalne infrastrukture (vodoopskrba i kanalizacija).	Iako će ulaganja u vode i gospodarenje otpadom predviđeno OP-om imati utjecaj na kvalitetu života i privlačnost hrvatskih regija, nema preklapanja s PO 1 OPRK-a. Izgradnja regionalne infrastrukture (kanalizacije i vodoopskrbe) pod OPO-om isključuje onu infrastrukturu koja se odnosi na turističke i poslovne zone koje će se financirati preko OPRK-a. Aktivnosti predviđene OPRK-om se odnose na razvoj, između ostalog, turističke infrastrukture, i to uglavnom na kulturno / povijesne znamenitosti, dok će se intervencije OPO-a usredotočiti na pružanje javnih usluga koje olakšavaju i neizravno pridonose regionalnom razvoju. Nadalje, s obzirom na sve predviđene mjere, dva OP-a međusobno se podupiru i nadopunjuju u tom aspektu, a razlika je u ciljanim korisnicima - dok se OPRK više fokusira na privatni sektor, OPO se bavi pružanjem javnih komunalnih usluga.

3.4.3. Komplementarnosti s međunarodnim financijskim institucijama (IFI)

Svjetska banka (SB), Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Europska investicijska banka (EIB) i Razvojna banka Vijeća Europe (CEB) intenzivno su sudjelovali u pružanju financijske potpore, tehničke pomoći, savjeta o politikama te analitičkih usluga Hrvatskoj od njezina osamostaljenja.

OPRK će komunicirati sa SB u njezinim nastojanjima da podrži Hrvatsku i MZOS kroz Drugi projekt tehnologijskog razvoja (STP II) i Predujam za pripremu projekta (PPA) sa sljedećim ciljevima: (i) poboljšati kapacitet hrvatskih institucija za istraživanje, razvoj i inovacije za provedbu strategije Europa 2020. za povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj kroz uspješnu apsorpciju sredstava iz fondova EU, i (ii) razviti planove pripreme javnih i privatnih I & R projekata, uključujući i istraživačke skupine, koji bi se mogli kvalificirati za financiranje kroz strukturne fondove EU.

Trenutačno EBRD blisko surađuje s hrvatskim vlastima i poslovnom zajednicom kako bi podržala pripremu zemlje za pristupanje Europskoj uniji. Žarište trenutne strategije EBRD-a su ulaganja u sektore koji su navedeni u nastavku, a od njih se najviši prioritet daje regionalnoj potpori hrvatskim poduzećima, komercijalnom financiranju nacionalne i općinske infrastrukture te financiranju MSP-a i turizma. U sektoru *infrastrukture i zaštite okoliša* na lokalnoj razini, EBRD radi s nizom velikih i srednjih općina na razvoju njihovih infrastrukturnih projekata za buduće sufinanciranje u okviru IPA/EFRR-a.

U *financijskom sektoru* EBRD će nastaviti s financiranjem MSP-a uz potporu EU u okviru programa EU / EBRD **SME Finance Facility**. EBRD će dalje razvijati financiranje za *leasing* tvrtke i druge nebankarske financijske institucije kao što su faktoring društva. Godine 2009. odbor EBRD-a odobrio je dugoročni kredit u iznosu od 50 milijuna eura Privrednoj banci Zagreb po kreditnoj liniji za mala i srednja poduzeća te, kroz regionalni projekt za UniCredit Group, dodatnih 50 milijuna eura Zagrebačkoj banci za istu namjenu. EBRD planira osigurati sindicirani kredit Hrvatskoj banci za obnovu i razvoj za financiranje MSP-a. OPRK će se koordinirati s EBRD-om u pogledu svrhe i sadržaja financijske potpore, osobito mikro kredita i bankovnih jamstava. Koordinacija je također potrebna u smislu svrhe i sadržaja financijskih potpora za mala i srednja poduzeća u turizmu.

U cilju povećanja pristupa malih i srednjih poduzeća dugoročnom financiranju, EIB tijesno surađuje s dokazanim financijskim institucijama s tržišnim iskustvom u Hrvatskoj pružajući usluge malim i srednjim tvrtkama putem dobro razvijene mreže poslovnica. U razdoblju od 2001. do 2009. godine, Europska investicijska banka je u Hrvatskoj odobrila kredite u ukupnom iznosu od 1,7 milijardi eura. EIB također planira dodatno povećati svoju potporu malim i srednjim poduzećima. Stoga OPRK treba surađivati s bankom u smislu sadržaja i pravila o državnim potporama i gospodarskoj konkurenciji.

Koordinacija između OPRK-a i CEDB-a u smislu sadržaja i pravila o državnim potporama i gospodarskoj konkurenciji bit će osigurana na području potpore malom i srednjem poduzetništvu, kao i na drugim programima Vijeća iz područja tržišta rada.

POGLAVLJE 4: PROVEDBA

Ovo poglavlje opisuje institucionalni okvir za provedbu OPRK-a 2007.-2013., u skladu s odredbama navedenima u Uredbi Vijeća (EZ) br. 1083/2006.

U prosincu 2011. godine, Hrvatski sabor donio je Zakon o sustavu državne uprave (NN 150/11) i Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave (NN 150/11, 22/12) na temelju kojih MRRFEU obavlja upravne i druge poslove koji se odnose na, između ostalog, koordinaciju svih aktivnosti vezanih za usklađivanje s EU u području regionalne politike i upravljanja strukturnim fondovima i Kohezijskim fondom.

Novi Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj, Sabor je usvojio u srpnju 2012. godine⁹² (u daljnjem tekstu: „Zakon“), ukidajući time Odluku Vlade RH o strateškim dokumentima i institucionalnom okviru za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj od listopada 2010. godine⁹³. Ovaj Zakon definira funkcije i odgovornosti dodijeljene tijelima unutar sustava upravljanja i kontrole strukturnim fondovima i Kohezijskim fondom u Hrvatskoj. Na temelju Zakona, Vlada Republike Hrvatske usvojila je u kolovozu 2012. godine novu Uredbu o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj⁹⁴ (u daljnjem tekstu „Uredba“). Ova Uredba određuje nadležnost pojedinih tijela za programsko razdoblje 2007.-2013., horizontalno, na razini cijelog sustava, kao i na razini OP-ova i njihovih prioritetnih osi, ovisno o specifičnostima pojedinih OP-ova.

4.1. Upravljanje

Cjelokupna odgovornost

Cjelokupnu odgovornost za kvalitetu i učinkovitu provedbu obveza sadržanih u dokumentima vezanima za strukturne fondove i Kohezijski fond EU osigurava Vlada Republike Hrvatske.

Na temelju Zakona, te sukladno odredbama Uredbe, određena su sljedeća tijela:

- Koordinacijsko tijelo (KT) u Sustavu je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU);
- Tijelo za ovjeravanje (TO) u Sustavu je Ministarstvo financija, koje je ujedno nadležno za plaćanja te nadzor nad nepravilnostima u Sustavu;
- Tijelo za reviziju (TR) u Sustavu je Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske Unije (ARPA);
- Upravljačko tijelo (UT) je nacionalno tijelo odgovorno za upravljanje Operativnim programom;
- Posrednička tijela razine 1 (PT1) i posrednička tijela razine 2 (PT2) su nacionalna tijela koja, u okviru odgovornosti UT-a, provode povjerene funkcije.

⁹²Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj (NN 78/2012, 13. srpnja 2012.).

⁹³Odluka Vlade RH o strateškim dokumentima i institucionalnom okviru za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj (NN 116/2010).

⁹⁴Uredba o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj (NN 97/2012).

MRRFEU je određeno za obavljanje uloge središnjeg Koordinacijskog tijela za Nacionalni strateški referentni okvir (NSRO). Ono će osigurati usklađenost strategija unutar svih EU i nacionalnih politika i komplementarno korištenje nacionalnih financijskih sredstava i financijskih sredstava EU u ostvarivanju nacionalnih razvojnih ciljeva. Nadalje, ono će koordinirati i podržati programiranje, uspostavu Sustava upravljanja i kontrole, pripremu i usvajanje pravila, razvoj integriranog sustava za upravljanje informacijama (MIS), praćenje provedbe na nacionalnoj razini, koordinaciju pripreme i revizije kriterija za odabir projekata s UT-om, pripremiti plan za komunikaciju i koordinaciju provedbe mjera informiranja i vidljivosti kako bi se osigurala pravilna provedba i, naposljetku, pomoći oko horizontalnih pitanja u upravljanju fondovima EU, čime će osigurati apsorpciju pomoći EU u suradnji sa svim relevantnim državnim institucijama.

4.1.1. Upravljačko tijelo

Iako MRRFEU obavlja funkciju KT-a i UT-a, unutar Ministarstva osigurano je jasno razdvajanje funkcija. Obveze i prava KT-a i UT-a jasno su propisane Zakonom. Također, jasno je navedeno da funkcije KT-a, kao i UT-a, moraju biti odvojene od ostalih funkcija MRRFEU što je osigurano unutarnjim aktima. U odnosu na zahtjeve iz članka 60. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006, UT je odgovorno za upravljanje i provedbu Operativnog programa u skladu s načelima dobrog financijskog upravljanja i jasnog razdvajanja funkcija.

MRRFEU će, u svojoj ulozi UT-a za OPRK 2007.-2013., obavljati sve funkcije propisane Zakonom. Unutar UT-a, zahtjevi za odvajanjem funkcija za odabir i odobrenje projekata i upravljanje verifikacijama u potpunosti će se poštivati. Interno, zadaće provedbe i praćenja projekata bit će odvojene od kontrolnih zadataka.

4.1.2. Posrednička tijela:

U skladu s Člancima 2.6 i 59.2 Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006, te prema Članku 5.2 Zakona, uspostavljaju se dvije razine PT-a, PT razine 1 i PT razine 2.

Posredničko tijelo razine 1 je nacionalno tijelo koje, u skladu sa svojim sektorskim nadležnostima i u okviru odgovornosti UT-a, obavlja povjerene funkcije u pogledu odabira projekata za financiranje u okviru prioriteta OP-a te u okviru svojih nadležnosti, te druge dodatne funkcije koje povjerava UT.

Posredničko tijelo razine 2 je nacionalno ili javno tijelo koje, u okviru odgovornosti UT-a, obavlja povjerene funkcije koje se odnose na verifikaciju činjenice da se financirani proizvodi i usluge isporučuju te da su troškovi koje korisnik prijavi za projekt stvarno nastali, te da su u skladu s nacionalnim pravilima i pravilima Europske Unije za cjelokupno razdoblje provedbe i trajanja projekta.

Za zadatke povjerene PT-ima, UT zadržava cjelokupnu odgovornost osiguravanja pravilne provedbe. Dakle, UT će redovito i sustavno nadzirati Posrednička tijela u obavljanju povjerenih funkcija.

Kako bi se izbjegli rizici koji proizlaze iz situacija kada je PT također i korisnik operativnih aktivnosti, odvajanje funkcija osigurat će se dodjeljivanjem poslova koji se odnose na korisnika zasebnoj jedinici, a verifikacijske provjere provodit će UT.

Unutar Sustava upravljanja i kontrole za OPRK 2007. - 2013., s ciljem obavljanja funkcija povjerenih od strane UT-a i propisanih Zakonom, određeni PT-i prikazani su u tablici 23.

Tablica 18: Posrednička tijela određena za OPRK 2007.-2013.

Posrednička tijela razine 1	Prioritetna os
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU; Sektor za politiku regionalnoga razvoja (MRRFEU)	1. <i>Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i podizanje atraktivnosti regije</i>
Ministarstvo poduzetništva i obrta (MINPO) Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS)	2. <i>Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva</i>
Ministarstvo gospodarstva (MINGO)	3. <i>Tehnička pomoć</i>
Posrednička tijela razine 2	
Središnja agencija za financiranje i ugovaranje	Prioritetne osi 1, 2 i 3

Glavna načela s obzirom na odabir i odobrenje operativnih aktivnosti:

U cjelokupnom procesu provedbe OPRK-a 2007. - 2013., UT snosi cjelokupnu odgovornost za odabir projekata i procedure sklapanja ugovora u okviru programa. Ono razvija ključne kriterije za prihvatljivost i odabir projekata, uz konzultacije s nadležnim ministarstvima, te ih podnosi na odobrenje NO-u. UT jamči transparentnost, objektivnost i učinkovitost postupka odabira, a time i kvalitetu odabranih projekata.

Projekti u okviru OPRK-a 2007. - 2013. bit će odabrani za financiranje pomoću sljedećih vrsta postupka odabira:

- otvoreni poziv za dostavu prijedloga, koji provodi PT;
- ograničeni poziv za dostavu prijedloga, u kojem će korisnik biti izričito naznačen unutar odgovarajuće prioritetne osi i područja potpore.

4.1.3. Korisnici

Potencijalni korisnici operativnih aktivnosti predviđenih OPRK-om 2007. - 2013. mogu biti: poslovni subjekti, visoka učilišta, istraživačke organizacije, jedinice lokalne i regionalne samouprave (općine, gradovi, županije), javna tijela ili udruge, javna poduzeća, regionalne/lokalne turističke zajednice ili nevladine organizacije (regionalne/ lokalne udruge).

Korisnici će uglavnom biti odgovorni za:

- izradu zahtjeva za pružanje pomoći;
- pravilnu provedbu operativne aktivnosti/projekta;
- izvješćivanje PT-u (ili UT-u, ukoliko PT nije određen za pojedinu mjeru) o financijskom i fizičkom napretku operativne aktivnosti/projekta;

- d) usklađenost sa zahtjevima o oglašavanju i informiranju u skladu s pravilima EU i Komunikacijskim planom (na razini operativne aktivnosti/projekta).

Korisnici će biti odgovorni za osiguravanje da su navedeni troškovi za sufinanciranje u skladu sa zakonima i istinski te da su u skladu sa svim važećim pravilima EU i nacionalnim pravilima. Za pružanje ovog jamstva, korisnici će uspostaviti svoje procedure interne kontrole. Prilikom podnošenja zahtjeva za isplatu troškova prihvatljivih za sufinanciranje, korisnici će potkrijepiti nastale troškove i njihovu usklađenost sa zahtjevima sadržanima u odluci o financiranju sredstvima koja se dodjeljuju u okviru pomoći. Svi zahtjevi za isplatu moraju biti potkrijepljeni potvrđenim fakturama i ostalim dokumentima jednake dokazne vrijednosti. Korisnici moraju voditi evidencije projekta koje prikazuju odgovarajući revizijski trag. Smjernice za korisnike sadržavat će detaljne odredbe za postupak revizije. Korisnici moraju dokumente o projektima učiniti dostupnima u svakom trenutku za potrebe inspekcija koje provode ovlaštene osobe ili tijela. Dokumenti će biti arhivirani u skladu s primjenjivim propisima.

4.1.4. Tijelo za ovjeravanje

Tijelo za ovjeravanje (TO) za sve OP-ove bit će odgovorno u skladu s odredbama članka 61. Opće Uredbe br. 1083/2006. Funkcije TO-a unutar Ministarstva financija provodit će Nacionalni fond (NF). Kao nacionalno tijelo, NF je odgovoran za ovjeravanje izjava o troškovima i zahtjeva za plaćanje, prije podnošenja EK-u, a također i za plaćanja, dodatne verifikacije, nadzor nad nepravilnostima i pripremu dijela Pravilnika o aktivnostima tijela u Sustavu koji se odnosi na prihvatljivost troškova, verifikacije projekata, plaćanja, ovjeravanje, povrate, nepravilnosti i postupak revizije. NF također nadzire primjenu Pravilnika, a osigurava i razmjenu praksi te komunikaciju među tijelima u Sustavu.

4.1.5. Revizija

Tijelo za reviziju bit će odgovorno za funkcije naznačene u članku 62. Uredbe Vijeća br. 1083/2006. Predviđa se da će funkcije Tijela za reviziju vršiti Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske Unije (ARPA). To je nacionalno tijelo koje djeluje neovisno od Upravljačkog tijela i Tijela za ovjeravanje, odgovorno za vanjsku reviziju pravilnog i učinkovitog funkcioniranja Sustava.

4.2. Nadzor i evaluacija

4.2.1. Nadzor nad provedbom

Sukladno članku 66. Opće Uredbe, Upravljačko tijelo (UT) i Nadzorni odbor (NO) će osiguravati visoku kvalitetu provedenog operativnog programa (OP-a). Cjelokupno praćenje Operativnog programa provest će UT, koje će prikupljati podatke od nadležnih institucija i iz sustava za upravljanje informacijama (sustav „MIS“ strukturnih fondova i Kohezijskog fonda).

Praćenje se vrši u skladu s načelom partnerstva te će NO OPRK-a uključivati predstavnike UT-a, Koordinacijskog tijela (KT-a), Tijela za ovjeravanje (TO-a), Tijela za reviziju (TR-a), svih Posredničkih tijela (PT-a), socijalne partnere (udruge poslodavaca, sindikalne središnjice), te relevantne nevladine organizacije, uključujući i predstavnike nacionalnih i regionalnih organizacija zainteresiranih za aktivno sudjelovanje u provedbi OP-a.

Predstavници Europske komisije (EK) sudjelovat će u svojstvu savjetnika u NO-u; kada je to prikladno, bit će pozvani i izaslanici Europske investicijske banke (EIB) i Europskog investicijskog fonda (EIF) ili drugih financijskih institucija.

Na temelju članka 6. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 u kojem se navodi da NO-om predsjedava predstavnik države članice ili UT-a, predsjedavajući NO-a OPRK-a bit će državni dužnosnik u rangu zamjenika ministra u Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (UT). Predsjedavajući će imenovati zamjenika predsjedavajućeg, najmanje u rangu višeg državnog službenika. NO će izraditi i donijeti svoj poslovnik u okviru nacionalnog institucionalnog, zakonskog i financijskog okvira. UT će osigurati tajništvo NO-a.

Prije datuma kada Uredba (EZ-a) br. 1083/2006 stupa na snagu u Republici Hrvatskoj, te prije datuma obavijesti o odluci kojom se odobrava OPRK 2007. -2013., NO će funkcionirati u svojstvu NO-a „u sjeni“, služeći kao vijeće dionika i zainteresiranih strana s ciljem pravovremene pripreme provedbe OPRK-a. Sastav NO-a, njegove dužnosti i odgovornosti, bit će potvrđeni u roku od tri mjeseca nakon donošenja odluke kojom se odobrava OP, u skladu s člankom 63. Uredbe Vijeća br. 1083/2006.

4.2.2. Pokazatelji / ciljevi praćenja

Na temelju Općih nacionalnih pravila za „prognoziranje i praćenje“, UT je razvilo unutarnji priručnik s postupcima u kojem se nalaze pojedinosti o načinu praćenja gore opisanih pokazatelja i ciljeva.

Kvaliteta i uspješnost OPRK-a sastojat će se od praćenja i evaluacije:

- **fizičkih indikatora** OP-a, prema kojima će se odrediti razina uspješnosti provedbe kvantitativnih ciljeva programa.
- **financijskih indikatora** OP-a, koji će predstavljati osnovu za evaluaciju brzine apsorpcije sredstava, provedbe pravila N+3 te potrebe za izmjenom ili specificiranjem operativnog programa;

Na temelju ciljeva NSRO-a i alociranih iznosa za svaki prioritet Operativnog programa, fizički indikatori Operativnog programa načinjeni su na način da agregacija ciljanih vrijednosti indikatora OP-a ima za cilj dostići ciljane vrijednosti NSRO-a. U cilju praćenja cjelokupnog postizanja zadanih indikatora, KT će unijeti pripremljeni NSRO i podatke o fizičkim indikatorima OP-a u MIS.

Prema priručniku s postupcima, UT, u suradnji s PT1, odgovorno za relevantne prioritetne osi (PO) OP-a, pripremit će popis indikatora koji sadrži opis svakog indikatora, za sve odgovarajuće fizičke indikatore te će te opise predati Koordinacijskom tijelu.

Relevantni indikatori OP-a, povezani s ciljevima OP-a, kao što je opisano u popisu indikatora, bit će osnova za procese za odabir projekata u okviru svake prioritetne osi. Indikatori, koji su neophodni za praćenje projekta, ali nisu relevantni za praćenje programa, bit će uključeni u Poziv za dostavu prijedloga. Prijave na te pozive morat će sadržavati opis odnosa prema svim indikatorima i ostvarivanja njihovih ciljanih vrijednosti. PT1 će morati osigurati da prijedlozi, ugovori i projektna izvješća sadrže sve potrebne informacije vezane uz ostvarivanje indikatora. Vrijednosti ishoda i indikatori rezultata bit će dio projektnih izvješća.

Na temelju informacija dobivenih od svakog PT1 za svaku PO, UT će pripremiti Godišnje izvješće o provedbi te Završno izvješće, u skladu s Dodatkom XVIII o godišnjem i završnom izvješćivanju te Dodatkom II, dijelom C, Uredbe EZ br. 1828/2006. Izrada godišnjeg izvješća i završnog izvješća temeljit će se na podacima iz MIS-a.

KT će pružiti osiguravanje kvalitete i provjere sadrže li izvješća sve potrebne informacije. Nakon provjere kvalitete, UT će poslati nacрте izvješća članovima nadzornog odbora prije sastanka NO-a OPRK-a, koji će se održati znatno ranije od isteka roka za podnošenje izvješća Europskoj komisiji.

4.2.3. Evaluacija

Zajednički cilj evaluacije u okviru Kohezijske politike EU je poboljšanje kvalitete, učinkovitosti i koherentnosti strukturnih fondova i Kohezijskog fonda EU te strategije OP-a i njihovo provođenje, kako bi se povećala dodana vrijednost intervencija koje se financiraju iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda EU. Evaluacija strukturne pomoći EU važan je sastavni dio procesa donošenja odluka koji se koristi za poboljšanje upravljanja programa financiranih od strane EU.

U skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 1083/2006, člancima 47.-49., kojima se utvrđuju opće odredbe o strukturnoj pomoći EU, evaluacija će se provesti prije programskog razdoblja (ex-ante evaluacija), tijekom programskog razdoblja (tekuća evaluacija) i nakon njegova završetka (ex-post evaluacija).

Tekuća evaluacija će se provoditi tijekom čitavog razdoblja provedbe OP-a, analizom i evaluacijom napretka u postizanju ciljeva i indikatora rezultata, uspostavljanjem učinkovitosti i djelotvornosti korištenja ulaganja. Evaluacije će se pokretati po potrebi, nakon što se identificiraju problemi u vezi s provedbom OP-a ili dijela OP-a, ili kad je potrebno prikupljanje dodatnih podataka tijekom evaluacije. U skladu s odredbama Uredbe, evaluacije će se provesti kada se identificiraju značajna odstupanja od početno postavljenih ciljeva.

Nacionalni institucionalni okvir za evaluaciju sastoji se od dviju razina:

- razina cjelokupne koordinacije, koju osigurava Koordinacijsko tijelo (KT);
- funkcionalna razina koju osigurava UT.

Tijekom programskog razdoblja 2007.-2013., KT će biti odgovorno za koordinaciju evaluacije OP-ova. KT je priprenilo Evaluacijsku strategiju koja sadrži ciljeve evaluacije strukturne pomoći EU, kao i organizaciju i upravljanje evaluacijom strukturne pomoći EU. Na temelju Strategije, UT i PT-ovi će izraditi godišnje evaluacijske planove u skladu s cjelokupnom Evaluacijskom strategijom. Godišnji evaluacijski plan predat će se NO-u na odobrenje. Tekuće evaluacije će se financirati iz proračuna tehničke pomoći. KT će razviti Priručnik s evaluacijskim postupcima koji opisuje mehanizam za praćenje provedbe preporuka evaluacije, a koji će primjenjivati UT.

Informacije o rezultatima evaluacija predat će se NO-u, Europskoj komisiji i drugim nadležnim institucijama. Također, izvješća o evaluaciji će biti dostupna svim zainteresiranim stranama i javnosti. Rezultati evaluacija bit će javno dostupni putem lako prepoznatljivih i pristupačnih sredstava komunikacije.

4.3. Financijski tokovi

Glavni postupci za mobilizaciju i cirkulaciju financijskih tokova s ciljem osiguravanja njihove transparentnosti tijekom provedbe ovog operativnog programa prikazani su u nastavku. Važno je naglasiti da je ovdje opisani sustav jednak za svu strukturnu pomoć EU kojom se upravlja u Hrvatskoj u skladu s Ciljem konvergencije. Dakle, jednako će se primjenjivati na sve operativne programe u okviru spomenutog cilja. Možemo razlikovati sljedeća dva ključna aspekta sustava financijskog toka: a) sufinanciranje djelovanja iz strukturne pomoći EU i nacionalnih sredstava; b) ciklus kretanja sredstava EU ka krajnjim korisnicima.

Nacionalno sufinanciranje strukturne pomoći EU će se osigurati iz sredstava državnog proračuna, ostalih nacionalnih javnih doprinosa, općinskih proračuna, te vlastitih sredstava krajnjih korisnika. Uzimajući u obzir mogućnost predviđenu u Uredbi, privatna sredstva će činiti dio nacionalnog sufinanciranja.

Potencijal nacionalnog sufinanciranja strukturne pomoći EU će biti osiguran integriranim planiranjem strukturne pomoći EU u državnom proračunu. Izrada prijedloga državnog proračuna te izdaci za strukturnu pomoć EU i nacionalno sufinanciranje osiguravaju se u skladu s važećim Uputama za izradu prijedloga državnog proračuna Republike Hrvatske za određeno razdoblje (koje izdaje Državna riznica Ministarstva financija), te čini dio cjelokupnog postupka koji se odnosi na izradu prijedloga državnog proračuna. U pravilu, sredstva strukturne pomoći EU namijenjena za dodjelu određenim gospodarskim sektorima bit će uključena u godišnji proračun relevantnog proračunskog korisnika - Posredničkog tijela 1 (obično - nadležnog ministarstva), odgovornog za koordinaciju državne politike u tom području, integriranjem tih sredstava u proračunske izdatke.

EK će prenijeti sredstva strukturne pomoći EU na zaseban bankovni račun otvoren posebno za svaki fond pri Hrvatskoj narodnoj banci, a kojim upravlja Državna riznica Ministarstva financija. Ova sredstva će se prenijeti na jedinstveni račun riznice, koji se nalazi u Hrvatskoj narodnoj banci.

Ova sredstva prenijet će se krajnjim korisnicima putem Državnog financijsko-informacijskog sustava Državne riznice (DFIS). DFIS je dizajniran za obradu svih transakcija koje se odnose na sve faze proračunskog ciklusa. Svi proračunski korisnici povezani su u jedinstveni financijsko-informacijski sustav - DFIS kroz koji Državna riznica može obavljati transakcije. Krajnji korisnici podnijet će zahtjeve za plaćanje Posredničkom tijelu 2, koje će provjeriti prihvatljivost troškova koje su krajnji korisnici iskazali za financiranje sredstvima strukturne pomoći EU, prema postupku utvrđenom u zajedničkim pravilima koje je usvojilo KT (MRRFEU) te nakon predmetne upute UT-a.

Nakon određivanja iznosa navedenih u zahtjevima za plaćanje, prihvatljivih za financiranje sredstvima strukturne pomoći EU, proračunski korisnik - Posredničko tijelo će pripremiti zahtjeve za plaćanja Državnoj riznici za iznose koji će se proslijediti u DFIS. Nakon pripreme zahtjeva za plaćanje u DFIS-u, izvršit će se proces verifikacije i validacije zahtjeva za plaćanjem, prema općem postupku za isplatu sredstava Državnog proračuna.

Nakon zaprimanja ispravnih zahtjeva za plaćanjem za određenu stavku Državnog proračuna, pod kojom je planiran trošak za strukturnu pomoć EU, Državna riznica Ministarstva financija će prenijeti iznos sredstava strukturne pomoći EU naveden u zahtjevu za plaćanjem s jedinstvenog računa riznice izravno krajnjem korisniku.

Na taj će se način osigurati transparentnost ciklusa kretanja sredstava EU do krajnjih korisnika pomoću nekoliko spomenutih ključnih mjera:

- Nakon što se strukturna pomoć EU integrira u Državni proračun, tijekom njezine isplate primjenjivat će se opće mjere kontrole za isplatu sredstava Državnog proračuna;
- Sredstva EU će se pomoću DFIS-a prenijeti izravno krajnjim korisnicima, čime se povećava učinkovitost načela revizorskog traga, ali se omogućuje i provedba načela navedenih u Uredbi, koja navode da sredstva EU moraju doći do krajnjeg korisnika što je prije moguće, na najučinkovitiji mogući način;
- Sustav će jamčiti da će se, u svim slučajevima, sredstva EU prenijeti krajnjim korisnicima tek nakon verifikacije i validacije iznosa prihvatljivih za financiranje iz sredstava strukturne pomoći EU, prema postupku kojeg je utvrdilo KT (MRRFEU) te uputama UT-a.

DFIS će također osigurati da se sve kamate na strukturnu pomoć EU unaprijed prebačenu u Hrvatsku namijene za provedbu ovog operativnog programa kao javno nacionalno sufinanciranje.

Dijagram financijskih tokova nalazi se u Dodatku 7.

4.4. Informiranje i oglašavanje

Aktivnosti informiranja i oglašavanja OPRK-a bit će uključene u Komunikacijski akcijski plan (KAP) pripremljen u skladu s Uredbom Komisije (EZ) br. 1828/2006, a imaju za cilj:

- podići javnu svijest o kohezijskoj politici EU te o mogućnostima koje nude strukturni fondovi i Kohezijski fond u Hrvatskoj;
- istaknuti ulogu koju je odigrala EU u sufinanciranju aktivnosti OPRK-a, u poticanju hrvatske gospodarske konkurentnosti, u poticanju gospodarskog razvoja i smanjenju regionalnih razlika;
- podići javnu svijest o OPRK-u i njegovim ciljevima, prioritetnim osima i mehanizmima;
- informirati potencijalne korisnike o uvjetima prihvatljivosti za financiranje iz OPRK-a, postupcima za procjenu prijave za financiranje te predviđenim vremenskim okvirima, kriterijima za odabir operativnih aktivnosti koje će se financirati, te kontaktima na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, koji pružaju informacije o OPRK-u;
- širiti informacije o odobrenim i financiranim projektima, kao i o postignutim rezultatima i najboljim praksama;
- osigurati pristup informacijama svim ciljanim skupinama;
- osigurati maksimalnu razumljivost informacija za javnost o raspodjeli i upravljanju sredstvima.

Identificirane su sljedeće ciljne skupine za aktivnosti informiranja i oglašavanja OPRK-a:

- šira javnost;
- (potencijalni) korisnici;
- kreatori mišljenja i mediji, s posebnim naglaskom na: vodeće ekonomske i financijske novine, vodeće TV i radio postaje; ključni lokalni mediji;

- „partneri za komunikaciju“, tj. sva tijela koja mogu pomoći UT-u i PT-u u širenju informacija.

Korisnici će biti obaviješteni o svojim obvezama, kao što su: informiranje javnosti o pomoći dobivenoj od strukturnih fondova i Kohezijskog fonda, postavljanje plakata, trajnih opisnih ploča i grba EU iz čl. 8. Uredbe Komisije (EZ) br. 1828/2006, u skladu s tehničkim karakteristikama o mjerama informiranja i oglašavanja navedenima u čl. 9 Uredbe Komisije (EZ) br. 1828/2006.

Korisnici također moraju biti obaviješteni da su njihovi projekti dio prioritetne osi OP-a koja je sufinancirana od strane EFRR-a te da će se objaviti njihova imena, nazivi operativnih aktivnosti i iznos javnih sredstava koja se dodjeljuju za operativne aktivnosti.

Zadaće NO OPRK-a, u pogledu pitanja informiranja i oglašavanja uključuju usvajanje Komunikacijskog plana te nadzor nad njegovom provedbom. Mjere komunikacije i oglašavanja bit će predmet evaluacije od strane UT OPRK-a i NO OPRK-a.

Koordinacijsko tijelo mora osigurati koordinaciju komunikacijskih aktivnosti između institucija koje se bave aktivnostima informiranja i oglašavanja za sve operativne programe diljem sustava strukturnih fondova i Kohezijskog fonda.

UT i PT-ovi dijele zadatke i međusobno se podržavaju u:

- informiranju potencijalnih korisnika o kriterijima prihvatljivosti, postupcima odabira, evaluacijskim kriterijima, operativnim aktivnostima odabranima za financiranje te proračunima;
- savjetovanju korisnika o pitanjima koja se odnose na mjere oglašavanja;
- informiranju šire javnosti o projektima koji se provode;
- pružanju svih korisnih informacija za izradu nacрта elaborata i izvješća iz čl. 4. Uredbe Komisije (EZ) br. 1828/2006 koje će UT predstaviti NO-u te EK-u.

Operativne aktivnosti predviđene KAP-om navedene su u PO3 (TP) OP-a.

4.5. Sustav za upravljanje informacijama (MIS)

U pogledu akumulacije, sažimanja i prikazivanja podataka o EFRR-u, ESF-u i Kohezijskom fondu, Hrvatska koristi jedinstveni informacijski sustav za upravljanje informacijama (MIS). Opseg informacijskog sustava za upravljanje je dvojak, a njegova svrha je da upravlja operativnim programima i projektima, kao i da služi kao mehanizam financijske kontrole kako bi se omogućila nesmetana obrada plaćanja.

MIS osigurava da su svi podaci, potrebni za financijsko upravljanje, praćenje, nadzor, reviziju i evaluaciju prikupljeni i osigurani sukladno Općim i provedbenim propisima.

MIS pruža mogućnost praćenja operativnih podataka i financijskih informacija o:

- provedbi zasebnih projekata, financiranih iz strukturnih fondova i Kohezijskog fonda;
- napretku provedbe zasebnih operativnih programa;
- općem napretku provedbe pomoći u okviru Cilja konvergencije;
- verifikacijama rezultata, uočenim nepravilnostima i reviziji.

MIS olakšava provedbu sljedećih funkcija:

1. Upravljanje: stavljanje podataka o financijskim planovima i indikatorima operativnih programa u računalni sustav, prognoze i praćenje financijskih planova i indikatora, nadzor obveza i izvršenja planova plaćanja, nadzor pravila N+2/N+3.

2. Administracija: registracija projekata, upravljanje ugovorima, prognoze o provedbi projekata i nadzor nad njihovim izvršenjem, evidentiranje rezultata verifikacije, kontrola prihvatljivosti troškova i plaćanja. Ova funkcija također uključuje pružanje prikupljenih podataka koji omogućuju jednostavnu identifikaciju provedbe projekta i problema s plaćanjem.

3. Odgovornost: davanje informacija o napretku projekata, izrada sažetaka izvješća, pružanje informacija o troškovima, prikupljanje podataka potrebnih za provedbu nadzora, revizije, evaluacije, izvješćivanje Komisije putem elektronskih medija (za potrebe revizije, u skladu sa zahtjevima Uredbe (EZ) br. 1083/2006).

Sustav omogućuje stvaranje okoline grupa s više korisnika, s različitim ulogama i zadacima. MIS-om centralizirano upravlja Koordinacijsko tijelo (MRRFEU), a razvijen je u suradnji s drugim institucijama; upravljačkim tijelima, nadležnim ministarstvima (Posredničko tijelo 1), agencijama (Posredničko tijelo 2), tijelima nadležnima za ovjeravanje i reviziju. Sustav izdaje brojna standardna i prilagođena izvješća s ciljem zadovoljavanja potreba različitih skupina podataka, na ad hoc i/ili redovnoj bazi. Predviđeno je da će stavljanje podataka započeti u srpnju 2013. godine. Sustav osigurava prijenos podataka između Upravljačkog tijela i Europske komisije (kao što je predviđeno u članku 60. (c) Uredbe (EZ) br. 1083/2006).

4.6. Usklađenost s pravilima o državnim potporama i javnoj nabavi

Hrvatska se obvezuje da će se sredstva OPRK-a dodjeljivati u skladu s proceduralnim i materijalnim propisima koji se odnose na državne potpore i koji su na snazi u vrijeme dodjele sredstava. Usklađenost pojedinih mjera unutar Operativnog programa s pravilima o državnim potporama te njihov odnos prema konkretnom programu državnih potpora definirat će se u provedbenim dokumentima. Prilikom provedbe OP-a, uzet će se u obzir pravila koji uređuju unutarnje tržište, a posebice pravila o javnoj nabavi, koja su također određena i u Direktivama 2004/18/EZ i 2004/17/EZ, kao i odgovarajućim odredbama Ugovora o EU.

Od 1. srpnja 2013. godine, Ministarstvo financija (MFIN) i Hrvatska agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (AZTN) bit će u potpunosti zaduženi za pitanja državnih potpora u Hrvatskoj te će dijeliti sve relevantne odgovornosti, dok će AZTN biti posebno zadužena za pitanja državnih potpora u vezi s programima i projektima EU te komunikaciju s Općom upravom za tržišno natjecanje (DG COMP). Novi zakon koji će biti usvojen do dana ulaska u EU određivat će pojedine relevantne uloge i postupke, u skladu sa svim odgovarajućim EU i nacionalnim pravnim zahtjevima. U skladu s tim, predviđeno je da će AZTN:

- davati svoje stručno mišljenje o predloženim programima državnih potpora u pogledu njihove usklađenosti s relevantnim pravilima za državne potpore, a prije komunikacije sa službama Europske komisije (EK) za potrebe obavještanja ili odobravanja u ime Europske komisije;
- dati svoje stručno mišljenje o programima državnih potpora izuzetih iz obveze o obavještanju EK-a te o njima obavijestiti EK;
- ponuditi stručnu pomoć tijelima nadležnima za pripremu programa državnih potpora te u slučajevima složenih specifičnih pojedinačnih slučajeva državnih potpora;
- prikupljati, obrađivati i arhivirati podatke o dodijeljenim državnim potporama i o tome obavijestiti EK.

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (AZTN) je pravna osoba s javnim ovlastima koja je osnovana Odlukom Hrvatskog sabora 20. rujna 1995. godine, a započela s radom početkom 1997. godine.

AZTN samostalno i neovisno obavlja aktivnosti u okviru svog djelokruga i ovlasti te je odgovorna za izvršavanje svojih ciljeva Hrvatskom saboru.

Odgovornosti i ovlasti AZTN-a regulirane su Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/09) koji pokriva njezine aktivnosti u području sprečavanja monopola i kontrole koncentracija, te Zakonom o državnim potporama (NN 140/05) koji, u širem smislu, uključuje tržišno natjecanje u pogledu odobravanja, nadzora i provedbe te mogućeg povrata državne potpore u svim područjima, osim u poljoprivredi i ribarstvu. AZTN je aktivno sudjelovala u procesu pregovora o ulasku Hrvatske u Europsku Uniju. Kontakti i detaljnije informacije mogu se naći na www.aztn.hr.

S obzirom na **projekte koji generiraju prihode**, posebna pravila prihvatljivosti primjenjivat će se i za poslovne i za turističke infrastrukturne projekte, za koje se utvrdi da će generirati prihode. Uvjeti za primjenu Pomoćnih napomena o članku 55. Uredbe Vijeća (EZ) 1083/2006: Projekti koji generiraju prihode (COCOF 07/0074/04-EN), kao i način obračuna troškova u projektima koji generiraju prihode navedeni su u okviru specifičnih Smjernica o predmetu koje pruža UT OPRK-a te se moraju poštivati od strane svih ostalih nadležnih nacionalnih tijela i predlagatelja projekata u pripremi, izračunu sufinanciranja i provedbi takvih projekata.

U pogledu javne nabave (JN), Zakon o javnoj nabavi (ZJN) (NN 90/2011) sa svim podzakonskim aktima stupio je na snagu te je u potpunosti usklađen s pravnom stečevinom EU. Zajednički nacionalni propisi o uvjetima za pripremu i provedbu projekata, koji pokrivaju pitanja javne nabave, propisuju potpunu primjenu istih pravila u kontekstu provedbi projekata strukturnih fondova i Kohezijskog fonda.

Za subjekte koji ne potpadaju pod odredbe Zakona o javnoj nabavi, pripremljen je zasebni postupak koji je integriran u Zajedničke nacionalne propise, a koji osigurava razumno korištenje sredstava. Ministarstvo gospodarstva i sva ostala nadležna tijela poduzimaju korake kako bi se osiguralo da se uspostave svi nacionalni postupci nabave, te da se u dovoljnoj mjeri razviju kapaciteti hrvatskih institucija na nacionalnoj i lokalnoj razini, za provedbu spomenutog Zakona koji će se primjenjivati za pripremu budućih projekata koje sufinancira ESF.

Ključne središnje institucije za javnu nabavu u Republici Hrvatskoj su Uprava za sustav javne nabave u Ministarstvu gospodarstva, Ministarstvo financija za koncesije, Agencija za javno-privatno partnerstvo za JPP-ove te Državna komisija za kontrolu postupaka javne nabave, za postupke revizije (www.javnabava.hr). Nadležnosti tijela odgovornih za sustav javne nabave uključuju:

- razvoj, unaprjeđenje i koordinaciju cjelokupnog sustava javne nabave;
- davanje mišljenja, uputa i pružanje pravne pomoći u vezi s primjenom Zakona o javnoj nabavi i drugih propisa u području javne nabave;
- prijedloge, pripremu i koordinaciju izrade nacрта prijedloga zakona i drugih propisa o javnoj nabavi;
- razvoj stručnih i normativnih osnova za integraciju Republike Hrvatske u EU u području javne nabave;

- nadzor nad provedbom Zakona o javnoj nabavi i drugih propisa u području javne nabave kroz aktivnosti usmjerene na suzbijanje i poduku te podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka;
- pripremu i provedbu aktivnosti koje se odnose na obuku i stručno usavršavanje osoba koje sudjeluju u sustavu javne nabave;
- održavanje portala javne nabave;
- praćenje Elektroničkog oglasnika javne nabave i objavu e-biltena i stručnih publikacija javne nabave;
- sudjelovanje u primjeni informacijske i komunikacijske tehnologije u sustavu javne nabave i elektronskih dražbi;
- usklađivanje i sudjelovanje u izradi tehničkih i standardizacijskih pravila u postupku javne nabave;
- suradnju s državnim tijelima Republike Hrvatske s ciljem postizanja jedinstvenog tumačenja i pravilne primjene propisa iz područja javne nabave;
- prikupljanje, snimanje, obradu i analizu podataka o javnoj nabavi te dostavu statističkih izvještaja;
- međunarodnu suradnju i promicanje vrijednosti sustava javne nabave te ostale zadaće utvrđene Zakonom o javnoj nabavi.

POGLAVLJE 5: FINANCIJSKE TABLICE

5.1. Godišnje obveze

Tablica 19: Financijski plan OPRK-a koji detaljno opisuje godišnje dodjele iz EFRR-a, u EUR

Godina	Ukupno EFRR
2007.	11.050.250
2008.	11.503.323
2009.	10.092.382
2010.	14.200.000
2011.	14.400.000
2012.	10.348.000
2013.	116.185.640
UKUPNO	187.779.595

Predviđeno je da će se cijeli OPRK sufinancirati iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Međutim, predviđeno je i križno financiranje, budući da će određene vrste aktivnosti Europskog socijalnog fonda koje su potrebne za zadovoljavajuću provedbu određenih operativnih aktivnosti također biti sufinancirane iz EFRR-a, u skladu s člankom 34. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006, od 11. srpnja 2006. godine, poštujući relevantne granice na razini prioritetne osi.

5.2. Ukupna dodjela financijskih sredstava

Sljedeća tablica prikazuje financijski plan OPRK-a za programsko razdoblje 2007.-2013. Prikazuje iznose ukupne dodjele financijskih sredstava iz EFRR-a, njegovog nacionalnog pandana te stopu nadoknade po prioritetnim osima.

Tablica 20: Financijski plan programskog razdoblja s dodjelom financijskih sredstava iz EFRR-a, stope nacionalnog sufinanciranja i sufinanciranja za prioritetne osi unutar OPRK-a, u EUR

Prioritetna os	Fond	Financiranje Zajednice	Nacionalni udio	Razdjela nacionalnog udjela		Ukupno financiranje	Stopa sufinanciranja
				Nacionalno javno financiranje	Nacionalno privatno financiranje		
				(a)	(b)=(c)+(d)		
Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđivanje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija	EFRR	62.163.242	3.500.000	3.500.000	0	65.663.242	95 %
Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva	EFRR	113.796.167	30.249.615	6.500.000	23.749.615	144.045.782	79 %
Prioritetna os 3: Tehnička pomoć	EFRR	11.820.186	2.085.916	2.085.916	0	13.906.102	85 %
Ukupno	EFRR	187.779.595	35.835.531	12.085.916	23.749.615	223.615.126	84 %

5.3. Kategorizacija troškova i Lisabonska namjenska raspodjela sredstava

OPRK sadrži raščlambu dodjele sredstava prema kategorijama u skladu s odredbama članka 37(1)(d) Uredbe Vijeća br. 1083/2006 i Uredbe Komisije br. 1828/2006. Kategorizacija predstavlja ex-ante procjenu korištenja sredstava prema OPRK-u; razmotrene kategorije su kodovi prema dimenzijama (prioritetni predmet, oblik financiranja i vrsta područja, kako su navedeni u Dodatku II Uredbe Komisije br. 1828/2006.

<i>Dimenzija 1</i>		<i>Dimenzija 2</i>		<i>Dimenzija 3</i>	
<i>Prioritetni predmet</i>		<i>Oblik financiranja</i>		<i>Područje</i>	
<i>Kod *</i>	<i>Iznos **</i>	<i>Kod *</i>	<i>Iznos **</i>	<i>Kod ***</i>	<i>Iznos **</i>
01	15.275.845	01	187.779.595	00	187.779.595
02	41.420.985				
03	18.869.407				
04	4.529.407				
05	10.398.118				
06	12.374.703				
07	17.170.000				
08	3.000.000				
09	6.035.073				
14	5.000.000				
15	3.090.440				
57	20.652.287				
59	7.353.525				
60	2.151.764				
81	10.470.690				
85	5.158.333				
86	4.829.018				
UKUPNO OP	187.779.595	UKUPNO OP	187.779.595	UKUPNO OP	187.779.595

* Kategorije su kodirane za svaku mjeru koristeći standardno razvrstavanje.

** Predviđeni iznos doprinosa Zajednice za svaku kategoriju.

*** Čitav teritorij Hrvatske može primiti pomoć kroz OPRK.

Dodaci

Dodatak 1 - Sastav skupine za izradu nacrtu OPRK-a 2007. - 2013. (konačni nacrt 2007.-2013.⁹⁵)

INSTITUCIJA	IMENOVANA OSOBA
Ministarstvo kulture	Silvija Modrušan
Ministarstvo gospodarstva	Marija Rajaković
Ministarstvo gospodarstva	Emina Štefičić
Ministarstvo poduzetništva i obrta	Neven Kos
Ministarstvo poduzetništva i obrta	Sanja Fišer
Ministarstvo poduzetništva i obrta	Marina Šubaša
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Gabrijela Herceg Sarajlić
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Ivana Crnić Duplančić
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Ana Vučić
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Nada Sirotić
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	Petra Palej
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - Sektor za politiku regionalnoga razvoja (SPRR)	Franka Vojnović
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (SPRR)	Ines Franov Beoković
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (SPRR)	Božica Horvat
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (SPRR)	Marga Kuzmić
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - Uprava za upravljanje operativnim programima	Radojka Tomašević
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - Uprava za strateško planiranje (USP)	Iva Šeler
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (USP)	Ana Krvarić
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (USP)	Iva Hladnik
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (USP)	Vlatka Marčan
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU - (USP)	Dinka Bujas
Ministarstvo turizma	Želimir Kramarić
Ministarstvo turizma	Mate Kapović

⁹⁵ Iscrpniji popis institucija i sudionika u skupini za izradu nacrtu dostupan je i mnogo je dulji, ali budući da su se imena institucija tijekom godina promijenila (štoviše, neke više ne postoje), tako su se promijenile i osobe (u institucijama). Ovaj popis sadrži samo ključne osobe i institucije koje su sudjelovale u stvaranju ovog konačnog nacrtu OPRK-a tijekom 2012-13, u svrhe jasnoće i jednostavnosti.

Popis institucija koje su sudjelovale u procesu konzultacija

- Poslovno-inovacijska agencija Republike Hrvatske - BICRO
- Hrvatska agencija za malo gospodarstvo i investicije
- Hrvatska banka za obnovu i razvoj
- Hrvatska gospodarska komora
- Hrvatska obrtnička komora
- Hrvatska turistička zajednica
- Hrvatska udruga poslodavaca
- Hrvatska zajednica županija
- Hrvatski institut za tehnologiju
- Hrvatski izvoznici
- Hrvatski savez zadruga
- Institut Ruđer Bošković
- Hrvatska udruga poslovnih žena (KRUG)
- Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj Republike Hrvatske
- Nacionalno vijeće za konkurentnost
- Nacionalno vijeće za znanost
- Rektorski zbor Republike Hrvatske
- Savez samostalnih sindikata Hrvatske
- Savez Udruge gradova i Udruge općina Republike Hrvatske
- Udruga gradova u Republici Hrvatskoj
- Udruga općina u Republici Hrvatskoj
- Udruga inovatora Hrvatske
- Ured za socijalno partnerstvo u Republici Hrvatskoj
- Vijeće za Nacionalni inovacijski sustav (VNIS)
- Ured za udruge Vlade republike Hrvatske
- Institut za međunarodne odnose
- 20 županija Republike Hrvatske i Grad Zagreb

Predstavnici organizacija koje su sudjelovale u procesu konzultacija iznijeli su svoja stajališta tijekom rasprave i dali svoje komentare u pisanom obliku. Komentari su uključeni u ovaj nacrt OPRK-a.

Dodatak 2 - Statističke tablice

Tablica 1. Bruto dodana vrijednost u milijunima kuna

Godina	Bruto dodana vrijednost (osnovne cijene)
2003.	191.455
2004.	209.382
2005.	226.184
2006.	246.056
2007.	270.436
2008.	295.430
2009.	290.093

Izvor: Državni zavod za statistiku, mjesečno statističko izvješće 3/2009, 7/2009 i 8/2010

Tablica 2. Struktura bruto dodane vrijednosti prema gospodarskom sektoru

Godina	Primarni sektor (% BDV)	Sekundarni (% BDV)	Tercijarni (% BDV)
2000.	8,4	23,4	68,2
2001.	8,4	22,8	68,8
2002.	8,2	21,9	69,9
2003.	6,8	21,4	71,8
2004.	7,2	21,8	71,0
2005.	6,5	20,9	72,6
2006.	6,3	20,6	73,1
2007.	6,1	20,4	73,5
2008.	6,4	20,2	73,4

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 3. Industrijski sektor prema industrijskim grupacijama, 2007.

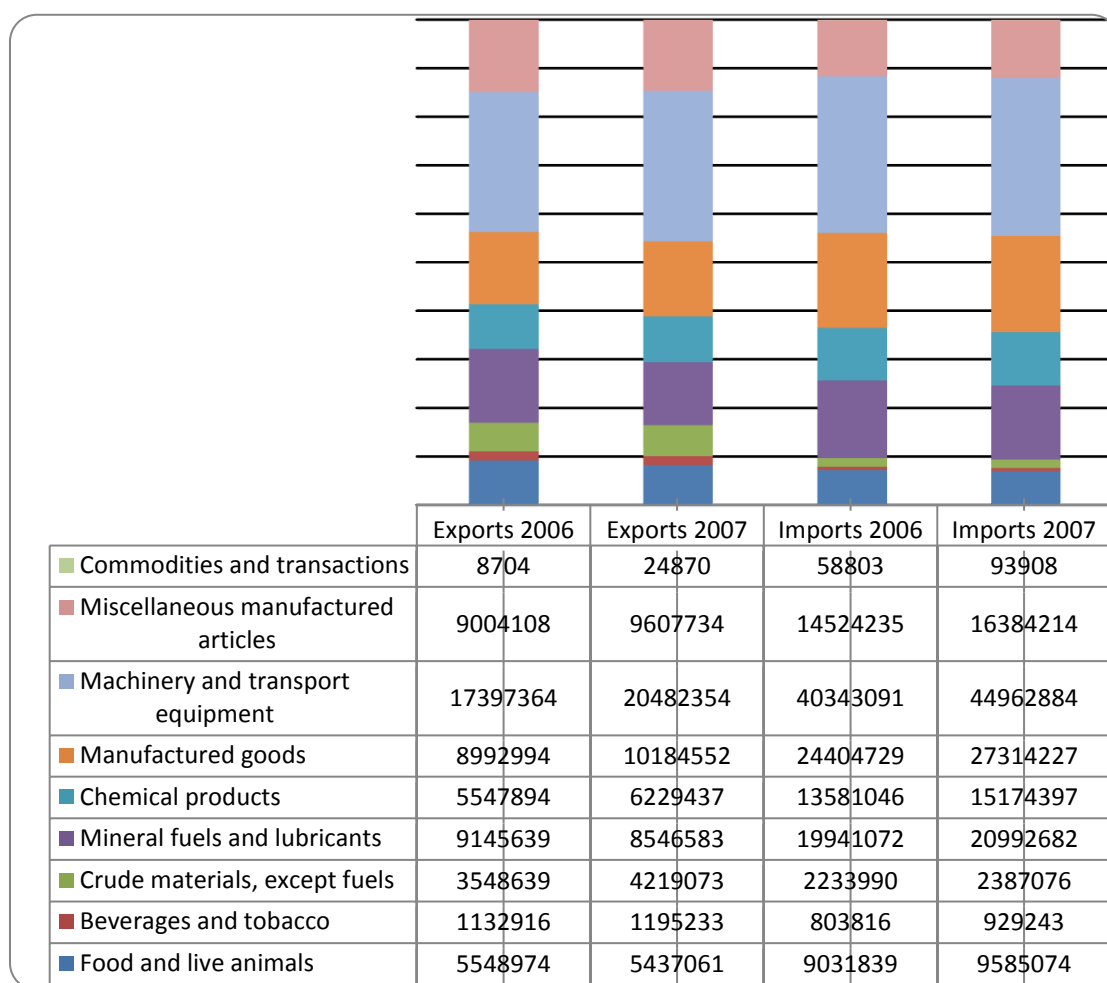
Industrijski sektor prema industrijskim grupacijama	Broj poduzeća	Prihod od prodanih proizvoda (u tisućama kuna)	Bruto dodana vrijednost (u tisućama kuna)	Broj zaposlenih	Produktivnost rada (BDV u kunama po zaposlenom)
Rudarstvo i vađenje	61	3.075.923	1.297.858	5.584	232.424
Prerađivačka industrija	3.309	144.078.434	44.142.004	252.942	174.514
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	125	15.323.883	6.283.936	25.302	248.357
Ukupno industrija	3.495	162.478.240	51.723.798	283.828	182.36

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2009.

Tablica 4. Struktura izvoza i uvoza, u tisućama kuna

	Izvoz		Uvoz	
	2007.	2008.	2007.	2008.
Hrana i žive životinje	5.437.061	5.250.578	9.585.074	10.672.273
Pića i duhan	1.195.233	1.212.302	929.243	957.206
Sirove materije, osim goriva	4.219.073	4.212.627	2.387.076	3.087.604
Mineralna goriva i maziva	8.546.583	8.826.038	20.992.682	26.416.058
Životinjska i biljna ulja i masti	116.479	174.935	335.731	575.211
Kemijski proizvodi	6.229.437	6.821.206	15.174.397	15.915.428
Proizvodi svrstani prema materijalu	10.184.552	10.589.297	27.314.227	27.958.454
Strojevi i transportni uređaji	20.482.354	23.185.146	44.962.884	48.699.015
Razni gotovi proizvodi	9.607.734	8.920.213	16.384.214	16.021.586
Proizvodi i transakcije	24.870	12.479	93.908	51.197
UKUPNO	66.043.374	69.204.821	138.159.436	150.354.032

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2009.

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2008.

Tablica 5. Bruto fiksno stvaranje kapitala (ulaganja)

Godina	Bruto fiksno stvaranje kapitala (ulaganja) u Hrvatskoj (milijuna €)	Kao postotak BDP-a (%)	
		Hrvatska	EU27
2003.	7.573,3	25,0	19,4
2004.	8.173,2	24,8	19,5
2005.	8.905,2	24,7	19,9
2006.	10.346,2	26,0	20,7
2007.	11.381,6	26,2	21,2
2008.	13.229,9	27,8	21,1
2009.	11.360,4	25,4	19,0
2010.	9.929,0	21,6	18,6

Izvor: EUROSTAT

Tablica 6. Integracija tržišta - Intenzitet izravnih stranih ulaganja (FDI) - prosječna vrijednost ulaznih i izlaznih tokova izravnih stranih ulaganja podijeljena s BDP-om, %

Godina	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Hrvatska	1,7	2,2	3,6	4,4	3,5	3,3
EU27	0,9	1,7	2,3	4,0	2,3	2,3

Izvor: EUROSTAT

Tablica 7. Produktivnost rada po zaposlenom - BDP u standardu kupovne moći (PPS) po zaposlenom u odnosu na EU27 (EU27 = 100) (procijenjene brojke)

Godina	Produktivnost rada po zaposlenom u odnosu na EU27 (= 100)	
	Hrvatska	Euro područje (15 država)
2002.	66,6	111,9
2003.	68,6	111,2
2004.	69,5	110,1
2005.	70,4	110,3
2006.	72,1	110,1
2007.	74,5	110,1
2008.	76,1	109,5
2009.	78,1	109,5

Izvor: EUROSTAT

Tablica 8. Prosječna mjesečna isplaćena neto i bruto plaća po zaposlenome u pravnim osobama prema područjima NKD-a 2007. za razdoblje od travnja do lipnja 2010.

Sektori	Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća (u kunama)	Prosječna mjesečna isplaćena bruto plaća (u kunama)
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4.606	6.369
Rudarstvo i vađenje	6.912	10.214
Prerađivačka industrija	4.646	6.609
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	6.728	9.803
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5.204	7.322
Građevinarstvo	4.426	6.237
Trgovina na veliko i na malo	4.532	6.522
Prijevoz i skladištenje	6.031	8.679
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	4.512	6.412
Informacije i komunikacije	7.478	11.491
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	7.858	12.310
Poslovanje nekretninama	5.378	7.792
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	6.792	10.500
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3.621	4.984
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	6.078	8.664
Obrazovanje	5.272	7.543
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	6.113	8.947
Umjetnost, zabava i rekreacija	5.420	7.831
Ostale uslužne djelatnosti	5.266	7.642
UKUPNO	5.313	7.677

Izvor: Državni zavod za statistiku, Mjesečno statističko izvješće 8/2010

Tablica 9. Broj poduzetnika u Hrvatskoj

Godina	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Mali	54.213	60.562	54.213	65.327	67.760	76.588	81.468	80.199	81.426
Srednji	2.203	2.279	2.597	2.692	2.969	1.480	1.589	1.350	1.390
Obrtnici	91.066	96.605	98.419	101.052	102.081	101.846	101.442	99.054	96.909
Zadruga	286	347	414	539	694	885	1.019	1.032	1.125
Ukupno mali i srednji poduzetnici	147.768	159.793	155.643	169.610	173.504	180.799	185.518	181.635	180.850
Veliki	571	720	889	962	1 074	441	475	444	436
Ukupno poduzetnici	148.339	160.513	156.532	170.572	174.578	181.240	185.993	182.079	181.286
Udio malih i srednjih poduzetnika u ukupnim poduzetnicima	99,62 %	99,55 %	99,43 %	99,44 %	99,38 %	99,76 %	99,74 %	99,76 %	99,76 %

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva

Tablica 10: Ukupni broj zaposlenih prema veličini poduzeća

Number of employees	2008	%	2010	%
Micro	133.276	8,57	134.682	9,40
Small	256.532	16,50	226.268	15,80
Medium	165.687	10,66	151.872	10,60
SMEs	555.495	35,73	512.822	35,80
Large	303.332	19,51	279.414	19,51
Cooperatives	4.766	0,31	3.279	0,23
Crafts	227.550	14,64	185.970	12,98
Others(Public Administration, etc)	463.662	29,81	450.969	31,48
Total persons in employment	1.554.805	100,00	1.432.454	100,00

Source: FINA, CBS data

Tablica 11: Mali i srednji poduzetnici, Sektorski postotci, 2008.

	Prerađivačka industrija	Građevinarstvo	Veleprodaja	Stručne usluge	Ostalo	UKUPNO
Mikro	10,25	12,83	29,67	15,71	31,54	100
Mali	21,34	15,85	28,44		34,37	100
Srednji	31,57	11,51	25,96		30,96	100
Veliki	31,87		25,00		43,13	100

Izvor: DZS Administrativni i poslovni registar

Tablica 12: Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj, mjerena TEA indeksom

	2002.	2008.	2010.	2011.
TEA indeks, Hrvatska	3,62	7,59	5,52	7,32
TEA indeks, prosjek*	7,99	10,49	11,72	11,39

* Prosjek se odnosi na sve zemlje uključene u istraživanje GEM-a te godine

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR, 2012.

Tablica 13. Struktura % poslovnih subjekata, prema vrsti pravnog oblika osnivanja, djelatnosti. Stanje 31. prosinca, 2008.

	Trgovačka društva		Poduzeća / zadruge	
	registrirane	aktivne	registrirane	aktivne
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1,8	1,7	3,1	11,9
Ribarstvo	0,2	0,2	0,4	0,6
Rudarstvo i vađenje	0,3	0,3	0,1	0,2
Prerađivačka industrija	12,3	12,7	10,4	14,1
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	0,3	0,3	0,0	0,0
Građevinarstvo	10,9	11,3	6,0	7,6
Trgovina na veliko i na malo	35,2	32,4	57,6	37,0
Hoteli i restorani	5,8	5,7	3,6	2,9
Prijevoz, skladištenje i veze	5,4	5,4	5,6	4,8
Financijsko posredovanje	0,8	0,8	0,9	2,1
Poslovanje nekretninama	22,8	24,9	10,4	15,9
Obrazovanje	0,5	0,6	0,4	0,6
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	0,4	0,4	0,1	0,4
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	3,2	3,4	1,4	1,8

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2009.

Tablica 14: Rezultati analize ponude i potražnje poslovnih zona

VRSTA ZONE	OPREMLJENA INFRASTRUKTUROM (ha)	POTRAŽNJA NA LOKALNOJ RAZINI (ha)	IZRAVNA STRANA ULAGANJA - TIPA PROJEKTI (ha)	PONUĐA - POTRAŽNJA (ha)
MALA (< od 50 ha)	218,45	151,51	0,5	66,44
SREDNJA (50 do 100 ha)	243,71	228,5	12,9	2,31
VELIKA (> od 100 ha)	277	401	768	-892,00
UKUPNO	739,16	781,01	781,4	-823,25

Tablica 15. Zaposlenost u proizvodnim sektorima visoke i srednje visoke tehnologije, udio u ukupnoj zaposlenosti, %

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
EU27	7,23	6,95	6,76	6,59	6,6	6,7	n/a
Hrvatska	4,66	4,24	4,7	4,03	4,7	4,51	4,62

Izvor: EUROSTAT

Tablica 16. Zaposlenost u znanjem intenzivnim uslužnim sektorima, udio u ukupnoj zaposlenosti, %

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
EU27	31,43	32,00	32,20	32,47	32,80	32,96	n/a
Hrvatska	21,69	20,81	21,11	21,55	23,03	23,43	23,27

Izvor: EUROSTAT

Tablica 17. Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj prema sektorima (u tisućama kuna)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Svi sektori ukupno	1.780.379	2.006.307	2.209.274	2.586.686	2.311.712	2.179.160	2.553.530	3.073.965	2.794.170	2.442.901
Poslovni sektor	739.868	855.902	864.196	1.077.390	953.523	799.891	1.037.832	1.361.423	1.129.337	1.077.264
Državni sektor	403.311	446.643	485.336	541.141	558.309	580.789	650.960	776.109	758.811	672.444
Sveučilišta	637.200	703.762	859.742	968.155	799.880	798.480	861.489	932.702	902.711	689.543
Neprofitni sektor	0	0	0	0	2.968	3.107	3.249	3.731	3.311	3.650

Izvor: Državni zavod za statistiku, statistički podaci

Tablica 18. Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj prema izvoru sredstava (javna, privatna) - postotak %

Godina	Hrvatska		EU27		Euro zona	
	Državni sektor	Poslovni sektor	Državni sektor	Poslovni sektor	Državni sektor	Poslovni sektor
2002.	46,4	45,7	34,3	54,6	36,2	56,2
2003.	55,9	42	35,1	54,1	36,4	55,9
2004.	46,6	43	35,0	54,3	36,0	55,9
2005.	58,1	34,3	34,4	54,2	35,3	56,3
2006.	55,8	34,6	33,4	55,3	34,3	57,0
2007.	50,4	35,5	33,0	55,2	34,1	56,8
2008.	49,3	40,8	33,5	55,0	34,7	56,3
2009.	51,2	39,8	34,9	54,1	35,4	55,7
2010.	49,2	38,8	35,1	53,9	35,1	55,7
2011.	48,2	38,2	n/a	n/a	n/a	n/a

Izvor: EUROSTAT

Tablica 19: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj prema sektorima (2010.)

Bruto domaći izdaci	Tisuća kuna
Sektori - ukupno	2.442.901
Prirodne znanosti	721.609
Tehničke znanosti	876.546
Biomedicina i zdravstvo	192.346
Biotehničke znanosti	253.751
Društvene znanosti	182.114
Humanističke znanosti	182.114
Umjetničko područje	1.767
Poslovni sektor	1.077.264
Prirodne znanosti	361.378
Tehničke znanosti	585.763
Biomedicina i zdravstvo	43.303
Biotehničke znanosti	73.738
Društvene znanosti	12.315
Umjetničko područje	767
Državni sektor	672.444
Prirodne znanosti	278.740
Tehničke znanosti	51.343
Biomedicina i zdravstvo	57.564
Biotehničke znanosti	44.315
Društvene znanosti	113.883
Humanističke znanosti	126.599
Neprofitni sektor	3.650
Humanističke znanosti	3.650
Visoko obrazovanje	689.543
Prirodne znanosti	81.491
Tehničke znanosti	239.440
Biomedicina i zdravstvo	91.479
Biotehničke znanosti	135.698
Društvene znanosti	88.570
Humanističke znanosti	51.865
Umjetničko područje	1.000

Izvor: Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2011.

Tablica 20. Prijave patenata Europskom patentnom uredu (EPO) - Broj prijava na milijun stanovnika

Godina	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Hrvatska	3,45	4,74	8,29	9,24	7,22	7,51	7,77	6,24	6,51	6,17	5,65
EU27	107,11	106,23	106,01	108,33	112,79	115,28	116,43	115,29	111,58	110,4	108,59
Euro područje (16 država)	134,57	134,9	134,29	137	143,27	146,18	147,02	144,81	139,77	137,82	135,14

Izvor: EUROSTAT

Tablica 21. Visokotehnoški izvoz - izvoz visokotehnoških proizvoda kao udio u ukupnom izvozu, %

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
EU27	18,91	18,58	18,49	18,74	16,65	15,96
Hrvatska	8,96	8,99	9,59	7,96	6,8	6,61

Izvor: EUROSTAT

Tablica 22. BDP (Standard kupovne moći po stanovniku, % od EU27) u regijama NUTS 2

Bruto domaći proizvod po stanovniku u standardima kupovne moći (EU27=100)							
	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Hrvatska	54	56	57	57	60	63	62
Kontinentalna	56	56	57	59	61	64	63
Jadranska	53	56	56	56	60	61	60

Izvor: EUROSTAT

Tablica 23. BDP po stanovniku

Bruto domaći proizvod po stanovniku (EURO)								
	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Hrvatska	7.400	8.100	8.900	9.700	10.700	10.100	10.200	10.500
EU27	21.700	22.500	23.700	25.000	25.000	23.500	24.500	25.200
Kontinentalna	7.500	8.200	9.100	9.900	10.900	10.300	n/a	
Jadranska	7.400	8.000	8.600	9.600	10.400	8.900		

Izvor: EUROSTAT

Tablica 24. Regionalni bruto domaći proizvod po stanovniku razine NUTS 2 i 3 u 2009. godini

Teritorijalne statističke jedinice razine NUTS 2 i 3	Indeks (HR = 100)
KONTINENTALNA HRVATSKA	101,9,⁹⁶
Grad Zagreb	176,2
Zagrebačka županija	77,2
Krapinsko-zagorska županija	65,0
Varaždinska županija	87,4
Koprivničko-križevačka županija	92,7
Međimurska županija	82,6
Bjelovarsko-bilogorska županija	75,9
Virovitičko-podravska županija	63,3

⁹⁶ Preračunati podaci na temelju populacije u 2009. prema EUROSTATU

<i>Teritorijalne statističke jedinice razine NUTS 2 i 3</i>	<i>Indeks (HR = 100)</i>
Požeško-slavonska županija	61,6
Brodsko-posavska županija	55,4
Osječko-baranjska županija	80,2
Vukovarsko-srijemska županija	59,1
Karlovačka županija	75,5
Sisačko-moslavačka županija	82,3
JADRANSKA HRVATSKA	96,8
Primorsko-goranska županija	121,7
Ličko-senjska županija	86,1
Zadarska županija	83,0
Šibensko-kninska županija	71,6
Splitsko-dalmatinska županija	78,7
Istarska županija	126,7
Dubrovačko-neretvanska županija	98,8

Izvor: DZS (Priopćenje br. 12.1.2. od 14. ožujka 2012.), EUROSTAT

Tablica 25. Unutarnja migracija (imigracija i emigracija stanovništva), po regijama, 2011.

Županija	Imigranti		Emigranti		Neto migracija, 2011.
	Iz druge županije	Iz inozemstva	U drugu županiju	U inozemstvo	
Zagrebačka županija	4.214	520	3.469	400	865
Krapinsko-zagorska	573	78	726	45	-120
Sisačko-moslavačka	785	266	1.295	1.307	-1.551
Karlovačka	565	122	732	541	-586
Varaždinska	649	140	625	98	66
Koprivničko-križevačka	481	73	616	83	-145
Bjelovarsko-bilogorska	600	104	1.026	449	-771
Primorsko-goranska	1.640	727	1.501	617	249
Ličko-senjska	461	146	470	434	-297
Virovitičko-podravska	401	66	565	228	-326
Požeško-slavonska	356	57	684	414	-685
Brodsko-posavska	628	248	1.240	325	-689
Zadarska	1.643	563	931	533	742
Osječko-baranjska	1.193	401	1.537	611	-554
Šibensko-kninska	803	246	933	1.016	-900
Vukovarsko-srijemska	726	311	1.504	772	-1.239
Splitsko-dalmatinska	1.881	1.226	1.826	1.249	32
Istarska	1.140	606	889	946	-89
Dubrovačko-neretvanska	643	503	794	510	-158
Međimurska	249	88	363	122	-148
Grad Zagreb	8.883	2.043	6.788	1.999	2.139
REGIJE NUTS 2					
Kontinentalna	20.303	4.517	21.170	7.394	-3.774
Jadranska	8.211	4.017	7.344	5.305	-421
HRVATSKA	28.514⁹⁷	8.534	28.514	12.699	-4.165

Izvor: Državni zavod za statistiku, Priopćenje br. 7.1.2. - Migracija stanovništva Republike Hrvatske, 2011.

Tablica 26. Dolasci i noćenja turista u turističkim smještajnim objektima (oboje u tisućama)

⁹⁷ Razlika u broju imigranata i emigranata odnosi se na registracije/otkazane registracije stalnog boravišta na kraju kalendarske godine.

Godina	Dolasci turista	Noćenja turista
2006.	10.385	53.007
2007.	11.162	56.005
2008.	11.261	57.103
2009.	10.270	54.988
2010.	10.604	56.416
2011.	11.456	60.354

Izvor: Državni zavod za statistiku, Mjesečno statističko izvješće 1/2010 za podatke 2006. - 2008. i Mjesečno statističko izvješće 8/2012 za podatke 2009.-2011.

Tablica 27: Turistički promet u 2011., po županijama

ŽUPANIJE	DOLASCI		INDEKS	NOĆENJA		INDEKS
	2010.	2011.	2011./10.	2010.	2011.	2011./10.
ZAGREBAČKA	34.569	34.367	99,4	62.198	66.502	106,9
KRAPINSKO-ZAGORSKA	54.781	60.121	109,7	145.411	153.046	105,3
SISAČKO-MOSLAVAČKA	26.991	26.569	98,4	87.385	87.317	99,9
KARLOVAČKA	163.754	165.450	101,00	282.083	269.291	95,5
VARAŽDINSKA	38.518	38.555	100,1	116.601	118.597	101,7
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	12.093	13.531	111,9	20.075	25.351	126,3
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	1.590	13.887	119,8	23.981	30.468	127,1
PRIMORSKO-GORANSKA	2.151.118	2.360.214	109,7	10.938.291	11.741.692	107,3
LIČKO-SENJSKA	403.960	425.675	105,4	1.618.941	1.697.107	104,8
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	12.991	13.625	104,9	34.323	32.917	95,9
POŽEŠKO-SLAVONSKA	9.014	9.729	107,9	18.786	23.627	125,8
BRODSKO-POSAVSKA	18.099	18.526	102,4	31.951	33.127	103,7
ZADARSKA	971.092	1.022.464	105,3	6.223.824	6.481.067	104,1
OSJEČKO-BARANJSKA	71.749	77.697	108,3	159.261	173.892	109,2
ŠIBENSKO-KNINSKA	634.614	650.059	102,4	3.783.823	3.975.122	105,1
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	36.582	36.682	100,3	68.383	62.394	91,2
SPLITSKO-DALMATINSKA	1.637.656	1.777.700	108,6	9.364.032	10.250.215	109,5
ISTARSKA	2.627.918	2.895.686	110,2	17.731.881	19.095.401	107,7
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	982.619	1.046.826	106,5	4.538.026	4.775.161	105,2
MEDIMURSKA	38.302	37.369	97,6	81.526	78.856	96,7
GRAD ZAGREB	666.106	730.945	109,7	1.085.597	1.183.125	109,0
UKUPNO	10.604.116	11.456.677	108,0	56.416.379	60.354.275	107,0

Izvor: DZS Statistički ljetopis 2011. i Priopćenje br. 4.4.2/11. - Turizam - kumulativni podaci

Tablica 28: Turistički promet u županijama u unutrašnjosti u 2011.

ŽUPANIJE	DOLASCI		INDEKS	NOĆENJA		INDEKS
	2010.	2011.	2011./10.	2010.	2011.	2011./10.
ZAGREBAČKA	34.569	34.367	99,4	62.198	66.502	106,9
KRAPINSKO-ZAGORSKA	54.781	60.121	109,7	145.411	153.046	105,3
SISAČKO-MOSLAVAČKA	26.991	26.569	98,4	87.385	87.317	99,9
KARLOVAČKA	163.754	165.450	101,00	282.083	269.291	95,5
VARAŽDINSKA	38.518	38.555	100,1	116.601	118.597	101,7
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	12.093	13.531	111,9	20.075	25.351	126,3
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	11.590	13.887	119,8	23.981	30.468	127,1
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	12.991	13.625	104,9	34.323	32.917	95,9
POŽEŠKO-SLAVONSKA	9.014	9.729	107,9	18.786	23.627	125,8
BRODSKO-POSAVSKA	18.099	18.526	102,4	31.951	33.127	103,7
OSJEČKO-BARANJSKA	71.749	77.697	108,3	159.261	173.892	109,2
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	36.582	36.682	100,3	68.383	62.394	91,2
MEDIJURSKA	38.302	37.369	97,6	81.526	78.856	96,7
GRAD ZAGREB	666.106	730.945	109,7	1.085.597	1.183.125	109,0
UNUTRAŠNOST, UKUPNO	1.195.139	1.277.053	106,9	2.217.561	2.338.510	105,5
<i>Udio u ukupnom turističkom prometu</i>	<i>11,3 %</i>	<i>11,1 %</i>		<i>3,9 %</i>	<i>3,9 %</i>	

Izvor: DZS, isto kao i gore

Tablica 29. Ukupno stanovništvo koje je završilo najmanje srednjoškolsko obrazovanje

Godina	Ukupno stanovništvo koje je završilo najmanje srednjoškolsko obrazovanje - razina ISCED 3 (%) ⁹⁸		
	Hrvatska	EU27	Euro područje (15 država)
2002.	70,4	65,8	61,0
2003.	70,0	67,1	62,1
2004.	71,2	68,4	63,5
2005.	72,8	69,4	64,6
2006.	74,1	70,0	65,0
2007.	75,3	70,8	65,9
2008.	75,9	71,5	66,7

Izvor: EUROSTAT

Tablica 30: Poduzeća u likvidaciji, trajanje, ukupni broj zaposlenih i kumulativni iznos duga (.000 kuna) na dan 31. prosinca 2011.

⁹⁸ Stanovništvo 25-64 godine starosti

Razdoblje procesa likvidacije	Broj insolventnih poslovnih subjekata	%	Broj zaposlenih u insolventnim poduzećima	%	Ukupna vrijednost potraživanja zajmodavaca	%
1 - 2 god.	12.749	23,4	12.124	33,3	8.087.102	23,3
2 - 3 god.	10.489	19,3	8.270	22,7	8.951.663	25,7
3 - 4 god.	6.843	12,6	4.435	12,2	4.970.439	14,3
4 - 5 god.	5.044	9,2	3.040	8,3	3.089.596	8,9
5 god. i više	19.309	35,5	8.554	23,5	9.685.771	27,8
ukupno	54.434	100,0	36.423	100,0	34.784.571	100,0

Izvor: FINA, *Nepodmirene obveze poslovnih subjekata*

Tablica 31: Aktivne kamatne stope: kratkoročni i dugoročni krediti u lokalnoj i stranim valutama

Aktivne kamatne stope u kunama	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Kratkoročni bez valutne izloženosti	7,44	8,02	8,33	7,71	6,75	7,39	8,98	9,29	6,98	7,48
Dugoročni bez valutne izloženosti	6,48	6,14	6,9	6,48	5,86	6,66	8,1	8,27	6,45	6,76
Kratkoročni s valutnom izloženošću	8,72	7	7,09	6,34	6,29	6,86	8,18	8,41	7,91	7,56
Dugoročni s valutnom izloženošću	6,37	5,76	5,55	5,18	6,21	6,51	6,92	7,31	7,19	6,37
Potrošačke cijene - Stopa inflacije	1,7	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1	2,4	1,1	2,3

Izvor: *Godišnji bilten HNB-a*

Tablica 32: Pasivne kamatne stope - kratkoročne i dugoročne

Pasivne kamatne stope u kunama	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Kratkoročni bez valutne izloženosti	2,86	4,69	4,13	3,23	2,69	5,48	5,64	2,04	1,41	1,89
Dugoročni bez valutne izloženosti	3,23	2,82	3,30	3,49	3,11	6,45	6,85	2,07	3,03	2,78
Depoziti na tekućim računima s valutnom izloženošću u eurima	0,52	0,23	0,22	0,27	0,32	0,36	0,26	0,10	0,18	0,13
Kratkoročna štednja s valutnom izloženošću u eurima	2,89	2,29	2,46	2,63	4,24	5,10	4,13	2,64	1,63	2,37
Dugoročna štednja s valutnom izloženošću u eurima	3,46	2,85	3,61	4,39	4,79	5,13	5,52	2,85	6,91	3,54
Potrošačke cijene - Stopa inflacije	1,7	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1	2,4	1,1	2,3

Izvor: *Godišnji bilten HNB-a*

Tablica 33: Iznos izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj u razdoblju 1993. - 2011. (u milijunima eura)

Godina	Iznos	%
--------	-------	---

1993.	101,0	0,41
1994.	92,8	0,38
1995.	79,1	0,32
1996.	382,1	1,55
1997.	480,2	1,94
1998.	849,7	3,44
1999.	1.362,9	5,51
2000.	1.140,6	4,61
2001.	1.467,5	5,94
2002.	1.137,9	4,60
2003.	1.762,4	7,13
2004.	949,6	3,84
2005.	1.467,9	5,94
2006.	2.768,3	11,20
2007.	3.679,0	14,88
2008.	4.218,6	17,06
2009.	2.065,5	8,35
2010.	232,5	0,94
Prva polovina 2011.	485,3	1,96
Ukupno	24.722,9	100,00

Izvor: HNB

Tablica 34: Udio izravnih stranih ulaganja (FDI) u BDP-u u Hrvatskoj između 1995.-2010. u % (FDI i BDP u milijunima eura)

Godina	BDP	FDI	%
1995.	17.066	79,1	0,46
1996.	18.638	382,1	2,05
1997.	20.800	480,2	2,31
1998.	22.378	849,7	3,80
1999.	21.647	1.362,9	6,30
2000.	22.333	1.140,6	5,11
2001.	25.738	1.467,5	5,70
2002.	28.189	1.1379	4,04
2003.	30.265	1.762,4	5,82
2004.	33.009	949,6	2,88
2005.	36.034	1.467,8	4,07
2006.	39.745	2.764,8	6,97
2007.	43.390	3.651,3	8,42
2008.	4.543	4.218,6	8,87
2009.	44.781	2.415,5	5,39
2010.	45.917	297,5	0,65

Izvor: HNB

Dodatak 3 - Usklađivanje hrvatskih strategija i operativnih aktivnosti OPRK-a 2007. - 2013.

Prioritetna os 1: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija

INFRASTRUKTURA VEZANA ZA POSLOVANJE I TURIZAM

VRSTE INTERVENCIJE	STRATEŠKI DOKUMENT	USVOJENO	VEZA S VRSTOM INTERVENCIJE
Prioritetna os 1: sve intervencije	Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.-2013.	lipanj 2010.	Ulaganja u javnu infrastrukturu povezanu s poslovanjem/ turizmom s ciljem stvaranja povoljnih uvjeta za gospodarski razvoj hrvatskih regija, uz davanje dodatne potpore regijama koje zaostaju.
Infrastruktura povezana s poslovanjem (industrijski parkovi, poslovni inkubatori, poslovne zone, javne komunalije za te objekte) priprema <i>brownfielda</i> za novi poslovni razvoj	Vladin Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008-2012.	travanj 2008.	Izgradnja poslovnih zona Kvalitetne promjene poslovne infrastrukture i stručna podrška poduzetništvu
	Nacionalni program razvitka otoka	veljača 1997.	Pružanje uvjeta za ulaganja, jednakih kao i na kopnu
	Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske, 2010.		Razvoj poduzetničkih kapaciteta regija i županija
Turistička infrastruktura (multifunkcionalne gradske dvorane, javni objekti u toplicama i drugim turističkim odredištima, označene turističke staze na planinama, javne plaže, turistički informativni centri, javna parkirališta i garaže, biciklističke i tematske rute, i druga infrastruktura za usluge koje se besplatno pružaju turistima.	Strategija razvoja nautičkog turizma 2009.-2019.	prosinac 2008.	Povećanje kapaciteta marina i javnih luka, Izgradnja novih marina, Povećanje razine komunalne infrastrukture u obalnoj zoni i na otocima
	Izveštaj o Strategiji razvoja turizma RH do 2010.	rujan 2003.	Izgradnja tranzitne infrastrukture, razvoj integralne i integrirane ponude Hrvatske kao turističke destinacije, Razvoj određenih vrsta turizma (wellness, lovni turizam, ekscurzije, seoski turizam, itd.)
Kulturna infrastruktura relevantna za razvoj turizma (revitalizacija i valorizacija kulturne i povijesne baštine: dvoraca, palača, vila, tvrđava, kuća s tradicionalnom arhitekturom, spomenika industrijske baštine, itd.)	3-godišnji strateški plan Ministarstva kulture (u pripremi)	U pripremi	Revitalizacija kulturne baštine i njezin rad i predstavljanje kao turističke atrakcije

Prioritetna os 2: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva

Malo i srednje poduzetništvo

VRSTE INTERVENCIJE	STRATEŠKI DOKUMENT	USVOJENO	VEZA S VRSTOM INTERVENCIJE
Izravna financijska bespovratna potpora produktivnim ulaganjima malih i srednjih poduzetnika putem programa dodjele bespovratnih sredstava. Sve prikladne industrije i usluge (nove tehnologije, oprema, proizvodne linije i povezana izgradnja i obnova) turizam i kultura (izgradnja ili obnova hotela, vodnih parkova, wellness centara, skijališta, sportskih objekata, spa objekata, marina i drugih komercijalnih objekata). Potpora inovativnim i novim tehnologijama, potpora konkurentnim proizvodima visoke dodane vrijednosti, potpora umrežavanju i suradnji - uglavnom klasterima, potpora izvoznim, inovacijskim klasterima, usvajanje <i>acquisa</i> za zaštitu okoliša, itd.	Vladin Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.	travanj 2008.	Jačanje konkurentne sposobnosti malih i srednjih poduzetnika povećanjem ukupnih ulaganja u malo i srednje poduzetništvo, povećanje udjela visokotehnoloških malih i srednjih poduzetnika, potpora rastu izvoza
	Izveštaj o Strategiji razvoja turizma RH do 2010.	rujan 2003.	Povećanje kvalitete smještajnih objekata (uglavnom hotela, ali i drugih vrsta objekata) Razvoj određenih vrsta turizma (wellness, lovni turizam, ekscurzije, seoski turizam, itd.) i jačanje kontinentalnog cjelogodišnjeg turizma
	Strategija Vladinih programa 2013-2015.	srpanj 2012.	Održivi dugoročni razvoj, povećanje razina konkurentnosti i tehnologije
Stvaranje povoljnog okruženja za izravna strana ulaganja i lokalna poslovna ulaganja, predstavljanje hrvatskih tvrtki i proizvoda na međunarodnim tržištima, potpora izravnim kontaktima između hrvatskih tvrtki i njihovih potencijalnih poslovnih partnera iz inozemstva. Analiza sektorskih politika za malo i srednje poduzetništvo, promicanje pojedinih skupina malih i srednjih poduzetnika, pokretanja tvrtki, žene, itd.	Industrijska politika Republike Hrvatske (do 2013.)	travanj 2008.	Potaknuti interakciju između industrije i znanstvene zajednice
	Hrvatska izvozna ofenziva 2007.-2010.		Ojačati položaj hrvatskog gospodarstva na međunarodnim tržištima
	Vladin Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.	travanj 2008.	Stvaranje razvojnih uvjeta za produktivnije poduzetništvo; povećanje ulaganja u mala poduzeća, povećanje izvoza i razvoj izvoznih klastera Povećanje razine kvalitete klastera, tržišno održivi klasteri
	Strategija Vladinih programa 2013.-2015.	srpanj 2012.	Izrada sveobuhvatnog programa za gospodarsku promidžbu Hrvatske

ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ I TRANSFER TEHNOLOGIJE

VRSTE INTERVENCIJE	STRATEŠKI DOKUMENT	USVOJENO	VEZA S VRSTOM INTERVENCIJE
Programi za razvoj tehnologije, osnivanje centara izvrsnosti, poboljšanje infrastrukture znanosti i tehnološkog razvoja, jačanje transfera tehnologije u područjima istraživanja, jačanje infrastrukturnog kapaciteta za konkurentno istraživanje i razvoj. Zaštita prava intelektualnog vlasništva. Razvoj boljih uvjeta za uvođenje inovativnih tehnologija povezanih s hrvatskim industrijama i odražavanje ciljeva definiranih <i>Industrijskom politikom Republike Hrvatske u pripremi za članstvo u EU.</i>	Znanstvena i tehnolojska politika Republike Hrvatske 2006.-2010.	svibanj 2006.	Stvaranje tehnološke infrastrukture za podršku malim i srednjim poduzetnicima na temelju znanja i novoosnovanih tvrtki temeljenih na znanju Jačanje konkurentnosti, uključujući: povećanje broja visokotehnoloških malih i srednjih poduzetnika i obrtnika Poboljšanje kvalitete poduzetničke infrastrukture, uključujući i stimuliranje centara izvrsnosti i akademskog poduzetništva za povezivanje s malim i srednjim poduzetnicima
	Vladin Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.	travanj 2008.	
	Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske	2007.	
	Industrijska politika Republike Hrvatske (do 2013.) Industrijska politika Republike Hrvatske (do 2013.)	listopad 2007.	Razvoj regija znanja Poticanje interakcije između industrije i znanstvene zajednice
	Program gospodarskog oporavka	travanj 2010.	Tehnološka tranzicija i jačanje konkurentnosti

Dodatak 4 - Kvantifikacija trenutne situacije u hrvatskom gospodarstvu korištenjem strukturnih indikatora

INDIKATOR	JEDINICA	OSNOVNA VRIJEDNOST	PROSJEČNA VRIJEDNOST EU27	IZVOR/GODINA	CILJ 2015.
Stopa rasta BDP-a	%	-5,8	-4,2	EUROSTAT 2009.	
BDP po stanovniku u standardu kupovne moći (u usporedbi s EU27)	Broj (EU27=100)	63	100	EUROSTAT 2008.	
Visokotehnološki izvoz	%	6,61	15,96	EUROSTAT 2007.	
Produktivnost rada po radniku (u usporedbi s EU27)	Broj	78,1	100	EUROSTAT 2009.	
Poslovna ulaganja (Bruto fiksno stvaranje kapitala u privatnom sektoru, kao % BDP-a)	%	25,5	19,3	EUROSTAT 2009.	
Stopa inflacije	%	2,4	1,0	EUROSTAT DZS 2009.	
Stopa nezaposlenosti	%	9,1	8,9	EUROSTAT 2009.	

Dodatak 5 - Sektorske smjernice

Inovacije

- CIP - Program za konkurentnost i inovacije, Nacrt programa 2009., studeni 2008.
- EC - Inovacije u Nacionalnim strateškim referentnim okvirima, Radni dokument Glavne uprave za regionalnu politiku (DG Regio), listopad 2006.

Istraživanje i razvoj

- Priopćenje Komisije COM (2002) 499 „Više istraživanja za Europu - prema 3 % BDP-a“
- Priopćenje Komisije COM (2005) 141 „Integrirane smjernice za rast i radna mjesta 2005-2008“
- Prijedlog za „Odluku Europskog parlamenta i Vijeća kojom se utvrđuje Okvirni program za konkurentnost i inovacije (2007.-2013.)“ {SEC(2005) 433}
- Prijedlog za „Okvirni program za konkurentnost i inovacije (2007.-2013.)“ sa specifičnim „ Programom za poduzetništvo i inovacije“

Mali i srednji poduzetnici

- 2003/361/CE Odluka o definiranju malih i srednjih poduzetnika

Tržišno natjecanje

- Uredba Vijeća (EZ) 1/2003 o provedbi pravila o tržišnom natjecanju

Industrijska politika

- Odluka Vijeća 96/413/EEC o provedbi akcijskog plana Zajednice s ciljem jačanja konkurentnosti europske industrije
- Priopćenje Komisije COM(2002) 714
„Industrijska politika u proširenoj Europi“
- Priopćenje Komisije COM(2003) 704
„Neka ključna pitanja europske konkurentnosti - Prema integriranom pristupu“
- Priopćenje Komisije COM(2004) 274
„Jačanje strukturalnih promjena: industrijska politika za proširenu Europu“

Turizam

- Priopćenje Komisije COM (2007) 621
„Agenda za održivi i konkurentni europski turizam“
- Priopćenje Komisije COM (2006) 134
„Obnovljena politika turizma EU - Prema snažnijem partnerstvu za dobrobit europskog turizma“
- Priopćenje Komisije COM (2003) 716
„Temeljna orijentacija održivosti europskog turizma“

Javna nabava

- Ugovor i Direktive EK za područje javne nabave. Ovo uključuje načela transparentnosti, jednakog tretmana, nediskriminacije, međusobnog priznavanja i proporcionalnosti u održavanju načela ekonomije u alokaciji financijskih sredstava.

Zaštita i poboljšanje okoliša

Direktiva EU 2001/42/EC o procjeni utjecaja određenih planova i programa na životnu sredinu; primjenjuje se na procjenu strateških dokumenata.

Dodatak 6 - Financijski tokovi

